

Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки та менеджменту
Кафедра економіки, підприємництва та маркетингу

Кваліфікаційна робота бакалавра

на тему «Ефективність використання ресурсів підприємства та резерви їх
підвищення (на матеріалах товариства з додатковою відповідальністю
«Новоіванівський цукровий завод»)»

Виконав: здобувач IV курсу, групи 402-ЕП
першого рівня вищої освіти
спеціальності 076
«Підприємництво, торгівлі та
біржова діяльність»

Лупашко О.В.

Керівника: Чевганова В.Я.

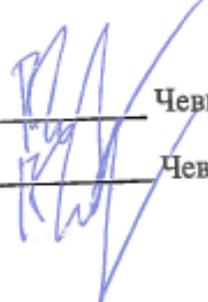
Рецензент: Шевченко О.М.

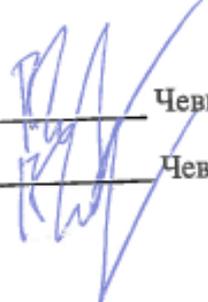
Консультант:

З кафедри економіки, підприємництва та маркетингу
(охорони праці)

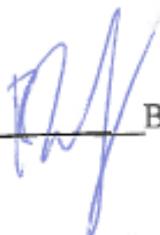
07.06 2021 р. Биба В.В.

Здобувач: 07.06 2021 р. Лупашко О.В.

Керівник роботи: 15.06 2021 р. Chevganova В.Я.

Нормоконтроль: 15.06 2021 р. Chevganova В.Я.

Допустити до захисту

Завідувач кафедри 18.06 2021 р. В.Я. Chevganova

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(повне найменування вищого навчального закладу)

Навчально-науковий інститут фінансів, економіки та менеджменту

Кафедра економіки, підприємництва та маркетингу

ступінь вищої освіти «бакалавр»

Напрямок підготовки _____

(шифр і назва)

Спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри економіки, підприємництва
та маркетингу

В.Я. Чевганова

“ 3 ” _____ 2021 року

ЗАВДАННЯ **НА ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ БАКАЛАВРА**

Луцашко Ольга Вячеславівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Ефективність використання ресурсів підприємства та резерви її підвищення (на матеріалах ТДВ «Новоіванівський цукровий завод»)

керівник роботи Чевганова В.Я., к.е.н., професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, місце звання)

затверджені наказом закладу вищої освіти від “ 03 ” _____ 2021 року № 152 фд

2. Строк подання здобувачем роботи 14.06.2021 р.

3. Вихідні дані до роботи Законодавство України, навчальна, наукова, довідкова та методична література, фахові періодичні видання, інформаційні ресурси, установчі документи підприємства, фінансова, оперативна та статистична звітність підприємства

4. Зміст випускної кваліфікаційної роботи бакалавра (перелік питань, які потрібно розробити) Розділ 1. Теоретична інформація про ефективність використання ресурсів підприємства - вв. Робота в. Олександрівна - емпіричне дослідження ефективності використання ресурсів підприємства ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» з використанням ефективного використання резервів підприємства.

5. Перелік графічного матеріалу:

Ілюстративний матеріал у кількості 36 аркушів представлений у
Додатку _____

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Охорона праці	Биба В.В., к.т.н., доцент	21.05.21 	27.06.21

7. Дата видачі завдання 26.04.2021 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Теоретична частина	26/04–09/05	30%
2	Аналітична частина	10/05–23/05	60%
3	Проектна частина	24/05–06/06	88%
4	Виготовлення ілюстративного матеріалу, перевірка на плагіат	07/06–13/06	95%
5	Рецензування та підготовка до захисту	14/06–20/06	100%
6	Захист випускної роботи бакалавра	22/06–27/06	+

Здобувач

(підпис)

Луцашко О.В.

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

(підпис)

Чевганова В.Я.

(прізвище та ініціали)

Примітки:

25. Форму призначено для видачі завдання студенту на виконання дипломного проекту (роботи) і контролю за ходом роботи з боку кафедри (циклової комісії) і декана факультету (завідувача відділення).
26. Розробляється керівником дипломного проекту (роботи). Видасться кафедрі (циклової комісії).
27. Формат бланка А4 (210 × 297 мм), 2 сторінки.

РЕФЕРАТ

Лупашко О.В. Ефективність використання ресурсів підприємства та резерви її підвищення (на матеріалах ТДВ «Новоіванівський цукровий завод»).

Кваліфікаційна робота бакалавра на здобуття ступеня вищої освіти за спеціальністю 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» – Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2021.

Робота містить 116 сторінок, 22 таблиць, 52 рисунка, список літератури з найменувань, 8 додатків.

Метою роботи є аналіз ефективності використання ресурсів на підприємстві ТДВ «Новоіванівський цукровий завод».

Об'єктом дослідження є діяльність ТДВ «Новоіванівський цукровий завод».

Предметом дослідження є ресурси підприємства, ефективність їх використання та резерви їх підвищення.

Основні завдання: узагальнити теоретичні підходи до визначення категорії «ресурси підприємства»; обґрунтувати методика оцінювання ресурсів виробництв та продукції підприємства; дослідити стан розвитку цукрової промисловості в Україні; провести аналіз організаційно-економічних основ діяльності товариства, його основні економічні та фінансові показники, стан охорони праці на підприємстві; провести аналіз складу та структури ресурсів на підприємстві, ефективність їх використання, резерви підвищення ефективності використання ресурсів ТДВ «Новоіванівський цукровий завод».

У роботі запропоновано шляхи підвищення рентабельності діяльності ТДВ «Новоіванівський цукровий завод». Одержані результати можуть бути використані у практичній діяльності товариства та сприяти підвищенню ефективності його функціонування.

Ключові слова: ресурси, ефективність, прибуток, витрати, діяльність підприємства.

ABSTRACT

Lupashko OV Efficiency of use of resources of the enterprise and reservation of their increase (on materials of ALC "Novoivanovsky sugar factory")

Bachelor thesis for gaining a higher education degree in specialty 076 "Entrepreneurship, Trade and Exchange Activities" – National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic", Poltava, 2021.

The work contains 116 pages, 22 tables, 52 figures, bibliographical list of names, 8 attachments.

The purpose of the work is to analyze the efficiency of resource use at the enterprise ALC "Novoivanovsky sugar factory".

The object of research is the activity of ALC "Novoivanovsky sugar factory".

The subject of the study is the resources of the enterprise, the efficiency of their use and reserves for their improvement.

The main tasks: to generalize theoretical approaches to the definition of the category "enterprise resources"; substantiate the method of estimating the resources of production and products of the enterprise; to study the state of development of the sugar industry in Ukraine; to analyze the organizational and economic foundations of the company, its main economic and financial indicators, the state of labor protection at the enterprise; to analyze the composition and structure of resources at the enterprise, the efficiency of their use, reserves to improve the efficiency of use of resources ALC "Novoivanovsky sugar factory".

The paper proposes ways to increase the profitability of ALC "Novoivanovsky sugar factory". The obtained results can be used in the practical activities of the company and help increase the efficiency of its operation.

Keywords: resources, efficiency, profit, costs, enterprise activity.

ЗМІСТ

Вступ	7
Розділ 1. Теоретичні та методичні основи вимірювання і забезпечення ефективності використання ресурсів підприємства	9
1.1. Поняття та класифікація ресурсів, що забезпечують діяльність підприємства.	9
1.2. Джерела формування ресурсів підприємства.	15
1.3. Система показників, які характеризують ефективність використання ресурсів підприємства, та шляхи їх покращення.	29
Розділ 2. Організаційно-економічна характеристика ТДВ «Новоіванівський цукровий завод»	48
2.1. Стан, проблеми та перспективи розвитку цукрової промисловості в Україні.	48
2.2. Організаційно-правові основи функціонування підприємства.	54
2.3. Аналіз основних економічних та фінансових показників діяльності підприємства.	61
2.4. Стан охорони праці на підприємстві.	73
Розділ 3. Підвищення ефективності використання ресурсів підприємства	85
3.1. Аналіз складу та структури ресурсів підприємства.	85
3.2. Аналіз ефективності використання ресурсів підприємства.	103
3.3. Резерви підвищення ефективності використання ресурсів підприємства та заходи щодо їх застосування.	114
Висновок	119
Глосарій	122
Список використаних джерел	125
Додатки	134
Додаток А - Фінансова і статистична звітність за 2017 рік	137
Додаток Б – Фінансова і статистична звітність за 2018 рік	141
Додаток В – Фінансова статистична звітність за 2019 рік	155
Додаток Г – Ілюстративний матеріал	159

ВСТУП

На сьогоднішній день неможливо уявити підприємства без ресурсів. Ресурси є основною та рушійною силою діяльності підприємства. Через зростання попиту відбувається зростання виробництва водночас все більш і більше споживається ресурсів на підприємствах. Перед підприємством постає завдання в ефективному їх використанні тому що фінансовий результат підприємства залежить від їх загальної суми понесених витрат. Матеріальні витрати складають основу структури витрат в виробництві промислових підприємств, оскільки їх продукція характеризується значною матеріаломісткістю. Тому, ефективність діяльності підприємства значною мірою визначається ступенем використання таких ресурсів як: матеріальні, фінансові, людські та інформаційних. Саме ефективність використання ресурсів на підприємстві визначає актуальність теми дослідження.

Вагомий внесок у розробку теоретичних і прикладних досліджень щодо ресурсів зробили такі українські й зарубіжні науковці науковці: А.М. Прохоров, А.Н. Азріліян, А.Н. Родніков, Д.М. Розенберг, В.А. Бочкарьова, А.Н. Родніков, М. Станек, К. Кел'ян, С.М. Гончаров, В. Мочерний, В.А. Коноплінська, М. Орлатий, С. Романюк, І. Дегтярьова, С.І. Терещенко, Т.В. Шталь, Л.Г. Окорокова.

Свої роботи на тему ресурси присвятили І.В. Кулько, Н.М. Селіванова, Ю.В. Ткаченко, Я.О. Попко., В.І. Іващенко та М.А. Болюх.

Метою випускної кваліфікаційної роботи бакалавра є аналіз ефективності використання ресурсів на підприємстві ТДВ «Новоіванівський цукровий завод».

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

– узагальнити теоретичні підходи до визначення категорії «ресурси підприємства»;

- обґрунтувати методику оцінювання ресурсів виробництв та продукції підприємства;
- дослідити стан розвитку цукрової промисловості в Україні;
- проаналізувати основні економічні та фінансові показники діяльності ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019 рр.;
- визначити досягнутий рівень і динаміку ресурсомісткості виробництв продукції ТДВ «Новоіванівський цукровий завод», питомих витрат окремих видів ресурсів, причини їх зміни та оцінити стан ефективності використання ресурсів на підприємстві.

Об'єктом дослідження є процес використання ресурсів на ТДВ «Новоіванівський цукровий завод».

Предметом дослідження є теоретично-методичні аспекти формування ресурсів підприємства.

У процесі виконання теоретичної і практичної частини роботи використовуються такі методи: узагальнення, порівняння, зведення групування даних, кореляційно-регресійний аналіз, математичні, методи факторного аналізу, графічний метод.

Методологічною і теоретичною основою дослідження є Законодавство України, Постанови Кабінету Міністрів України, накази, видані галузевими міністерствами та відомствами, наукові праці вітчизняний науковців, фахові періодичні видання із теми дослідження.

Інформаційною базою дослідження фінансова та статистична звітність ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019рр., офіційний сайт Державної служби статистики, статистичні довідники, сайт ТДВ «Новоіванівський цукровий завод».

Одержані результати можуть бути використані при формуванні стратегічних і тактичних цілей діяльності, виробничої програми впровадженні заходи ефективності використання ресурсів у ТДВ «Новоіванівський цукровий завод».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИМІРЮВАННЯ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Поняття та класифікація ресурсів, що забезпечують діяльність підприємства.

З економічної точки зору ресурси – це сукупність окремих елементів, які прямо чи опосередковано беруть участь в процесі виготовлення товарів чи надання послуг.

Таким чином, однією з головних особливостей визначення сутності «ресурси» є їх зв'язок з виробничим процесом. Як вже зазначалося, ресурси на момент їх використання набувають форми факторів виробництва. Крім того, ототожнюючи ресурси з факторами виробництва, слід зазначити, що єдиного визначення цього поняття немає пояснення .

Ресурси трактують по-різному, проте економічний зміст однаковий. Підходи науковців до визначення поняття «ресурси підприємства» наведені в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 - Підходи науковців до визначення поняття «ресурси підприємства»

Автор	Зміст поняття
Дж. Блек [67. с. 1459]	В поняття ресурси включається все, що сприяє економічній діяльності: природні ресурси (наземні, копалини, підводні); людські ресурси, включно здібності і кваліфікацію; товари виробничого призначення, або вироблені людиною засоби виробництва.
А. Н. Азріліян [5, с. 821]	Ресурси - грошові кошти, запаси, цінності, можливості, джерела коштів, доходів (наприклад, природні ресурси, економічні ресурси).
Абалкіна Л.І. [73. с. 722]	Ресурси економіки – фундаментальне поняття економічної теорії, що означає джерела, засоби забезпечення виробництва.

Бочкарьова В. А. Биков, А. Н. Родніков, М. Станек, К. Кел'ян	Ресурси – це активи підприємства, що загалом є правильною думкою, вважаючи активами підприємства майно в його матеріальній і нематеріальній формах.
Гончаров С. М.	Ресурси визначаються як природні, сировинні, матеріальні, трудові, фінансові цінності, які можуть бути використані в разі потреби для створення продукції, надання послуг, одержання додаткової вартості
В. Мочерний [13 с.528]	Ресурси – основні елементи виробничого потенціалу, які має в розпорядженні система і які використовуються для досягнення конкретних цілей економічного розвитку
Коноплінська В. А.	Ресурси – усі засоби, запаси, можливості, джерела чого-небудь, включаючи природні, інтелектуальні і технологічні, які можуть бути застосовані в господарській діяльності
Родніков А. Н. [23. с.165]	Ресурс - встановлений термін служби технічного пристрою, після закінчення якого воно підлягає ремонту або списанню.
Розенберг Д. М.	Ресурс – спосіб; засіб; допоміжний засіб; природні ресурси. 1) загальнозживане - все, що країна використовує для виробництва товарів і послуг (робоча сила, мінерали, нафта). 2) У торгівлі - виробник або оптовий продавець, у якого роздрібний продавець придбає товари для продажу.
М. Орлатий, С. Романюк, І. Дегтярьова [49 с.489]	Ресурси – наявні елементи системи, на основі яких вона функціонує та розвивається і які в умовах конкретної ситуації доцільні для застосування як засоби досягнення цілей»
Терещенко С. І.	Ресурси – це сукупність матеріальних і нематеріальних елементів, які прямо чи опосередковано беруть участь у виробничому процесі. Особливістю категорії ресурси є їхня відтворюваність, яка здійснюється як у формі споживчої вартості, так і у формі вартості
Шталь Т. В..	Ресурси підприємства – елементарні фактори виробництва, що представлені сукупністю матеріальних елементів і виконавчих трудових ресурсів, які формуються «на вході» підприємства з метою комплексного використання в процесі виробництва товарів і послуг

Також хочу зазначити, що в великому тлумачному словнику української мови категорія «ресурси» трактується як: «запаси чого-небудь, які можна використовувати в разі необхідності» [1, с. 1216].

В сучасній економічній енциклопедії наведено таке визначення категорії ресурсів: це «основні елементи виробничого потенціалу, які має в розпорядженні система і які використовуються для досягнення конкретних цілей економічного розвитку» [2, с. 206].

Аналіз сучасних наукових підходів до визначення сутності поняття «ресурси» свідчить про те, що більшість дослідників під ресурсами розуміють

конкретні засоби, запаси та реальні можливості суб'єкта господарювання щодо доцільного та раціонального використання їх для досягнення поставлених цілей і завдань

У загальному вигляді ресурси підприємства, на думку Л. Г. Огорокової [33, с.10], розуміють як сукупність засобів, запасів, джерел, засобів і предметів праці, що є в наявності у підприємства і які можуть бути мобілізованими і приведені в дію, а також використаними для досягнення його цілей. Це означає, що мати достатні ресурси для підприємства рівне володінню необхідними можливостями при певних умовах для свого розвитку і стабільного функціонування у відповідності з поставленими цілями.

Багато факторів класифікуються за фізичним змістом, що передбачає їх розподіл на чотири основні види ресурсів: матеріальні, людські, фінансові та інформаційні [46]

Розглянемо існуючі підходи до класифікації ресурсів і зосередимось на розподілі ресурсів за фізичним змістом. Оскільки подальший огляд буде базуватись на підприємствах, вважаємо, що саме така класифікація є найбільш прийнятною для підприємств будь-якої сфери діяльності (рис. 1.1).

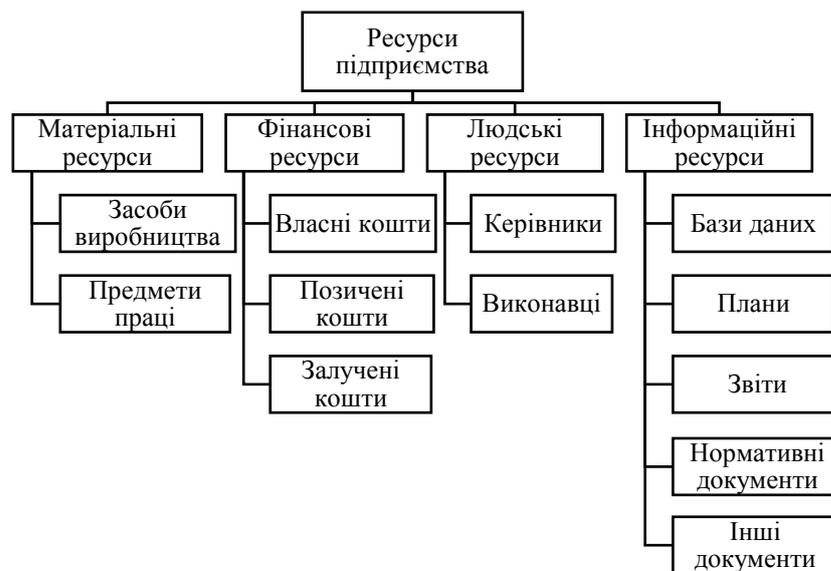

Рисунок 1.1 - Складові ресурсів підприємств [46].

Одним з елементів ресурсів підприємства є матеріальні ресурси. Матеріальними ресурсами називають «основні та оборотні засоби виробництва, які використовуються (або можуть бути використані) у виробничому процесі та формують його матеріально-речову базу» [63. с. 120].

Їх розподіляють на засоби праці та предмет праці. Засоби праці дають характеристику ступеню оволодіння та підпорядкування природних сил, які виробляють матеріальні блага. Предмети праці поділяють на два види:

1. Речовини, що вперше відокремлюються працею від природи та перетворюються в продукт;

2. Сирі матеріали або сировина, речовини, що пройшли обробку.

Засоби та предмети праці по-різному поводять себе у процесі відтворення: зміна предметів праці відбувається людиною за допомогою засобів праці, при цьому оброблений предмет праці може перетворюватись на засіб праці у іншому трудовому процесі [11]

Далі розглянемо такий вид ресурсу підприємства як фінансові ресурси. Фінансові ресурси займають особливе місце в економічних відносинах. Їхня унікальність виявляється в тому, що вони представлені тільки у грошовому вигляді, мають розподільний характер і відбивають формування і використання різноманітних видів прибутків і нагромаджень підприємства сфери матеріального виробництва, держави і учасників невиробничої сфери. Ефективність фінансування підприємства не абияк визначається стратегією формування ресурсів, що залежить від форми власності, виду діяльності територіального розподілу та інших факторів впливу. Очевидно зростання частки власних фінансових ресурсів що до позичених та залучених ресурсів дає змогу зробити висновок про зростання ефективності фінансування підприємства [8. с. 17]

Фінансові ресурси підприємства формуються із власних, позичених та залучених коштів.

При цьому власні кошти – це кошти підприємств, які постійно знаходяться в їх обігу й строк користування якими не встановлений.

Формуються вони за рахунок власного капіталу, тобто тієї частини капіталу в активах підприємства, яка залишається після вирахування його зобов'язань. Фактично це є прибуток підприємства.

Позичені кошти – це кошти, які отримує підприємство на встановлений термін, за плату і на умовах повернення. Складаються вони в основному з довгострокових та короткострокових рахунків кредитів банку.

Залучені кошти- це кошти, які не належать підприємствам, але внаслідок діючої системи розрахунків постійно знаходяться в обігу. В основному залучені кошти створюються за рахунок усіх видів кредиторської заборгованості.

Ще одним видом ресурсу підприємства є людські ресурси

В сучасних умовах персонал трактують вже не як кадри, а як людські ресурси, їхня цінність як фактору успіху постійно зростає. Поступово сформувалася система управління людськими ресурсами, що змінює стару систему управління кадрами. Вона має на меті відіграти головну роль у забезпеченні умов конкурентоспроможності і довгострокового розвитку підприємства. Ця система базується на концепції людських ресурсів, що визнає необхідність капіталовкладень в їх формування і розвиток. На відміну від концепції управління персоналом, вона виправдовує економічну доцільність витрат, пов'язаних із залученням якісної робочої сили, її безперервним навчанням, підтримкою у працездатному стані, а також утворенням умов для найбільшого знаходження можливостей і здібностей, закладених в особистості, для подальшого її розвитку [1]

Розвиток суспільства відбувається внаслідок взаємодії різних ресурсів, серед яких найбільшій уваги потребують людські ресурси. Відповідно, знаходження форм управлінсько- регуляторного впливу на людський розвиток передбачає формалізацію людських ресурсів. Але на перешкоді стає різноманітність людських ресурсів. Критерії відмінностей між людьми велика кількість. Насамперед, розрізняються: статеві належності, фізичні властивості (ріст, вага, зовнішність, відбитки пальців, тип нервової системи, характер,

групи крові, ДНК, сила волі тощо), расова та національні ознаки, громадянство, статус, сімейний стан, світогляд тощо. За цими характеристиками відбувається ідентифікація людини як особистості, але з позиції набуття та реалізація людського потенціалу й визначення форм управлінського впливу дані відмінності між людськими ресурси мають значення лише в окремих регіонах і сферах соціально- економічної діяльності й, відповідно, не можуть слугувати основою для загального поділу людства у глобальному вимірі.

Ще одним не менш важливим видом ресурсів підприємств є інформаційні ресурси. Інформаційні ресурси є інформацією, яка використовується підприємств в процесі своєї діяльності, сприяє зниженню ризику або підвищенню її ефективності [10, с. 87]

У той же час слід врахувати, що інформаційні ресурси, як і будь – які інші види ресурсів, мають основні характеристики:

- є предметом праці в процесі обробки інформації;
- проходять етапи забезпечення, аналогічні етапам забезпечення матеріальними ресурсами: придбання, створення, зберігання, перетворення, використання, вибуття;
- результатом процесу створення інформаційних ресурсів може бути інтелектуальний ресурс;
- в процесі забезпечення інформаційних ресурсів формується комплекс витрат, яким при формуванні інтелектуального ресурсу нематеріальний актив є основою оцінки його вартості.

Тож відповідно до проведеного дослідження, доцільним є наступне визначення, що ресурси – це сукупність елементів, які потрібні підприємству для забезпечення його функціонування за допомогою залучення в процес виробництва різноманітних споживчих вартостей. Ефективна діяльності будь-якого підприємства можлива лише за наявності відповідного забезпечення необхідними ресурсами та оптимального їх поєднання і використання [37, с. 298]

1.2. Джерела формування ресурсів підприємства.

В даному підпункті розглядається джерела формування ресурсів підприємства. З попереднього підпункту ми вже знаємо що ресурси поділяться на чотири складові:

- фінансові ресурси;
- матеріальні ресурси;
- людські ресурси;
- інформаційні ресурси. [47]

Спочатку розглянемо фінансові ресурси. Отже фінансові ресурси підприємства – це кошти, що перебувають в розпорядженні підприємств і призначені для виконання ними певних фінансових зобов'язань.

Складовими фінансових ресурсів підприємств є:

- статутний фонд (капітал);
- додатково вкладений капітал;
- резервний капітал;
- централізовані кошти для фінансування капітальних вкладень;
- нерозподілений прибуток;
- амортизаційні відрахування;
- забезпечення поточних витрат і платежів;
- кредити банків;
- відстрочені податкові зобов'язання;
- кредиторська заборгованість усіх видів.

Фінансові ресурси підприємств класифікують за основними ознаками:

- за джерелами формування;
- за етапами формування;
- за використанням;
- за формою реалізації.

Основними джерелами формування фінансових ресурсів є власні та залучені кошти:

1. Під час формування статутного капіталу:
 - внески засновників у статутний капітал.
2. За рахунок власних фінансових ресурсів:
 - доходи;
 - валовий і чистий дохід, прибуток від основної діяльності;
 - прибуток від іншої операційної діяльності;
 - прибуток від фінансових операцій;
 - прибуток від додаткової діяльності і надзвичайних ситуацій;
 - надходження;
 - амортизаційні відрахування;
 - цільові надходження;
 - стійкі пасиви;
 - цільові внески членів трудового колективу;
 - інші види надходжень (спонсорська допомога).
3. Шляхом мобілізації на фінансовому ринку:
 - надходження коштів від емісії акцій, облігацій і інших видів цінних паперів;
 - кредитні інвестиції.
4. У порядку розподілу коштів:
 - фінансові ресурси, отримані від галузевих структур, концернів і асоціацій;
 - страхові відрахування;
 - бюджетні субсидії [31]

Класифікацію фінансових ресурсів за джерелами формування зображено на рисунку 1.2.

Рисунок 1.2 - Класифікація фінансових ресурсів за джерелами формування [31]

Однією з найважливіших задач підприємства є пошук ефективних джерел формування фінансових ресурсів, оптимізація їх структури та напрямів інвестування [18]

Розглянемо формування на підприємстві матеріальних ресурсів.

Необхідною умовою виробництва продукції, зменшення собівартості, зростання прибутку і рентабельності є повне і своєчасне забезпечення підприємства сировиною і матеріалами необхідного асортименту і якості.

Збільшення потреби підприємства в матеріальних ресурсах може бути задоволене екстенсивним шляхом (придбанням, виготовленням додаткової кількості матеріалів і енергії) і інтенсивним (збільшення їх економії, використання вторинної сировини, а також використання наявних запасів у процесі виробництва продукції) [19, с. 43]

Екстенсивний шлях призводить до росту питомих матеріальних витрат на одиницю продукції і собівартості, при цьому матеріальні ресурси зменшуються за рахунок збільшення обсягів виробництва і від зменшення частки постійних витрат.

Інтенсивний шлях веде до збільшення обсягів виробництва продукції і зниження собівартості.

Тож спочатку розглянемо поділ матеріальних витрат, який зображений на рисунку 1.3.

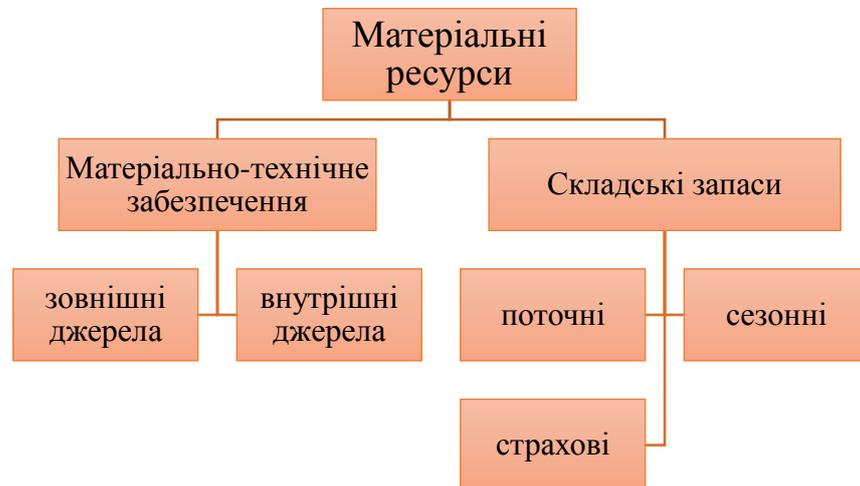

Рисунок 1.3 - Джерела формування матеріальних ресурсів [19, с. 44]

Розглядаючи забезпеченість підприємства матеріальними ресурсами, насамперед, визначається якість плану матеріально-технічного постачання.

Важливою умовою роботи підприємства є повна забезпеченість потреби в матеріальних ресурсах і джерелами їх покриття. Вони можуть бути:

Внутрішні джерела – це скорочення витрат сировини, використання вторинної сировини, власного виготовлення матеріалів і напівфабрикатів, економія матеріалів у результаті впровадження досягнень НТП.

До зовнішніх джерел відносяться матеріальні ресурси, що надходять від постачальників у відповідності з укладеними договорами.

Реальна потреба в завезенні матеріальних ресурсів із зовні – це різниця між загальною потребою у матеріальних ресурсах і сумою власних внутрішніх джерел їх покриття [11]

На підприємствах повинен бути певний запас матеріальних ресурсів, який необхідний для безперервного виробництва. Ці виробничі запаси підприємства поділяються на:

- поточні;
- сезонні;
- страхові.

Поточні виробничі запаси підприємства утворюються для забезпечення процесу виробництва між черговими партіями надходження матеріальних ресурсів.

Сезонні виробничі запаси підприємства утворюються при сезонному циклі виробництва.

Страхові виробничі запаси підприємства утворюються на випадок надзвичайних подій (форс-мажорних обставин).

Формуються виробничі запаси в межах нормативу, який визначається в днях і натуральних одиницях виміру. На деяких підприємствах такі нормативи розробляються в розрізі балансових статей, а не за видами матеріальних запасів. Тому може бути перекриття одних видів матеріальних запасів іншими.
[28]

Розглядаючи людські ресурси ми вже знаємо що без людей немає підприємства. Без потрібних людей жодне підприємство не зможе досягти своїх цілей і вижити. Безсумнівно, що трудові ресурси, що відносяться до соціально-економічної категорії, являються одним з найважливіших аспектів теорії і практики керування.

Конкретна відповідальність за загальне керівництво трудовими ресурсами у великих підприємствах звичайно покладена на професійно підготовлених працівників відділів кадрів, звичайно в складі штабних служб. Для того щоб такі фахівці могли активно сприяти реалізації цілей підприємства, їм потрібні не тільки знання і компетенція у своїй конкретній області, але й усвідомленість нестатків керівників нижньої ланки.

Разом з тим, якщо керівники нижчої ланки не розуміють специфіки керування трудовими ресурсами, його механізму, можливостей і недоліків, то вони не можуть повною мірою скористатися послугами фахівців – кадровиків.

Тому важливо, щоб усі керівники знали і розуміли способи і методи керування людьми [59].

Керування людськими ресурсами містить у собі наступні етапи [4, с. 28]:

1. Планування ресурсів: розробка плану задоволення майбутніх потреб у людських ресурсах.

2. Набір персоналу: створення резерву потенційних кандидатів по всіх посадах.

3. Добір: оцінка кандидатів на робочі місця і добір кращих з резерву, створеного в ході набору.

4. Визначення заробітної плати і пільг: розробка структури заробітної плати і пільг з метою залучення, наймання і збереження службовці.

5. Профорієнтація й адаптація: уведення найнятих працівників на підприємстві і її підрозділи, розвиток у працівників розуміння того, що очікує від нього підприємство і яка праця в ній одержує залужену оцінку.

6. Навчання: розробка програм для навчання трудовими навичкам, що вимагаються для ефективного виконання роботи.

7. Оцінка трудової діяльності: розробка методик оцінки трудової діяльності і доведення її до працівника.

8. Підвищення, зниження, переклад, звільнення: розробка методів переміщення працівників на посаді з більшої чи з меншою відповідальністю, розвитку їх професійного досвіду шляхом переміщення на інші чи посади ділянки роботи, а також процедур припинення договору наймання.

9. Підготовка керівників кадрів, керування просування по службі: розробка програм, спрямованих на розвиток здібностей і підвищення ефективності праці керівних кадрів (рис. 1.4)

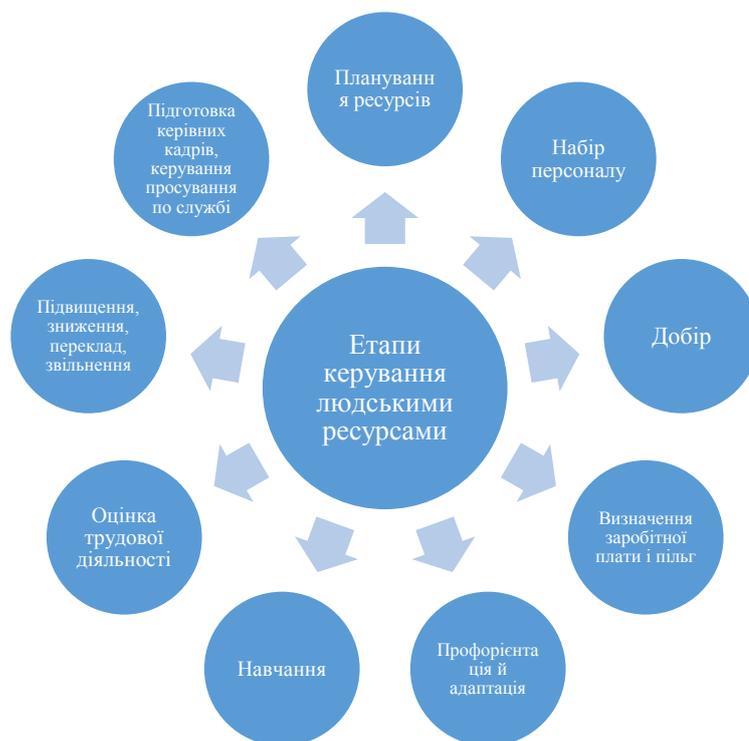

Рисунок 1.4 - Етапи керування людськими ресурсами [4, с. 28].

Розглянемо детально кожен етап. Планування потреби в людських ресурсів. При визначення цілей свого підприємства керівництво повинне також визначити необхідні для їхнього досягнення ресурси. Необхідність у грошах, устаткуванні і матеріальних це цілком очевидної. Рідко хто з керівників упустисть ці моменти при плануванні. На жаль, найчастіше планування людських ресурсів ведеться неналежним чи образом же йому не приділяється тієї уваги, якого воно заслуговує [61]

Планування людських ресурсів власне кажучи являє собою застосування процедур планування для комплектації штатів і персоналу.

Для зручності можна вважати, що процес планування містить у собі три етапи:

- Оцінка наявних ресурсів;
- Оцінка майбутніх потреб;
- Розробка програм задоволення майбутніх потреб.

Планування трудових ресурсів у діючому підприємстві розумним буде почати з оцінки їхньої наявності. Керівництво повинне визначити, скільки

чоловіків зайнято виконанням кожної операції, що вимагається для реалізації конкретної мети. Наприклад, у великих агентствах у проведенні і підготовці однієї рекламної комерційної передачі може бути задіяне більш ста чоловік. Навіть у настільки простій справі, як обробка багажу на авіалінії, звичайно задіяні багато різних працівників[62]

Крім цього, керівництво повинне оцінити і якість праці своїх працівників. Деякі компанії, такі як «ІТ&Т»? «RCA», «ІВМ» розробили систему інвентаризації трудових чи навичок спеціальностей, що передбачає реєстрацію професійних навичок службовців із указівкою кількості працівників, що володіють ними.

Наступним етапом планування є прогнозування чисельності персоналу, необхідного для реалізації короткострокових і перспективних цілей. Так, наприклад, коли компанія «ІВМ» прийняла рішення про вихід на ринок персональних ЕОМ для того, щоб захопити значну частку цього ринку, керівництву компанії довелося включити у свої плани питання наймання і перекладу науково- дослідних кадрів з досвідом роботи в області мікро-евм, а також комерційних працівників і фахівців з маркетингу, знайомих з побутовою електронікою [38, с. 322].

Природно, що при великих підприємствах зміни, наприклад, при створенні нового заводу, упровадженні нової важливої продукції, оцінка майбутньої потреби в робочій силі являє собою складну і дуже важливу задачу. У цих випадках необхідно оцінити зовнішній ринок праці і визначити наявну на ньому робочу силу. У допомогу підприємствам у справі прогнозу потреби в людських ресурсах наука керування розробила цілий ряд моделей.

Визначивши свої майбутні потреби, керівництво повинне розробити програму їхнього задоволення. Потреби – це ціль, програма – кошт її досягнення.

Програма повинна включати конкретний графік і заходи щодо залучення, найманню, підготовці і просуванню працівників, що вимагаються для реалізації цілей підприємства.

Для того щоб найняти відповідних працівників, керівництво повинне в деталях знати, які задачі вони будуть виконувати під час роботи і які особисті характеристики цих робіт. Ці знання одержують за допомогою аналізу змісту роботи, що є наріжним каменем керування людських ресурсів. Без нього важко реалізувати всі інші функції керування. Всебічна оцінка всіх конторських, оперативних, технічних і адміністративних спеціальностей створює надійну підставу для прийняття майбутніх рішень про наймання, добір, призначення зарплати, оцінці діяльності і підвищенні в посаді [36]

Набір укладається в створенні необхідного резерву кандидатів на всі посади і спеціальності, з якого підприємство відбирає найбільш придатних для неї працівників. Ця робота повинна проводитися буквально по всіх спеціальностях – конторським, виробничим, технічним, адміністративним. Необхідний обсяг роботи з набору значною мірою визначається різницею між наявною робочою силою і майбутньою потребою в ній.

При цьому враховуються такі фактори, як вихід на пенсію, плинність, звільнення в зв'язку з витіканням терміну договору наймання, розширення сфери діяльності підприємства. Набір звичайно ведуть із зовнішніх і внутрішніх джерел.

До коштів зовнішнього набору відносяться: публікація оголошень у газетах і професійних журналах, звертання до агентства по працевлаштуванню і до фірм, що поставляють керівні кадри, напрямок людей, що уклали контракт, на спеціальні курси при коледжах. Деякі підприємства запрошують місцеве населення подавати у відділ кадрів заяви на можливі в майбутньому вакансії [35]

Більшість керівників воліють проводити набір в основному усередині свого підприємства. Просування по службі своїх працівників обходиться дешевше. Крім того, це підвищує їхню зацікавленість, поліпшує моральний клімат і підсилює прихильність працівників до фірми.

Відповідно до теорії чекань у відношенні мотивації можна думати, що якщо працівники вірять в існування залежачи мости їхнього службового росту

від ступеня ефективності роботи, то вони будуть зацікавлені в більш продуктивній праці. Можливим недоліком підходу до рішення проблеми винятково за рахунок внутрішніх резервів це те, що в підприємство не приходять нові люди зі свіжими поглядами, що може привести до застою [33, с. 129]

Популярним методом набору за рахунок внутрішніх резервів є розсилання інформації про вакансію, що відкривається, із запрошенням кваліфікованих працівників. Деякі підприємства практикують повідомлення усіх своїх службовців про будь-яку вакансію, що відкривається, що дає їм можливість подати заяви до того як будуть розглядатися заяви людей з боку. Чудовим методом є і звертання до своїх працівників із проханням порекомендувати на роботу своїх друзів і знайомих [59]

Об'єктивне рішення про вибір, у залежності від обставин, може ґрунтуватися на утворенні кандидата, рівні його професійних навичок, досвіді попередньої роботи, особистих якостях. Якщо посада відноситься до розряду таких, де визначальним фактором є технічні знання, то найбільш важливе значення, видимо, будуть мати утворення і попередня наукова діяльність [32]

Для керівних посад, особливо більш високого рівня, головне значення мають навички налагодження міжрегіональних відносин, а також сумісність кандидата з вищестоящими начальниками і з його підлеглими. Ефективний добір кадрів являє собою одну з форм попереднього контролю якості людських ресурсів.

Розглянемо джерела інформаційних ресурсів. Враховуючи здатність інформації накопичуватись і зберігатись на певних носіях, Законом України «Про національну програму інформатизації» введено такі поняття як інформаційний продукт (продукція) та інформаційний ресурс. Інформаційний продукт (продукція) – це документована інформація, яка підготовлена і призначена для задоволення потреб користувачів. Інформаційний ресурс – сукупність документів у інформаційних системах (бібліотеках, архівах, банках даних тощо) [52]

Проаналізувавши вказані визначення можна зробити висновок, що користувачеві надається задокументована інформація в формі інформаційного ресурсу. Крім того стає зрозумілим, що інформаційний ресурс це по своїй суті носій інформації в певній системі, а не сама інформація. Тому джерела походження інформації можемо розглядати як місця виникнення інформаційних ресурсів, або ж самими інформаційними ресурсами [10]

Беручи до уваги якість наданої інформації для прийняття управлінського рішення користувач повинен бути впевненим, що вона відповідає вимогам достовірності (правдивості), точності (правильності виміру, розрахунку) при ретроспективному аналізу для майбутнього рішення та оперативності (своєчасне представлення) для поточного аналізу та управління.

Для забезпечення виконання вимог щодо інформації інформаційні ресурси мають відповідати певним критеріям:

- бути структурованими та лаконічними;
- відображати один напрям діяльності;
- забезпечувати виконання вимог щодо якості інформації;
- бути доступним для відповідної групи користувачів;
- забезпечувати збереженість та накопичення в довгостроковому періоді для майбутнього використання.

Автори праць класифікують джерела походження інформації за місцем її виникнення в різному ступені деталізації. Проте у всіх випадках інформаційні джерела по відношенню до підприємства поділяються на внутрішні і зовнішні. Різні ступені деталізації та класифікації об'єднані однією метою використання – прийняття управлінських рішень (таблиця 1.1). [49]

Планові джерела інформації – це всі види планів, кошторисів, проектів, які складаються на підприємстві. Джерелами облікового характеру містять всі дані, які формуються в первинних документах, регістрах обліку, звітності.

Таблиця 1.2 - Види джерел інформації [49]

Види джерела	Користувачі	Вид джерела
Внутрішні джерела інформації		
1. Облікова інформація 2. Оперативна інформація 3. Планова інформація 4. Нормативно- довідкові показники 5. Дані перевірок та ревізій 6. Інші джерела	Власники Персонал Менеджери та керівники різних рівні управління	Планова Облікова Позаоблікова
Зовнішні джерела інформації		
1. Публікації національних і міжнародних офіційних організацій 2. Законодавчі та нормативні акти 3. Показники загальноекономічного розвитку 4. Дані кон'юктури ринку 5. Інформація про діяльність партнерів та конкурентів підприємства 6. Статистична звітність 7. Соціально-економічні показники 8. Соціальні показники 9. Інформація у СМІ, книги, наукові видання, інтернет	Інвестори Банківські і кредитні установи Постачальники Замовники Органи державного регулювання і контролю Профспілки Громадські організації Стейкхолдери	Первинна інформація Вторинна інформація

Позаоблікові джерела інформації відображають порядок регулювання діяльності підприємства. Вони можуть бути як внутрішні так і зовнішніми.

До внутрішніх позаоблікових джерел можна віднести договори, угоди, рішення загальних зборів колективу, трудові угоди, контракти, облікова політика, положення, технічна та технологічна документація, посадові інструкції.

До зовнішніх позаоблікових джерел відносять рішення судових та арбітражних органів, нормативно- законодавчу базу, акти перевірок, ревізій. Інформація, одержана з періодичних друкованих видань, Інтернету тощо.

В основі даної класифікації джерел походження інформації лежать по суті місце формування (виникнення) інформаційного ресурсу, що в свою чергу визначає і можливий доступ користувача до неї [49]

Особливо важливим для управління підприємством є своєчасне отримання внутрішньої інформації про діяльність суб'єкта господарювання. Враховуючи потреби користувачів різних рівнів управління підприємством

доступ до окремих внутрішніх інформаційних ресурсів є неоднаковий (рисунок 1.5).

Рисунок 1.5 - Доступ до інформаційних ресурсів за джерелами їх формування управлінського персоналу підприємства [56, с. 10]

Враховуючи те, що в виробничих підприємствах є можливим встановлення певних норм витрат матеріальних, трудових ресурсів, а також врахування технічних потужностей використання основних засобів, вважаю доцільним виділення такої групи як нормативні джерела інформації.

Виокремлення звітних джерел інформації з облікової категорії обумовлено відмінностями в можливих користувачах. Так як облікові дані є лише для внутрішнього використання управлінським персоналом то звітність може бути використана і зовнішніми користувачами.

Про діяльність підприємства можна судити лише з інформаційних ресурсів, які відображають його господарські процеси і операції. Такі ресурси формуються в обліковому і звітному джерелах їх виникнення.

Формування інформаційних ресурсів в підприємстві починається в процесі відображення будь-якої господарської операції в первинних документах і, трансформуючись, завершується у вигляді звітності підприємства (рисунок 1.6). Це дозволяє стверджувати про існування облікового інформаційного ресурсу як сукупності документальних інструментів обліку і звітності про діяльність підприємства. Основною метою формування таких інформаційних ресурсів є потреба в них користувачів. При

цьому їх можна розділити на ті які відображають поточну господарську діяльність (використання ресурсів, господарські операції тощо) та результативність цієї діяльності (показники рентабельності, прибутковості тощо).

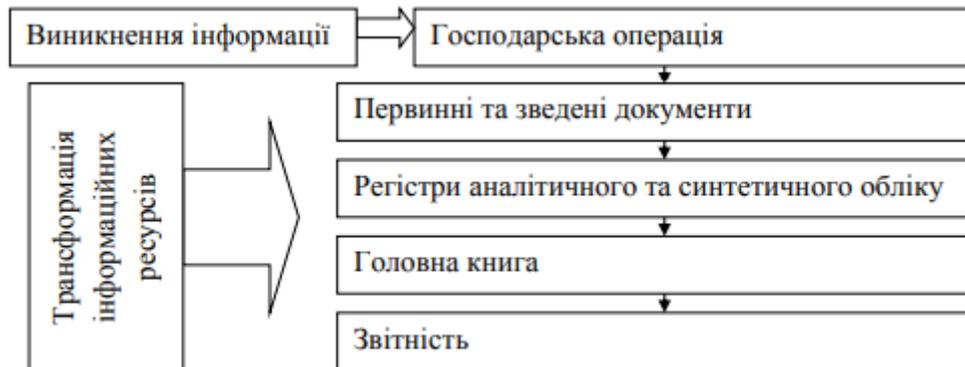

Рисунок 1.6 - Формування облікових та звітних ресурсів підприємства [25]

Поточні інформаційні ресурси не потребують жодних додаткових змін і трансформацій з боку інших служб підприємства. Проте, для надання інформації про результативність діяльності виникає необхідність додаткової обробки поточних інформаційних ресурсів (рисунок 1.7). Такої інформації потребують в першу чергу керівники вищих рівнів управління підприємством. Тому виникає необхідність застосування аналітичних процедур до облікової та поза облікової інформації в системі обліково-аналітичного забезпечення підприємства для формування необхідного інформаційного продукту за запитом користувача [5]

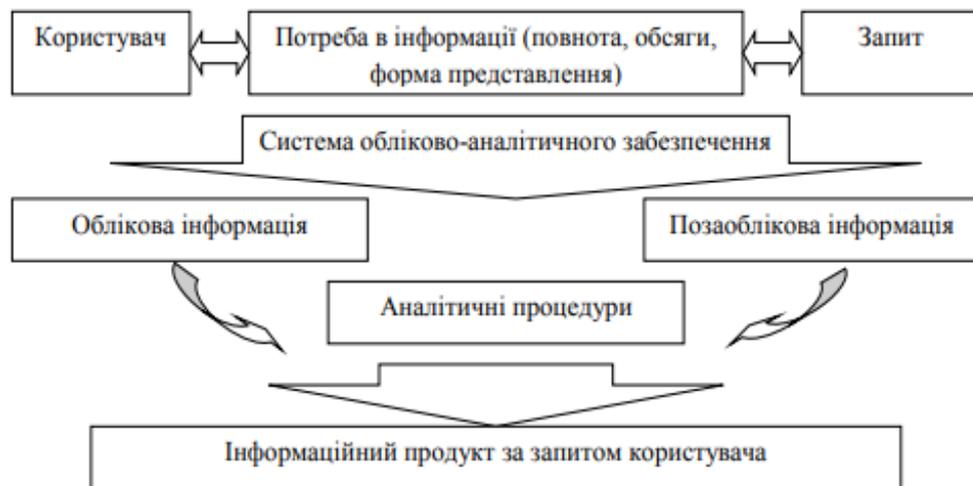

Рисунок 1.7 - Формування інформаційного продукту за запитом користувача [25, с. 221]

Тобто для ефективного управління підприємством можливим є використання як первинної інформації так і інформаційних продуктів за конкретним запитом користувача.

1.3. Система показників, які характеризують ефективність використання ресурсів підприємства, та шляхи їх покращення.

Ефективність – це категорія яка складається на підприємстві під впливом багатьох внутрішніх і зовнішніх факторів: економічних, правових, соціальних та інших. Це обставина і той факт, що ефективність підприємства в різних видах (ефективність господарської діяльності підприємства, використання різних ресурсів, виробництва та інше) являється причинами використання для її кількісної оцінки множини показників.

Ефективність у широкому розумінні - це загальна результативність людської діяльності. Вона відображає співвідношення одержаного корисного результату та обсягу витрачених на це ресурсів. Таким чином, ефективність праці відображає співвідношення обсягу вироблених матеріальних або нематеріальних благ та кількості затраченої на це праці. Тобто, зростання

ефективності праці означає збільшення обсягу вироблених благ при тих самих або менших витратах праці [33, с. 7]

Практичне використання системи показників в економічній ефективності в галузях і господарських суб'єктах передбачає:

- орієнтацію підприємства (галузей) та інтенсивний шлях розвитку і досягнення більш високого рівня ефективності в економіці;
- виявлення резервів подальшого вдосконалення господарської діяльності підприємства (галузей) на основі впровадження досягнень науково-технічного прогресу, досконалої технології і покращення організації виробництва;
- створення діючого механізму підвищення ефективності.

Основними показниками, які характеризують ефективність використання людських ресурсів є дані про чисельність персоналу різних категорій і професій, його кваліфікацію й освітній рівень, про витрати робочого часу, кількість виробленої продукції чи виконаних робіт, а також дані про рух особового складу підприємства.

Для оцінювання трудових ресурсів використовується інформація оперативної і бухгалтерської звітностей, дані табельного обліку, первинних документів, матеріали хронометражу і фотографій робочого дня, позаоблікові матеріали (протоколи виробничих нарад, документи бюро економічного аналізу тощо) [24, с. 55]

Відповідно напрацьованих у науковій літературі методик аналізу ефективності використання трудових ресурсів аналіз здійснюється за наступним етапом (рисунок 1.8).

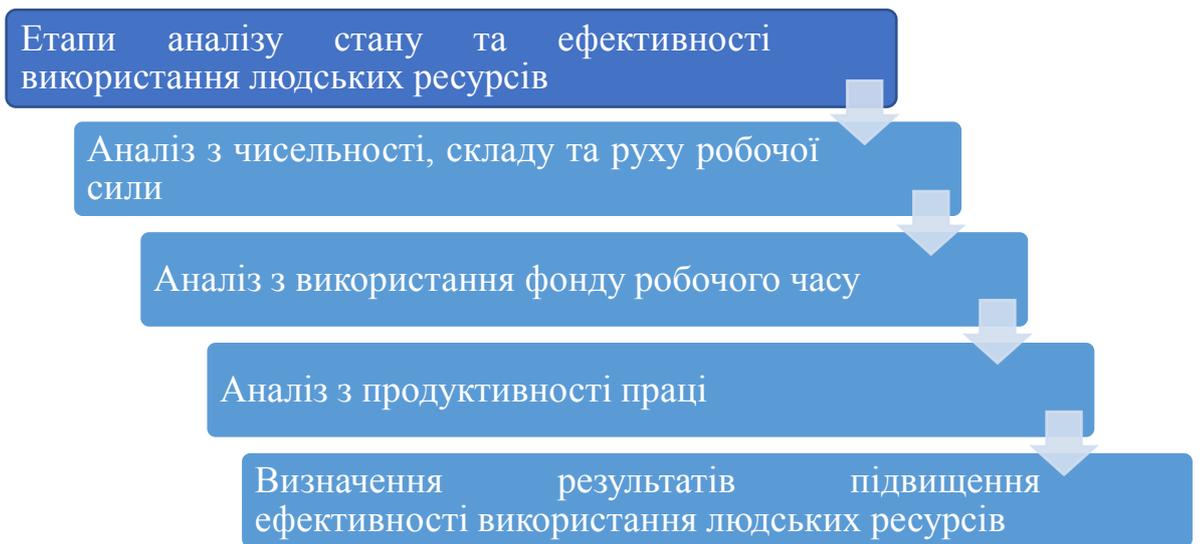

Рисунок 1.8 - Етапи аналізу стану та ефективності використання трудових ресурсів на підприємстві [20]

Аналіз впливу трудових ресурсів факторів на господарську діяльність будь-якого підприємства починається з вивчення забезпеченості підприємства працівниками за кількістю, структурою, кваліфікацією і культурно-освітнім рівнем та характеристики руху робочої сили. Метою такого аналізу є виявлення внутрішніх резервів економії робочої сили у зв'язку з більш раціональним розміщенням працюючих, їхнім завантаженням і використанням відповідно до отриманої професії, спеціальності і кваліфікації.

Аналіз чисельності персоналу проводиться в цілому і за кожною категорією окремо, оскільки роль і значення окремих категорій персоналу у виробничій діяльності підприємства різні [4, с. 29]

Аналізуючи чисельність працівників визначають абсолютну і відносну забезпеченість підприємства робочими кадрами, а також вплив зміни чисельності робітників на виконання виробничої програми. Абсолютна забезпеченість підприємства робочою силою визначається при порівнянні фактичної чисельності робітників з їх чисельністю, передбаченою планом. Відносне відхилення чисельності робітників виявляється зіставленням фактичної їх чисельності з плановою, скоригованою на відсоток приросту

продукції, одержаної за рахунок зміни чисельності робітників, до запланованого обсягу виробництва [4, с. 29]

Скорочення працівників основної діяльності (зокрема робітників) за умовою запланованого обсягу виробництва продукції розглядається як позитивний чинник. Позитивним є зменшення кількості керівного персоналу, якщо це, звичайно, не призводить до погіршення стану організації виробництва та трудової дисципліни, затримки освоєння нових технологій, автоматизації цехів тощо.

Структура кадрів вивчається шляхом зіставлення фактичної і планової ваги чисельності кожної категорії працівників у загальній чисельності персоналу. При цьому визначають причини зміни структури кадрів, вивчають тенденції цього процесу на передових підприємствах, а також нормативні документи, на підставі чого розробляються відповідні заходи щодо раціоналізації структури кадрів [1]

Необхідно пам'ятати, що для високопродуктивної праці підприємство має бути забезпечене робітниками відповідної кваліфікації. З метою аналізу відповідності кваліфікації робітників складності робіт порівнюють середні тарифні розряди робіт і робітників, розраховані за середньою арифметичною (1.1):

$$T_p = \frac{\sum T_p \times ЧР}{\sum ЧР}, \quad (1.1)$$

де T_p – середній тарифний розряд;

$ЧР$ – чисельність робітників.

Аналіз використання робітників за кваліфікацією базується на зіставленні складності виконуваних за нарядами робіт із розрядом робітників. При цьому визнаються середній плановий і фактичний тарифний коефіцієнт та роблять висновок про те, чи відповідає кваліфікація робітника складності виконуваних робіт.

При аналізі забезпеченості підприємства робочою силою важливим є вивчення руху робочої сили. З цією метою розраховують коефіцієнти обороту по прийому, вибуття кадрів та коефіцієнт плинності кадрів.

Коефіцієнт обороту по прийому визначається як відношення прийнятих працівників до середньооблікової чисельності працюючих.

Коефіцієнт обороту з вибуття розраховується як відношення кількості працівників, що вибули, до середньооблікової чисельності працюючих

Коефіцієнт плинності кадрів характеризує рух кадрів під впливом негативних причин. Він розраховується як відношення кількості працівників, що вибули за власним бажанням і за порушення трудової дисципліни до середньооблікової чисельності працюючих. При визначенні плинності кадрів доцільно визначити їх причини і по можливості вжити заходів щодо зменшення цього показника у майбутньому. Як правило, основними причинами звільнень є незадоволення характером праці, житлово- побутовими умовами, заробітком, сезонністю виробництва, недоліками організації праці тощо. [1]

Розраховані показники руху робочої сили доцільно порівнювати із середньогалузевими даними та даними інших аналогічних підприємств.

На другому етапі аналізу вивчається повнота використання трудових ресурсів, яку можна оцінити за кількістю відпрацьованих за звітний період днів і годин одним робітником, а також за інтенсивністю використання робочого часу. Під час аналізу необхідно визначити відхилення фактичних показників від планових або від аналогічних показників минулих періодів і встановити конкретні причини можливих відхилень. Такий аналіз необхідно проводити щодо кожної категорії працівників, кожного підрозділу та щодо підприємства в цілому за звітний період і в динаміці [21]

Величина фонду робочого часу залежить від чисельності робітників, кількості відпрацьованих одним робітником днів у середньому за звітний період і середньої тривалості робочого дня. Ця залежність виражається за формулою (1.2):

$$\Phi_{\text{рч}} = \text{ЧР} \times t^{\partial} \times t^{\text{р}\partial}, \quad (1.2)$$

де $\Phi_{\text{рч}}$ – фонд робочого часу;

ЧР – чисельність робітників;

t^{∂} - кількість відпрацьованих днів одним робітником;

$t^{\text{р}\partial}$ - середня тривалість робочого дня.

Вплив названих чинників на зміну фонду робочого часу визначають одним із методів елімінування, наприклад, методом ланцюгових підстановок. Вивчення конкретних причин втрат робочого часу дають можливість вжити необхідних заходів для їх усунення.

Причинами втрат робочого часу можуть бути як явні втрати (прогули, невиходи через хворобу та з дозволу адміністрації, простої через несправності обладнання та перебої у постачанні тощо), так і приховані втрати, пов'язані з виробництвом продукції, відсутністю нормальних умов праці [26]

Додатково доцільно проаналізувати причини цілодобових та внутрішньозмінних втрат робочого часу. Для цього складають баланс робочого часу. Цілодобові втрати аналізують за кожним видом окремо. Особливу увагу при цьому слід приділити дослідженню причин втрат, що залежить від підприємства. Окремо аналізуються зовнішні причини. Внутрішньозмінні втрати доцільно вивчати шляхом спеціальних досліджень (вибіркових, моментних, фотографій робочого дня, хронометражу тощо). Особливу увагу слід звернути на організаційно-технічні причини (відсутність сировини, роботи, інструментів, електроенергії), час непродуктивної праці (виправлення браку, пошук майстра (налагоджувальника), запізнення робітників, сторонні розмови) тощо [16]

Зниження втрат робочого часу та нераціонального його витрачання приводить до зростання продуктивності праці без додаткових заходів та витрат, що зрештою приводить до збільшення обсягів виробництва, і як наслідок, - до поліпшення фінансового стану підприємства.

Центральною ланкою оцінки ефективності використання людських ресурсів є аналіз продуктивності праці, який включає вивчення її рівня, динаміку та загальну оцінку виконання планових завдань [20]

Продуктивності праці є основним показником інтенсифікації й ефективності виробництва. Від її рівня і динаміки залежить тією чи іншою мірою всі основні показники роботи підприємства: обсяг виробництва продукції, чисельність працівників, фонд заробітної плати, зниження собівартості продукції, розмір прибутку, рівень рентабельності та інше.

Продуктивність праці – це показник ефективності, результативності праці, що характеризується співвідношенням обсягу продукції, робіт чи послуг, з одного боку, та кількістю праці, витраченої на виробництво цього обсягу – з іншого. Залежно від прямого чи оберненого співвідношення цих величин маємо два показники рівня продуктивності праці: виробіток (В), який розраховується за формулою (1.3) та трудомісткість (T_m) - за формулою (1.4).

$$B = \frac{Q}{T}, \quad (1.3)$$

$$T_m = \frac{T}{Q}, \quad (1.4)$$

де Q – обсяг виробленої продукції (робіт, послуг);

T – затрати праці на виробництво відповідного обсягу продукції (робіт, послуг).

Продуктивність праці може розраховуватись на одиницю робочого часу (середньорічний, середньоденний та середньогодинний виробіток одним працюючим), чи на одного працюючого [6]

Розрізняють три методи вимірювання продуктивності праці:

- натуральний;
- трудовий;
- вартісний.

При розрахунку продуктивності праці важливо правильно вибрати систему вимірників враховуючи можливість використання натуральних, трудових та вартісних вимірників при випуску продукції.

При використанні натурального методу у ході розрахунків застосовують ся натуральні одиниці виміру (штуки, тонни, метри тощо). На практиці цей метод має обмежене застосування. Його, як правило, використовують на підприємствах, які виробляють однорідну продукцію. Якщо підприємство (цех, дільниця, бригада) випускає продукцію, котра має одне й те саме призначення, проте відрізняється за якоюсь однією ознакою, виробіток можна рахувати за допомогою умовно- натуральних одиниць. Необхідно також врахувати, що за даного методу не можна усунути зміни обсягу незавершеного виробництва, яке в деяких галузях має велику частку у загальному обсязі продукції, наприклад, у будівництві, суднобудівництві та ін [16]

Трудовий метод найчастіше використовується на робочих місцях, у бригадах, на виробничих дільницях і в цехах, де обсяг виробленої продукції або виконаних робіт визначається в нормо-годинах. За науково обгрунтованих і на певний період незмінних норм цей метод достатньо точно характеризує зміни продуктивності праці. Проте він має обмежене застосування, оскільки базується на використанні незмінних норм, що суперечить необхідності перегляду норм у міру здійснення організаційно- технічних заходів, також відсутні науково обгрунтовані нормативи праці на окремі види робіт або трудові функції [17]

Вартісний метод ґрунтується на використанні вартісних показників (грн., тис. грн., млн. грн.) обсягу продукції. Перевага даного методу полягає у можливості порівняння продуктивності праці при виробництві різнорідної продукції. Це зумовлює його широке застосування на підприємствах.

Відомо, що кожне підприємство характеризується певним рівнем продуктивності праці, який може зростати або знижуватися під дією різноманітних факторів, які можна зґрунтувати наступним чином (рисунок 1.9).

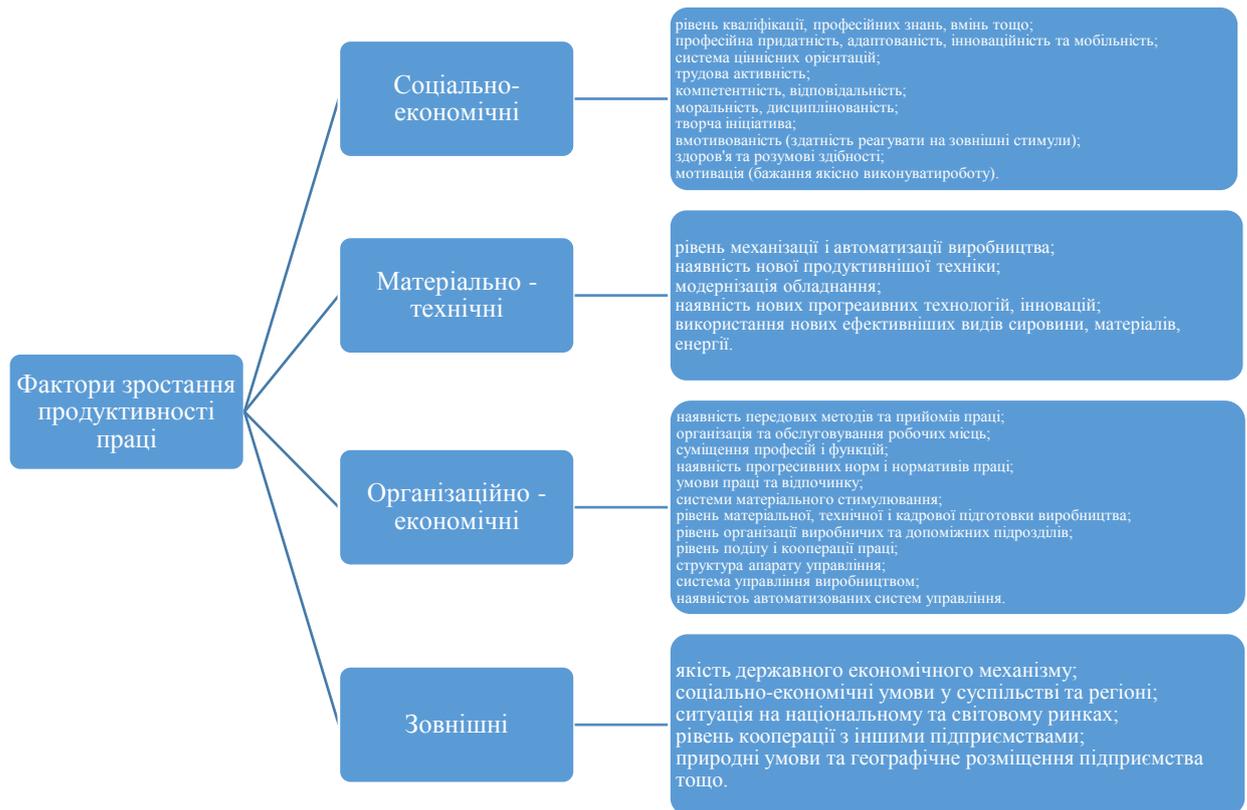

Рисунок 1.9 - Фактори впливу на продуктивність праці [20]

Завершальним етапом аналізу використання людських ресурсів є підрахунок резервів підвищення ефективності та розробка заходів щодо їх використання. Серед резервів ефективності трудових ресурсів доцільно виділити екстенсивні (ліквідацію понадпланових втрат робочого часу, усунення браку та відхилень від нормальних умов праці) та інтенсивні (забезпечення виконання норм виробітку усіма робітниками- відрядниками та здійснення нереалізованих організаційно- технічних заходів) [40]

Для виявлення внутрішніх резервів можна застосувати комп'ютерні технології, які забезпечують швидке отримання відповідної інформації. При цьому результатна інформація може подаватися у вигляді даних про невикористані резерви та способи їх мобілізації або у вигляді даних про недоліки в роботі і відповідних винуватців. За допомогою обчислювальної техніки керівники різних рівнів можуть здійснювати власний оперативний

аналіз, вести реєстрацію найважливіших процесів, операцій та розрахунків, планувати відповідні заходи щодо покращення трудових показників.

У вирішенні питання про повноцінне забезпечення підприємства необхідними матеріальними ресурсами та ефективне їх використання, яких вимагає нормальний хід виробничого процесу, велике значення має економічний аналіз [6]

Мета аналізу ефективного використання матеріальних ресурсів полягає в одержанні найбільш інформативних ключових параметрів, які дають об'єктивну й точну оцінку наявності в підприємства різних видів матеріальних ресурсів з погляду забезпечення його конкурентоспроможності, уможливають оцінку ефективності управлінських рішень щодо формування портфеля замовлень на матеріальні ресурси, виявлення резервів підвищення ефективності використання ресурсів, розробку заходів для їх мобілізації.

Завдання аналізу наступні:

- оцінка забезпеченості виробництва матеріалами та аналіз матеріально-технічного постачання;
- аналіз використання матеріалів у виробництві;
- визначення впливу забезпеченості матеріалами та ефективності їх використання на обсяг виробництва.

Перелік даних завдань визначають зміст і порядок проведення аналізу основних засобів [36]

Джерелами аналізу матеріальних ресурсів є наступні: «Звіт про основні показники діяльності підприємства», «Звіт промислового підприємства по продукції», «Примітки до фінансової звітності», оперативні дані відділу матеріально-технічного постачання, інформація складських і транспортних служб, відомості аналогічного бухгалтерського обліку про надходження. Витрачання та залишки матеріальних ресурсів, плани матеріально-технічного постачання, нормативно-довідкові дані, які регулюють господарську діяльність.

Зміст економічного аналізу матеріальних ресурсів в першу чергу вимагає вивчення забезпеченості підприємства матеріалами. В процесі забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами в першу чергу перевіряють якість плану матеріально-технічного постачання. Перевірку реальності плану починають з вчення норм і нормативів, що покладені в основу розрахунку потреби підприємства в матеріальних ресурсах. Потім перевіряється відповідність плану постачання потреби виробництва продукції й утворення необхідних запасів виходячи з прогресивних норм витрати матеріалів.

Важливою умовою безперебійної роботи підприємства є повна забезпеченість потреби в матеріальних ресурсах джерелами покриття. Вони можуть бути зовнішніми і внутрішніми [7]

Реальна потреба в завезенні матеріальних ресурсів з боку – це різниця між потребою у визначеному виді матеріалу і сумою власних внутрішніх джерел їх покриття.

В процесі аналізу забезпеченості підприємства матеріалами вирішуються такі завдання:

- перевіряється правильність розрахунку реальної потреби в матеріалах;
- здійснюється оцінка забезпеченості планової потреби договорами, укладеними з постачальниками;
- здійснюється оцінка ступеня виконання договорів;
- аналізується відповідність фактичного надходження матеріалів з реальною потребою в них;
- визначається вплив забезпеченості підприємства матеріалами на обсяг продукції.

Аналіз ефективності використання матеріалів здійснюється за допомогою системи загальних та індивідуальних показників.

Основні показники ефективності використання матеріальних ресурсів наступні:

- матеріаловіддача, яка розраховується як відношення вартості товарної продукції до суми матеріальних витрат і характеризує вихід продукції з кожної гривні витрачених матеріальних ресурсів;
- матеріаломісткість продукції (розраховується як відношення суми всіх матеріальних витрат до вартості товарної продукції);
- рівень використання матеріальних ресурсів за структурою випуску продукції (розраховується як відношення суми матеріальних витрат до собівартості продукції і характеризує питому вагу матеріальних витрат у собівартості продукції);
- коефіцієнт споживання матеріалів (розраховується як відношення фактичних матеріальних витрат до планових, перерахованих на фактичний обсяг випуску та асортимент продукції, і характеризує рівень ефективності фактичного витрачання матеріальних ресурсів);
- часткові показники матеріаломісткості – металомісткість, паливомісткість, сировиномісткість, енергомісткість, питома матеріаломісткість – характеризують рівень використання окремих груп чи видів матеріальних ресурсів.

Аналіз цих показників необхідно здійснювати в такій послідовності:

- вивчається динаміка показників;
- визначається сума економії матеріалів внаслідок зниження матеріаломісткості або сума перевитрат в результаті підвищення матеріаломісткості;
- розраховується вплив зміни ефективності використання матеріалів на обсяг продукції;
- визначаються резерви підвищення ефективності використання матеріалів і резерви можливого збільшення обсягу продукції, внаслідок більш ефективного використання матеріалів [33]

Отже, матеріаломісткість (матеріалоємність) є вартісним показником, вона показує рівень матеріальних витрат (без амортизації) на кожен

гривню товарної продукції та розраховується як відношення суми всіх матеріальних витрат до вартості товарної продукції:

$$M_M = \frac{\sum(K \times H^n \times C^n)}{\sum(K \times C_T)} \quad (1.5)$$

де M_M – матеріаломісткість продукції, грн.;

K – обсяг випуску продукції;

H_n – норма витрачання n -матеріалу на одиницю продукції;

C^n – ціна одиниці n – виду матеріалу за період, що його аналізують, грн.;

C_T – відпускна ціна одиниці продукції, грн.

Матеріалоовіддача продукції є зворотнім показником матеріаломісткості та характеризує вихід продукції з кожної гривні витрачених матеріальних ресурсів та розраховується як відношення вартості товарної продукції до суми матеріальних витрат:

$$M_B = \frac{1}{M_M} = \frac{\sum(K \times H^n \times C^n)}{\sum(K \times C_T)} \quad (1.6)$$

Для того щоб оцінити ефекти вносъ використання матеріальних ресурсів на підприємстві також необхідно розрахувати такі показники, як:

– швидкість обороту матеріальних запасів – він обчислюється діленням середнього (за період) залишку матеріальних запасів у грошовому виразі на середнє добове споживання в цілому самому періоді:

$$T_0 = \frac{\sum(O_{II}^n + O_K^n)}{2 \sum C^n}, \quad (1.7)$$

Де T_0 – швидкість обороту матеріальних запасів, у днях;

O_{II}^n – обсяг запасу n -виду матеріалу на початок періоду;

O_K^n – обсяг запасу n -виду матеріалу на кінець періоду;

C_{II} – середнє добове споживання n -матеріалу, грн.

– оборотність матеріальних запасів, яка розраховується діленням вартості товарної продукції на середній залишок запасів:

$$R = \frac{2 \sum(K \times C_T)}{\sum(O_{II}^n + O_K^n)}, \quad (1.8)$$

де R – оборотність матеріальних запасів, кількість оборотів.

– термін зберігання матеріальних запасів, днів:

$$T_3 = T: R, \quad (1.9)$$

Де T_3 – термін зберігання матеріальних запасів, днів;

T – тривалості періоду, днів;

R – оборотність матеріальних запасів, кількість оборотів.

Ще одною складовою частиною аналізу ефективної діяльності підприємства являється аналіз основних засобів. А конкретно можна оцінити їх технічний стан, тому що саме від нього залежить ріст виробництва продукції підприємства.

При цьому можна обчислювати:

- коефіцієнт зносу;
- коефіцієнт придатності;
- коефіцієнт вибуття;
- коефіцієнт оновлення.

Знос поділяють на два види – фізичний та моральний.

Під фізичним зносом розуміють поступову втрату основними фондами власних первісних техніко-експлуатаційних якостей, своєї споживчої вартості, що викликає зменшення їхньої реальної вартості, тобто з'являється економічний знос. Фізичний основних засобів підприємства залежить від багатьох факторів, зокрема І.В. Кулько виділяє такі[23, с. 167]:

Особливості технологічного процесу виробництва;

- якості технічного обслуговування основних засобів;
- якості праці, кваліфікації працівників, які обслуговують процес виробництва, їх безпосереднє ставлення до основних засобів у процесі виробництва.

Моральний знос – це знецінення об'єктів основних засобів унаслідок новітніх досягнень ще задовго до їх повного фізичного зносу. Розрізняють дві форми морального зносу:

- знецінення машин унаслідок здешевлення їх виробництва;
- знецінення машин внаслідок випуску нових, досконаліших і продуктивніших машин.

Виділяють такі показники:

- коефіцієнт зносу – визначає ту частину основних засобів, що її списано на витрати виробництва, розраховується за формулою:

$$K_3 = \frac{OЗ_{зН}}{OЗ_{пВ}}, \quad (1.10)$$

де $OЗ_{зН}$ – сума основних засобів;

$OЗ_{пВ}$ – первісна вартість основних засобів на початок періоду.

Коефіцієнт зносу визначається на початок та на кінець періоду, а також вивчають його динаміку за різні роки.

Коефіцієнт придатності визначає частину не перенесеної на створюваний продукт вартості, розраховується за формулою:

$$K_{\text{прид}} = \frac{OЗ_{зВ}}{OЗ_{пВ}}, \quad (1.11)$$

де $OЗ_{зВ}$ – залишкова вартість основних засобів;

$OЗ_{пВ}$ – початкова вартість основних засобів.

Коефіцієнт оновлення – характеризує інтенсивність уведення в дію нових основних засобів. Він позначає частку введених основних засобів за певний період у загальній вартості основних засобів на кінець звітнього періоду. Розраховується даний коефіцієнт за, такою, формулою:

$$K_{\text{основ}} = \frac{OЗ_{\text{введ}}}{OЗ_{\text{ккр}}}, \quad (1.12)$$

де $OЗ_{\text{введ}}$ – вартість введених основних засобів за звітний рік;

$OЗ_{\text{ккр}}$ – загальна вартість основних виробничих засобів на кінець року.

Коефіцієнт вибуття основних засобів характеризує рівень інтенсивності вибуття засобів зі сфери виробництва, розраховується за формулою:

$$K_{\text{виб}} = \frac{OЗ_{\text{виб}}}{OЗ_{пВ}}, \quad (1.13)$$

де $OЗ_{\text{виб}}$ – вартість основних засобів, які вибули;

$OЗ_{пВ}$ – вартість основних виробничих засобів на початок періоду.

Н.М. Селіванова, Ю.В. Ткаченко та Я.О. Попко зазначають, що показники ефективності використання основних засобів відображають співвідношення отриманих фінансових результатів підприємства і

використовуються для досягнення цих результатів основних засобів. Ефективність використання основних засобів характеризується співвідношенням темпів зростання випуску продукції і темпів зростання випуску продукції і темпів зростання вартості основних засобів, а також зростання вартості показниками фондоддача, фондомісткість та фондоозброєність [59, с. 100].

В.І. Іващенко та М.А. Болюх виділяють: рентабельність капіталу, вкладеного в основні засоби, фондоддачу, фондомісткість тощо [14, с.103]

Рентабельність капіталу, вкладеного в основні засоби, характеризує, скільки прибутку від основної діяльності припадає на одиницю вартості основних засобів. Розраховується показник ($P_{OЗ}$) за формулою:

$$P_{OЗ} = \frac{\Pi}{OЗ} \times 100, \quad (1.14)$$

де Π – валовий прибуток ;

$OЗ$ – основні засоби.

Рівень цього показника залежить не лише від фондоддачі, а й від рентабельності продажів, а також від частки реалізованої продукції в її загальному випуску.

Одним із показників ефективності основних засобів є фондоддача – виробництво продукції на 1 грн. основних засобів. Обчислюється за формулою:

$$ФВ = \frac{ВР}{OЗ}, \quad (1.15)$$

де $ВР$ – виручка від реалізації.

Фондомісткість – це показник, що обернений до фондоддачі. Він свідчить про те, скільки використовується основних засобів для виробництва продукції вартістю в 1 грн.

Сучасні методи фінансового аналізу дають можливість здійснювати оцінку підприємств, компаній та їхніх філіалів по інтегрованим показникам функціонування. Фінансовий аналіз вивчає економічний стан фірми і

відображає ефективність виробничої діяльності, ліквідності та фінансової стійкості підприємств за допомогою системи показників.

Фінансовий стан підприємства у значній мірі залежить від доцільності і правильності вкладення ресурсів в активи. В процесі функціонування підприємства величина активів та їх структура потерпають постійних змін. Характеристику про якісні зміни в структурі коштів та їх джерел можна отримати за допомогою вертикального та горизонтального аналізу звітності.

Для характеристики майнового стану підприємства, його економічного потенціалу та структури капіталу використовують показники балансу та звіту про фінансово- майновий стан підприємства [30]

Аналіз зміни розміру господарських коштів (майна), які знаходяться у розпорядженні підприємства, здійснюється шляхом порівняння даних загальної вартості майна підприємства (валюти балансу) на початок і кінець звітного періоду. При цьому зменшення валюти балансу в звітному періоді свідчить про зменшення коштів підприємства.

Майно (господарські кошти) будь- якого підприємства може бути представлено наступними видами активів: основні засоби, нематеріальні активи, обладнання, довгострокові фінансові вкладення, виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція, товари, дебіторська заборгованість, грошові кошти, короткострокові фінансові вкладення тощо.

Зміни структури активів підприємства в сторону збільшення частки оборотних коштів може вказувати:

- на формування більш мобільної структури активів, яка сприяє прискоренню обертання оборотних коштів підприємства;
- на відвернення частини поточних активів на кредитування споживчих товарів, робіт, послуг підприємства, дочірніх підприємств та інших дебіторів, що свідчить про фактичну іммобілізацію цієї частини оборотних коштів із виробничого циклу;
- на зменшення виробничої бази.

Питома вага основних засобів та інших необоротних активів може змінюватися внаслідок впливу зовнішніх факторів (наприклад, порядок їх рахунку, при якому коригування вартості основних фондів в умовах інфляції відбувається із запізненням, тоді як ціни на сировину, матеріали, готову продукцію можуть збільшуватися достатньо високими темпами) [15]

Наявність довгострокових фінансових вкладень вказує на інвестиційну направленість підприємства. Якщо у звітному періоді має місце погіршення фінансового стану підприємства то пропонується додаткове вивчення складу інвестиційних цінних паперів підприємства з метою дати оцінку їх ліквідності, а також ефективності та доцільності відвернення коштів підприємства на ці вкладення.

Задачі аналізу:

1. Виявити усі види іммобілізації оборотних коштів та визначити їх суми;
2. З'ясувати причини, які викликали кожний вид іммобілізації;
3. Намітити шляхи скорішого вивільнення іммобілізованих коштів, тобто повернути їх в нормальний господарський кругообіг.

Аналіз структури капіталу наводиться з метою виявити частку власного та позиченого капіталу в загальній сумі фінансових ресурсів підприємства, а також встановити, які джерела і в якому обсязі використовуються для покриття активів.

Отже, система показників, що аналізують використання ресурсів може бути поділена за такими видами аналізу ресурсів (таб. 1.3)

Таблиця 1.3 – Показники аналізу ресурсів підприємства

Ресурси	Показники
Матеріальні	Матеріаловіддача Матеріалоємність Фондовіддача Фондомісткість Фондоозброєність
Трудові	Чисельність, склад та рух робочої сили Продуктивність праці Визначення резервів підвищення ефективності використання трудових ресурсів
Фінансові	Прибутковість капіталу Оборотність власного капіталу

Ресурси будь-якого підприємства можна розділити на три групи – матеріальні, трудові та фінансові, як зображено в таблиці 1.3. Група показників допомагає оцінити ефективність використання ресурсів підприємства і дати відповідь на питання про оптимальність обсягу тих або інших активів з точки зору виконання поточної виробничої програми. Ефективність використання матеріальних ресурсів оцінює: фондовіддача, матеріаловіддача, матеріалоємність тощо.

Показники продуктивності праці допомагають оцінити ефективність використання трудових ресурсів. Ознайомитися наскільки ефективно використовуються фінансові ресурси, можна з допомогою коефіцієнтів оборотності капіталу.

Показники можуть розраховуватись в днях (тривалість одного обороту) або виражатися в числі оборотів того чи іншого ресурсу протягом періоду, що аналізується (коефіцієнт оборотності).

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО- ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТДВ «НОВОІВАНІВСЬКИЙ ЦУКРОВИЙ ЗАВОД»

2.1. Стан, проблеми та перспективи розвитку цукрової промисловості в Україні.

Сприятливий клімат та чорнозем дає можливість для України перспективний та прибутковий розвиток сільськогосподарської галузі. Одна з таких прибуткових галузей на Україні є цукрова промисловість, бо цукор – це кінцевий продукт вирощування та переробки цукрового буряку. Без ефективної переробної промисловості, навіть найкращі врожаї не принесуть бажаного результату.

Тож розглянемо стан цукрової промисловості в країні.

Відродження торгівлі цукром, після кількох років несприятливої конкурентоспроможності в Україні, відбулось в основному за рахунок створення на базі цукрових заводів та бурякосійних господарств інтегрованих систем із застосування механізму регулювання економічних інтересів учасників корпоративних об'єднань. Через це заводам необхідно займатися не тільки переробкою цукрового буряку а й надавати послуги з їх перевезення, а також забезпечувати товаровиробників цукрової сировини технічними засобами, насінням, мінеральними добривами, хімікатами, тощо. Їм потрібно формувати маркетингові структури, досліджувати потреби на ринку цукру, здійснювати пошук можливостей для їх подальшому розширенні на внутрішніх та зовнішніх цукрових ринках [28].

Необхідно зазначити, що з переходом до ринкової економіки аграрного виробництва створюються більш реалістичні умови щодо активізації інтеграційних процесів у цукрово-буряковому виробництві, які спрямовані на відродження цих галузей та покращення конкурентоспроможності України на

зовнішніх та внутрішніх ринках. Але через економічну кризу ситуація погіршується, вона обмежує можливості для розширення інтеграційних процесів, призводить до занепаду вітчизняного буряківництва і як наслідок, відбувся занепад виробництва цукру втричі.

Отже, колишній механізм управління виробництвом цукру залишався незмінним і ставав непридатним для ринкової економіки. А те що нової системи ще немає зумовлює втрати контролю над ринковим середовищем яка до того ж перенасичена іноземними товарами не завжди належної якості. Наразі відсутній необхідний пакет законодавчих актів, які б відповідали потребам виробництва, врахували закони ринкових відносин [26].

Історія минулих років повторювалась. В таких умовах виникала необхідність державного регулювання цукрово-буряковому виробництва, починаючи з виробництва цукрової сировини і до виробництва цукру, оскільки він має велике народногосподарське значення для раїни.

Слід зазначити, що держава робила спроби покращити процес регулювання розвитку виробництва цукру. Так, Кабінет Міністрів України прийняв 24 травня 1997 року постанову «Про регулювання ринку цукру» №490, а 24 вересня в тому ж році постанову «Про забезпечення переробки цукрових буряків урожаю 1997 року» № 1063. Проте це не дало бажаної мети, бо не було створено умов фінансування та кредитування товаровиробників, забезпечення гарантованих цін на їх продукцію. До того ж ціни не відповідали вимогам прибуткового виробництва і реалізації продукції. Було прийнято ще декілька постанов Уряду з нагоди державного регулювання буряко-цукрового виробництва в Україні, зокрема «Про нарощування обсягів виробництва цукрових буряків та цукру у 1998 та 1999 роках» від 27 лютого 1998 року № 222 [49].

Однак, на мій погляд, дані постанови не призвели до значного врегулювання буряко-цукрового виробництва. Встановлені обсяги вирощування цукрових буряків і виробництва цукру не були на повній мірі забезпечені відповідними ресурсами, що спонукало до розробки і прийняття

відповідного Закону. З цією метою розроблений і схвалений Верховною Радою України Закон «Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру». Ним визначені правові, економічні та організаційні засади держаної політики щодо виготовлення, експорту, імпорту, оптової та роздрібною торгівлі цукром [51].

Проектом Закону передбачене застосування квот «А», «В» і «С» у виробництві і збуті цукру. Квота «А» передбачає визначення максимальної кількості цукру для поставки на внутрішній ринок з 1 вересня поточного року до 1 вересня наступного року для задоволення внутрішніх потреб країни. Квота «В» формується відповідно до зобов'язань держави на експорті поставки за міжнародними договорами та поповнення а разі необхідності квоти «А». Граничні межі квот «А» та «В» визначаються щорічно Кабінетом Міністрів України і розподіляються між цукровими заводами на конкурсній основі. Мінімальна ціна на цукрові буряки для виробництва цукру квоти «А» та «В», а також мінімальна ціна на цукор квоти «А» встановлюються не пізніше 1 січня наступного року. При цьому ціни на цукрові буряки і цукор встановлюються на рівні, що забезпечує прибутковість їх виробництва.

На даний час, основним регулюючим актом ринку цукру є Закон України «Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру», який майже втратив свою актуальність, при тому, що цукор відноситься до категорії стратегічних продуктів, які забезпечують продовольчу безпеку країни та являється відповідно до Закону України «Про державну підтримку сільського господарства» - об'єктом державного цінового регулювання [52].

В Україні регулювання виробництва цукру здійснюється через квотування вирощування цукрових буряків, виготовлення цукру переробними підприємствами, декларування наявності цукру, встановлення мінімальних цін та іншими економічними інструментами.

Майже всі країни які виготовляють цукровий буряк, зокрема країни Європейського Союзу, застосовують систему економічних механізмів державного регулювання ринку цукру, які включають насамперед квотування

виробництва і реалізації цукру, гарантування цін на нього, регулювання зборів на ввезення цукру тощо [45].

Європейський Союз після підписання угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС, надав можливість ввезення товарів українського виробника на свою територію, враховуючи квотування. Для українських виробників цукру надзвичайно важлива закріплена в угоді тарифна квота на білий цукор – 20 тис. тонн на рік. Попри не великий розмір, наявність і змога заповнення даного показника дадуть змогу підтвердити якість вітчизняної продукції та її відповідальність європейським стандартам, підвищити привабливість та конкурентоспроможність українського буряко-цукрового підкомплексу [55].

На даний момент, в країнах ЄС зменшується кількість підприємств, які займаються переробкою цукрових буряків завдяки модернізації вже існуючих виробничих потужностей. Наприклад, у Швеції з 15 цукрових заводів залишилась лише одна, яка функціонує в складі датського концерну.

Статистичні дані свідчать, що протягом однієї години на цукровому заводі у Німеччині в місті Ерфурт надходить на переробку 740 т цукрових буряків, з яких за одну годину одержують 120 т цукру і 20 т меляси. За один рік на даному підприємстві виготовляють майже 300 тис. т. цукру. Підрозділи потужної інтегрованої компанії «Pfeifer & Langen» розміщені в багатьох країнах: Німеччині, Польщі, Румунії, Італії, Угорщині, Словенії, Чехії та Україні. Щорічно, як визначають аналітики, переробні підприємства виготовляють 1 млн. тонн цукру. У наступному сезоні в ЄС посівна площа цукрових буряків зменшиться приблизно на 5,5% на користь альтернативних культур, які вирости в ціні, включаючи пшеницю.[46]

За оцінками USDA, які були оприлюднені у листопаді 2020 року прогнозувалось, що світове виробництво цукру у 2019-2020 роках оцінюватиметься в 174,0 млн. тонн. що на 6,4% менше за показник попереднього маркетингового року. Сезон 2018-2019 рр. був непередбачуваним та незвичним через ряд причин, але особливою подією в цьому сезоні було те, що Індія зайняла перше місце по світовому виробництву

цукру, опередивши Бразилію, яка вже не один сезон займала лідируючі позиції з виробництва та експорту цукру.

З досвіду зарубіжних країн можна зробити висновок, що з допомогою державного регулювання ринку цукру можна вирішити проблему відродження вітчизняного буряко-цукрового виробництва, знову зайняти втрачені позиції України на світовому ринку цукру.[53]

Виробництво цукру в Україні протягом останніх чотирьох років демонструвало тенденцію зменшення, досягнувши у 2018-2019 рр значення 1,82 млн. тонн це на 10% менше попереднього сезону, причиною цього стала низька якість сировини, скорочення площ на 12% під посівами цукросировини. Також в сезоні 2019-2020 рр. спостерігалось зменшення на 1,48 млн тонн, а посівні площі скоротились на 11% - до 250 тис. га., як і прогнозували аналітики. Виробництво цукру в 2020-2021 маркетинговому році прогнозувалось на рівні 1,2-1,3 млн. тонн, що на 15% менше, ніж попереднього року. Даний прогноз зробив відділ НАЦУ «Укрцукор».

«Враховуючи скорочення посівних площ і погодні умови, які можуть суттєво вплинути на врожайність, оскільки уже зараз відомо, що пилові бурі пошкодили частину посівів у Тернопільській, Харківській і Кіровоградських областях, а центральні регіони стверджують від впливу шкідників, виробництво цукру в 2020-2021 МР прогнозується на рівні 1,2-1,3 млн. т. Це більш ніж на 15% менше, ніж попереднього року, проте це в повному обсязі може покрити потребу внутрішнього ринку», - пояснює аналітик НАЦУ «Укрцукор» Назар Михайлович. [56]

На сьогодні лідером з виробництва цукру являється Вінницька область виробивши 445,6 тис. тонн цукру, далі йде Хмельницька область з показником виробленого цукру в 290,2 тис. тонн. І останнім в трійці найбільших виробників є Тернопільська область – 283,5 тис. тонн цукру.

В минулому маркетинговому році найбільшими виробниками цукру були Вінницька обл. на першому місці з показником в 424 тис. тонн,

Тернопільська область – 227 тис. тонн, а останньою в трійці була Полтавська область з показником в 222,5 тис. тонн цукру. [57]

Якщо ж розглядати про кількість виготовленого цукру на підприємствах то даний аналіз зображено в таблиці 2.1

Таблиця 2.1 - Динаміка виробництва цукру в Україні за 2018-2019 маркетинговий рік, тис. тонн

№	Підприємства виробники	Перероблено цукрових буряків	Виготовлення цукру
1	ПрАТ «ПК Поділля» Крижопільський цукровий завод	1248,73	170,97
2	ТОВ «ПК Зоря Поділля» Гайсинський цукровий завод	940,74	120,80
3	ТзОВ «Радехівський цукор» Радехівське виробництво	802,39	108,49
4	ТзОВ «Радехівський цукор» Чортківське виробництво	636,39	88,36
5	ТзОВ «Радехівський цукор» Хоростківське виробництво	571,56	78,97
6	Філія «Яреськівський цукровий завод»	500,96	77,12
7	ПАТ «Гнідавський цукровий завод»	457,66	71,73
8	ТОВ «Наркевицький цукровий завод»	505,74	70,12
9	ПАТ «Саливонський цукровий завод»	521,49	67,75
10	Філія Жданівський цукровий завод	411,61	58,17

Аналізуючи експорт цукру з України маємо такий висновок, що протягом січня – грудня 2020 року Україна експортувала 150,6 тис. тонн цукру на суму 1621,53 млн грн. В попередньому році за період січень-грудень даний показник був більше на 86,2 тис. тонн, загалом було експортовано 236,8 тис. тонн цукру (рисунок 2.1). При цьому з початку 2020-2021 маркетингового року експорт склав 68,8 тис. тонн.

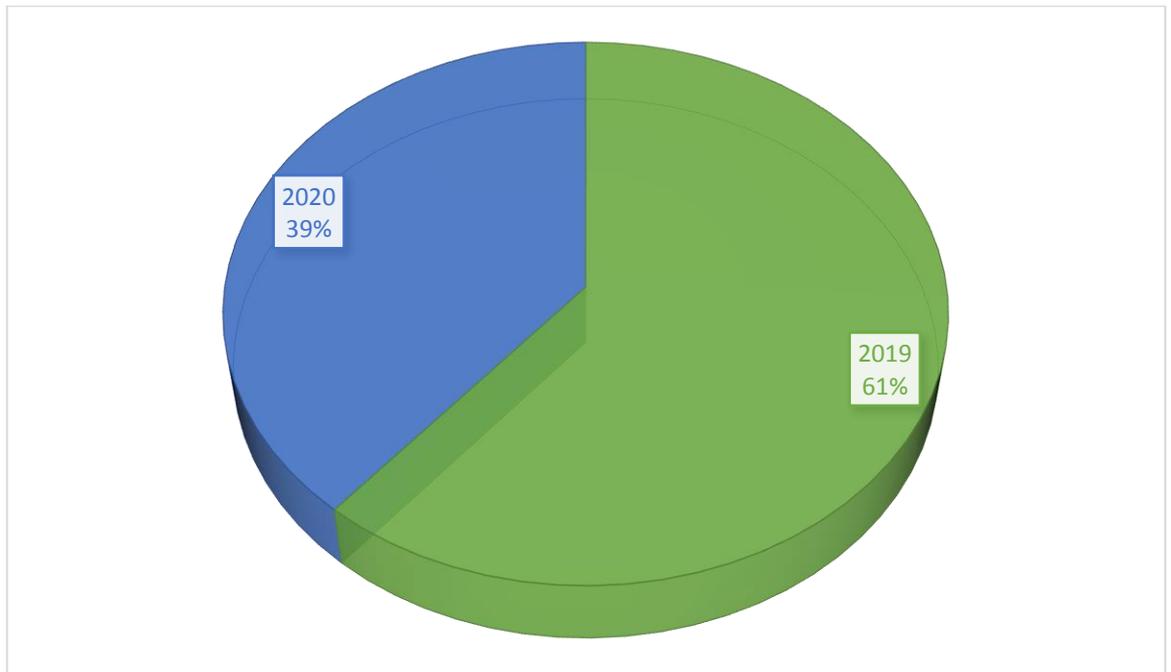

Рисунок 2.1 – Експорт цукру України за січень – грудень 2019 – 2020 рр.

З даної діаграми можна побачити, що за період січень-грудень в 2020 році відсоток виготовлення менший на 22%.

Отже, зростання виготовлення цукру на Україні можливе при гарній врожайності буряку. На даний момент серед факторів, які позитивно впливають на це, найбільшого значення має забезпеченість аграрних підприємств засобами виробництва, в тому числі, високоякісним вітчизняним насіннєвим матеріалом [60].

2.2. Організаційно-правові основи функціонування підприємства.

Товариство з додатковою відповідальністю «Новоіванівський цукровий завод» (далі – Компанія), код ЄДРОПОУ – 00373178 утворено внаслідок реорганізації шляхом перетворення Відкритого акціонерного товариства «Новоіванівський цукровий завод» та зареєстроване відповідно до законодавства України 24.12.2013 року і є резидентом України.

Місцезнаходження: 63109 Харківська область, Коломацький район, смт Коломак, вул. Перемоги, б. №123.

У своїй діяльності ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» керується діючим законодавством України та Статутом. Зміни і доповнення до Статуту можуть вноситись за рішенням вищого органу товариства і підлягають реєстрації в установленому порядку у відповідних органах державної реєстрації.

Відповідно до чинного законодавства товариство має право:

- укладати будь-які угоди, а також здійснювати інші юридичні акти з українськими та іноземними юридичними особами і громадянами як в Україні, так і за кордоном;

- проводити в установленому порядку та брати участь в аукціонах, торгах, конкурсах, ярмарках, наукових конференціях;

- самостійно виготовляти та реалізовувати продукцію і послуги, які надаються товариством;

- брати участь у фінансуванні будівництва об'єктів виробничого та соціального призначення;

- здійснювати права власника відносно свого майна;

- отримувати кредити в банках та в інших кредиторів;

- здійснювати прискорену амортизацію основних фондів відповідно до законодавства;

- створювати підприємства та акціонерні товариства спільно з зарубіжними партнерами, створювати спільні підприємства, відкривати бюро, контори, магазини, кіоски, агенції, пункти прокату, відеосалони на Україні та за кордоном;

- виступати позивачем на відповідачем в судах, арбітражних і третейських судах;

- збільшувати та зменшувати розмір Статутного фонду;

- виступати учасником зовнішньоекономічної діяльності відповідно до чинного законодавства.

Майно ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» складається з основних фондів і оборотних коштів, а також інших цінностей, вартість яких відображається в самостійному балансі товариства. Майно товариства належить учасникам відповідно до їх часток у статутному фонді.

Основним видом діяльності ТДВ являється виготовлення цукру. Але крім цього підприємство також займається оптовою торгівлею та вантажними перевезеннями.

ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» входить в групу компаній агропромислового холдингу АСТАРТА. У складі холдингу підприємство реалізує політику орієнтовану на досягнення максимального успіху в створенні якісної продукції завдяки висококваліфікованому персоналу, через впровадження найкращих доступних технік і технологій та інструментів ощадливого виробництва. Холдинг АСТАРТА є соціально орієнтованою бізнес структурою, яка активно співпрацює з громадськими спільнотами. У складі групи компаній холдингу ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» (в подальшому – підприємство) зарекомендувало себе як зростаюче, ефективне підприємство, а також надійний партнер. Виробничі потужності підприємства розташовані в Україні в Харківській області. ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» має сильну управлінську команду та мотивований ключовий персонал з багаторічним досвідом роботи у харчовій промисловості.

Згідно зі статутом ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» основною діяльністю товариства є виробництво цукру. Відповідно до галузі КВЕД досліджуване товариство здійснює такі види діяльності:

- виробництво цукру;
- виробництво вапна;
- постачання пари та гарячої води;
- збирання, очищення та розподілення води;
- діяльність їдалень та послуги з постачання готової їжі;
- операції з нерухомим майном тощо.

Протягом останніх трьох років ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» пропонувало своїм споживачам таку продукцію: цукор, глазур цукрову, макуху олійних культур на корм. У 2018 р. було реалізовано продукції на 347012 тис. грн. Наявні виробничі потужності та кваліфікований склад персоналу дозволяє ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» розширювати свою діяльність та з кожним роком нарощувати обсяги своєї діяльності.

Основною місією ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» є виробництво та реалізація якісного екологічно чистого цукру, що дозволить задовольнити вимоги споживачів та створити середовище для довгострокового розвитку товариства.

Якщо розглянути продукцію підприємства та обсягів її реалізації то побачимо, що у звітному періоді підприємство отримало наступні результати діяльності

Таблиця 2.2 - Економічні показники

Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис.грн.	Чистий фінансовий результат: прибуток. (збиток), тис. грн.
228000	(14198)

Основними факторами впливу на збитковість діяльності поточного року стали:

- низький рівень ринкових цін на цукор;
- висока ціна на енергоносії при тому що переробна галузь енергоємна;
- якість переданої до переробки сировини підприємствами постачальниками, на яку в свою чергу вплинув кліматичний фактор регіону
- ринкове зростання цін на допоміжні матеріали

Таблиця 2.3 - Виробничі показники за основним видом економічної діяльності ТДВ «Новоіванівський цукровий завод»

Показники	2018	2019
Перероблення цукрових буряків всього (тис. тонн)	179916	157918
З них кількість наданих послуг з переробки (частина постачальника при давальницькій схемі переробки сировини) (тис. тонн)	93784	128151
Вироблено цукру (тис. тонн)	24222	22812
З них цукру, що належить підприємству (тис. тонн)	11507	4391
Балансовий залишок продукції на кінець року (тис. грн.)	10698	35350

Виходячи з проведеного аналізу виробничих показників можна спостерігати спад всього перероблених цукрових буряків на 21998 тис. тон., а також спад виробленого цукру на 1410 тис. тон. Це обумовлено низьким врожаєм в 2019 році.

З огляду на наявність цукру на балансі на кінець звітного періоду підприємство планує покращити фінансові результати наступного фінансового року при наявності попиту та цін на цукор на ринку .

Ефективність управління підприємством в сучасних умовах багато в чому залежить від сформованої організаційної структури управління. Організаційна структура управління відображає зв'язки між підрозділами, органами управління тощо.

ТДВ «Новоіванківський цукровий завод» має лінійно-функціональну організаційну структуру управління. Такий вибір організаційної структури управління є характерним для підприємств, що виробляють однотипну продукцію масового виробництва. Саме таким і є досліджуване товариство.

Організаційна структура управління ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» наведена в рисунку 2.2.

Рисунок 2.2 – Організаційна структура управління
ТДВ «Новоіванівський цукровий завод»

Кодекс корпоративної етики визначає основні принципи культури відносин в компанії: відкритість, толерантність, повагу до людини. В компанії діють Кадрова політика, Соціальна політика, Політика оплати праці.

На підприємстві холдингу укладені колективні договори, які підтримують ці політики та регламентують взаємовідносини між роботодавцем і трудовим колективом.

Таблиця 2.4 - Структура працівників ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2019 рік

Середньооблікова чисельність штатних працівників, осіб	в тому числі: кількість жінок, осіб	в тому числі: кількість чоловіків, осіб
177	74	103

Компанія робить внески в обов'язкові та добровільні соціальні програми.

Фінансування соціальних програм приносить користь всьому суспільству і зазвичай не обмежуються лише працівниками. Керівництво очікує, що Компанія буде продовжувати фінансувати соціальні програми і в

найближчому майбутньому. Ці витрати відображаються в періоді їх понесення.

Питання організації праці та умови оплати на підприємстві врегульовані у відповідності до чинного законодавства України з праці, Кадровою Політикою компанії, Політикою оплати праці, Політикою з преміювання співробітників, Соціальною Програмою, Колективними договорами, Правилами внутрішнього трудового розпорядку. Вони обумовлюють виплати співробітникам усіх рівнів, зміни окладів, перелік і розміри соціальних виплат, в тому числі матеріальної допомоги у випадках хвороби співробітника, необхідності оперативного втручання, при народженні дітей та вступі у шлюб, позик на житло, лікування та навчання співробітників.

Матеріальна винагорода співробітників складається з компенсаційних виплат і включає виплату заробітної плати, що складається з тарифної частини, премій, виплат, гарантованих законодавством, і соціальний пакет.

Традиційно щороку компанія реалізує програми підвищення кваліфікації технологів та інженерів, агрономів, інженерів та механізаторів із залученням провідних експертів. Працівники виробничих професій відвідують зовнішні спеціалізовані курси, зокрема за стандартами якості, охорони праці та техніки безпеки на виробничих підприємствах.

Керівники і фахівці компанії обов'язково підвищують кваліфікацію у зовнішніх семінарах і тренінгах за професіями, беруть участь у спеціалізованих конференціях, форумах, виставках.

Щороку співробітники беруть участь в Оцінці досягнень і розвитку персоналу. Співробітники отримують оцінку власної ефективності і компетенціями.

Система оцінки діє з 2010 року і розвивається відповідно до вимог бізнесу – переглядається актуальність компетенцій, додаються сучасні методики та інструменти оцінювання.

За результатами щорічної оцінки для працівників формуються Плани професійного розвитку, в яких особлива увага приділяється навчальним заходам, що допомагають співробітнику підвищувати рівень компетенцій.

2.3. Аналіз основних економічних та фінансових показників діяльності підприємства.

Метою аналізу економіко-фінансових показників є оцінка фінансового стану підприємства на визначену дату, або за певний період, та аналіз показників діяльності підприємства для виявлення резервів їх покращення.

Для розрахунків фінансово – економічних показників було використано дані фінансового, статистичного та оперативного обліку підприємства за 2017-2019 рр.:

- форма №1 – «Баланс» (Звіт про фінансовий стан);
- форма №2 – «Звіт про фінансові результати» (звіт про сукупний дохід);
- форма 1-ПВ «Звіт із праці» (додатки А, Б, В).

Розрахунок економічних та фінансових показників діяльності підприємства наведено у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 - Економічні та фінансові показники діяльності ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019

роки

№	Показники	Одиниці виміру	Рік			Відхилення			
			2017	2018	2019	Третій до першого		Третій до другого	
						Абсолютне	Темп приросту, %	Абсолютне	Темп приросту, %
1	2	3	6	7	8	9=8-6	10=8/6*100	11=8-7	12=8/7*100
1. КАПІТАЛ ТА РЕСУРСИ ПІДПРИЄМСТВА									
1.1	Середня вартість сукупного капіталу	тис. грн.	246669,5	292709,5	370432	123762,5	150,17	77722,5	126,55
1.2	Середня вартість власного капіталу	тис. грн.	81360,5	162192	184746	103385,5	227,07	22554	113,91
1.3	Основні засоби								
1.3.1	за первинною вартістю на кінець року	тис. грн.	188566	225879	237439	48873	125,92	11560	105,12
1.3.2	знос на кінець року	тис. грн.	92118	5405	30573	-61545	33,19	25168	565,64
1.3.3	середньорічна вартість основних засобів	тис. грн.	168985,5	207222,5	231659	62673,5	137,09	24436,5	111,79
1.4	Нематеріальні активи								
1.4.1	за первинною вартістю на кінець року	тис. грн.	245	345	357	112	145,71	12	103,48
1.4.2	знос (накопичена амортизація) на кінець року	тис. грн.	29	75	156	127	537,93	81	208,00
1.4.3	середня вартість нематеріальних активів	тис. грн.	137	295	351	214	256,20	56	118,98
1.5	Оборотні активи								
1.5.1	усього на кінець року	тис. грн.	114161	152687	105623	-8538	92,52	-47064	69,18
1.5.2	дебіторська заборгованість на кінець року	тис. грн.	39908	28628	54495	14587	136,55	25867	190,36
1.5.3	Запаси на кінець року	тис. грн.	202761	187791	155362	-47399	76,62	-32429	82,73
1.5.4	Грошові кошти та їх еквіваленти на кінець року	тис. грн.	193	4871	8639	8446	4476,17	3768	177,36
1.5.5	середні залишки оборотних засобів	тис. грн.	165347,5	133424	126450,5	-38897	76,48	-6973,5	94,77

Продовження таблиці 2.4

1.6	Середньооблікова чисельність								
1.6.1	середньооблікова чисельність працівників	чол.	230	224	180	-50	78,26	-44	80,36
1.6.2	середньооблікова чисельність робітників	чол.	215	210	170	-45	79,07	-40	80,95
2. ЕКОНОМІЧНІ ТА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ									
2.1	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	тис. грн.	347012	157882	228000	-119012	65,70	70118	144,41
2.2	Обсяг реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	тис. грн.	347012	157882	228000	-119012	65,70	70118	144,41
2.3	Обсяг виробництва продукції	тис. грн.	347012	157882	228000	-119012	65,70	70118	144,41
2.4	Собівартість реалізованої продукції	тис. грн.	-252037	-149817	-206022	46015	81,74	-56205	137,52
2.5	Валовий прибуток (збиток)	тис. грн.	94975	8065	21978	-72997	23,14	13913	272,51
2.6	Прибуток (збиток) від операційної діяльності	тис. грн.	72177	-16630	-13975	-86152	-19,36	2655	84,03
2.7	Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування	тис. грн.	68597	-32804	-19589	-88186	-28,56	13215	59,72
2.8	Чистий прибуток (збиток)	тис. грн.	56237	-32882	-14041	-70278	-24,97	18841	42,70
2.9	Фонд оплати праці усіх працівників	тис. грн.	27423	29706	32689	5266	119,2	2983	110,04
2.10	Фонд робочого часу	люд-години	553396	712704	956741	403345	172,89	244037	134,24
3. Показники ефективності використання ресурсів									
3.1	Продуктивність праці одного працівника	тис. грн. / особа	1508,75	704,83	1266,67	-242,08	83,95	561,84	179,71
3.2	Продуктивність праці одного робітника	тис. грн. / особа	1614,01	751,82	1341,18	-272,83	83,10	589,36	178,39
3.3	Рівень оплати праці за 1 людину-годину	тис. грн. / люд-год	0,05	0,04	0,03	-0,02	68,95	-0,01	81,97
3.4	Середньомісячна заробітна плата одного працівника	тис. грн..	9,94	11,05	15,13	5,20	152,31	4,08	136,94

Продовження таблиці 2.4

3.5	Коефіцієнт зносу основних засобів на кінець року		0,58	0,49	0,02	-0,56	4,12	-0,46	4,90
3.6	Фондовіддача	грн./ грн.	1,84	0,70	0,96	-0,88	52,18	0,26	137,38
3.7	Фондоозброєність праці працівників	тис.грн./ чол.	734,72	925,10	1286,99	552,27	175,17	361,89	139,12
3.8	Коефіцієнт обіговості оборотних засобів	обороти	2,10	1,18	1,80	-0,30	85,91	0,62	152,38
3.9	Середній період обороту оборотних засобів	дні	171,54	304,23	199,66	28,12	116,39	-104,57	65,63
3.10	Коефіцієнт обіговості активів	грн./ грн.	1,41	0,54	0,62	-0,79	43,75	0,08	114,11
3.11	Коефіцієнт обіговості дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги	обороти	8,50	7,42	9,11	0,61	107,19	1,69	122,77
3.12	Середній період обороту дебіторської заборгованості	дні	42,38	48,53	39,53	-2,84	93,29	-9,00	81,45
3.13	Коефіцієнт обіговості запасів	обороти	3,42	1,68	2,94	-0,49	85,75	1,25	174,55
3.14	Середній період зберігання запасів	дні	105,17	214,10	122,65	17,48	116,62	-91,44	57,29
3.15	Тривалість операційного циклу	дні	147,55	262,63	162,19	14,64	109,92	-100,45	61,75
4. ПОКАЗНИКИ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ									
4.1	Рентабельність продажу	%	19,77	-	-	-	-	-	-
4.2	Рентабельність активів	%	27,81	-	-	-	-	-	-
4.3	Рентабельність власного капіталу	%	69,12	-	-	-	-	-	-

В таблиці 2.4 показники рентабельності за 2018-2019 роки не можуть бути пораховані тому, що підприємство зазнає збитків.

Отже, розрахувавши економічні та фінансові показники діяльності ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» можна спостерігати зріст середньої вартості сукупного та власного капіталів, який представлений на рисунку 2.2.

Рисунок 2.2 - Динаміка середньої вартості сукупного та власного капіталів на ТДВ «Новоіванівський цукровий завод», тис.грн.

Загальна вартість оборотних активів на кінець 2019 р. становила 152687 тис. грн., що на 8538 тис. грн. або на 92,25% менше в порівнянні з 2017 р. У порівнянні з 2018 роком загальна вартість оборотних активів зменшилась на 47064 тис. грн. або на 69,18%, що є негативним явищем.

Також можемо спостерігати досить значне зростання дебіторської заборгованості, так як у 2019 р. порівняно з 2017 вона зросла з 54495 тис.грн. до 39908 тис.грн – на 14587 тис. грн. або на 36,55%, а порівняно з 2018 роком – відповідно на 25867 тис.грн. або на 90,36%.

Щодо середніх залишків оборотних засобів, можемо зазначити, що вони мали тенденцію до зменшення протягом останніх 3 років, і у 2019 р. у порівнянні з 2017 та 2018 рр. зменшення становило 38897 тис. грн. та 6973,5

тис. грн. відповідно. Темпи скорочення середніх залишків оборотних засобів становлять 23,5% та 5,2% відповідно у порівнянні з 2017 р. та 2018 р. Динаміку середньорічної вартості основних засобів та середніх залишків оборотних засобів ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» зображено на рисунку 2.3.

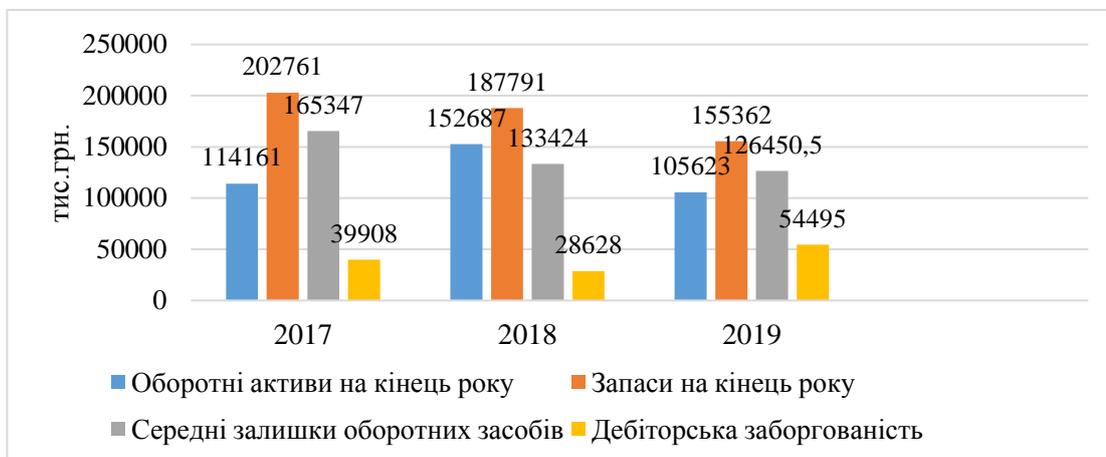

Рисунок 2.3 – Динаміка вартості оборотних активів, запасів та середніх залишків оборотних засобів ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019 рр., тис. грн.

Протягом аналізованого періоду відбувається скорочення середньооблікової кількості працівників з 230 осіб у 2017 р. до 180 осіб в 2019р. Дані зміни можемо спостерігати на рисунку 2.4.

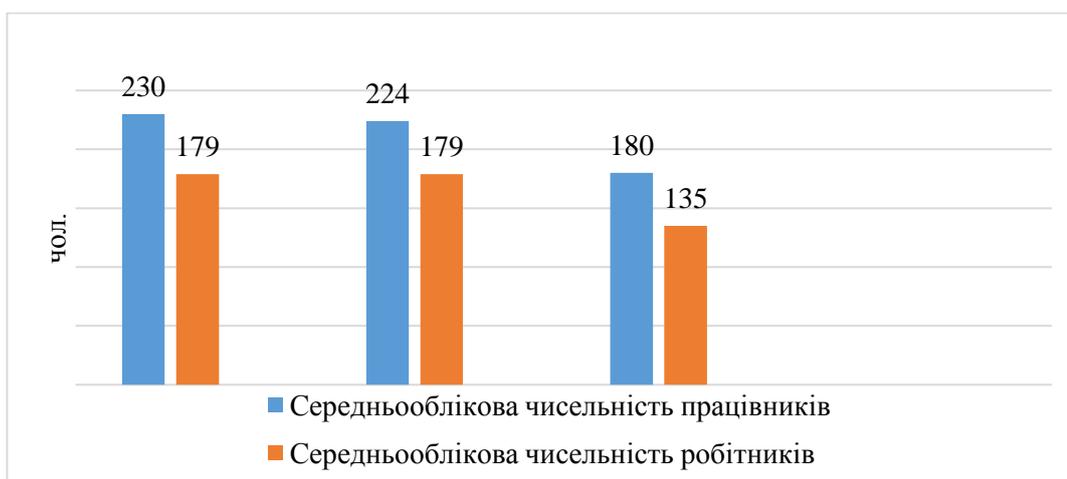

Рисунок 2.4 – Динаміка середньооблікової кількості працівників та робітників ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019 рр., осіб

Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції коливався протягом 2017-2019 років – у 2017 році – 347012 тис. грн., у 2018 році – лише 157882 тис.грн., а у 2019 році – 228000 тис. грн. У 2019 році порівняно з 2017 роком чистий дохід зменшився на 119012 тис.грн. або на 65,7% порівняно з 2018 роком – зріс відповідно на 70118 тис.грн. або більш ніж вдвічі (на 144,4%). Основною причиною, що зумовлена зменшення обсягів виробництва та реалізації продукції, робіт та послуг в 2018 році зменшення обсягів заготівлі цукрових буряків внаслідок скорочення площі їх посівів та урожайності в сировинній зоні підприємства.

Щодо собівартості продукції, то даний показник зріс у 2019 р. порівнянні з 2017 р. на 46015 тис. грн. (81,7%), а у порівнянні з 2018 р. – спостерігався спад на 56205 тис. грн. (137,5%). Динаміку чистого доходу та собівартості реалізованої продукції ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» представлено на рисунку 2.5.

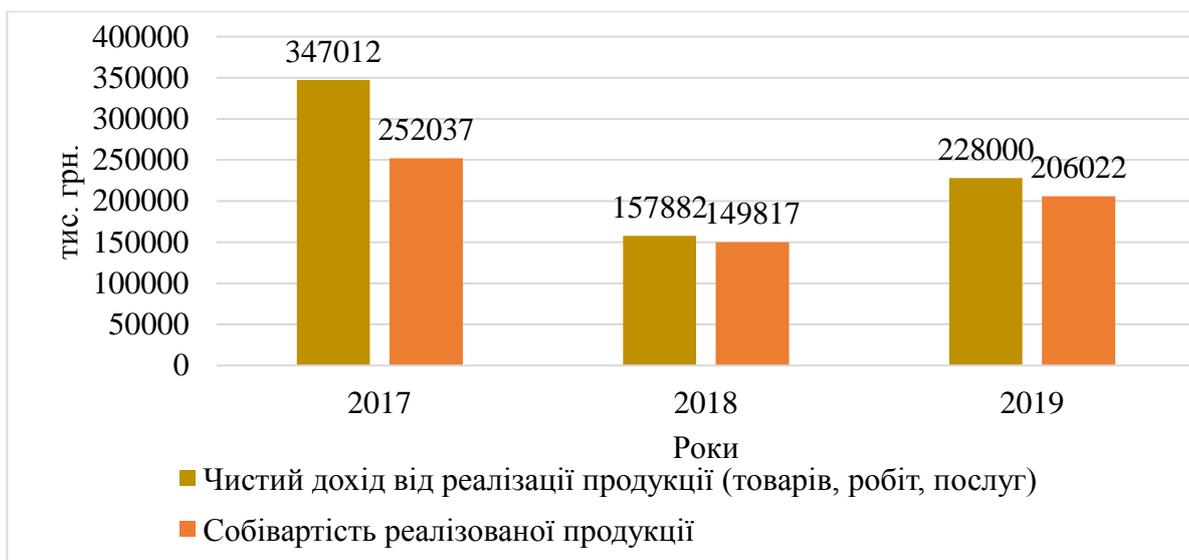

Рисунок 2.5 – Динаміка чистого доходу та собівартості реалізованої продукції ТДВ «Новоіванівський цукровий завод», тис. грн.

Внаслідок зменшення обсягів заготівлі цукрових буряків протягом 2017-2019 рр. відбулося зменшення валового прибутку, який у 2019 р. склав 21978 тис. грн., що на 72997 тис. грн. або на 23,1% менше від 2017 р. та на 13913 тис. грн. або на 81,5% більше у порівнянні з 2018 р. Зменшення валового прибутку

відбулося за рахунок скорочення чистого доходу від реалізації продукції. Графічно динаміка валового прибутку наведена на рисунку 2.6.

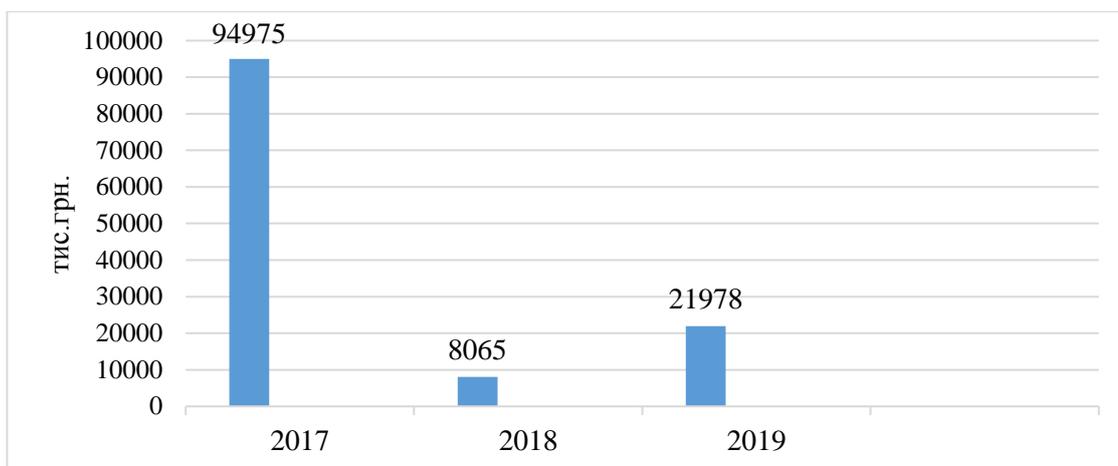

Рисунок 2.6 – Динаміка валового прибутку ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017–2019 рр., тис. грн.

Якщо в 2017 році розмір чистого прибутку у 2017 році склав 56237 тис.грн., у 2018 рік спостерігався збиток в розмірі 32882 тис.грн., а в 2019 році зріс на 18841 тис. грн. або на 42,7%. Графічно динаміка чистого прибутку наведена на рисунку 2.7.

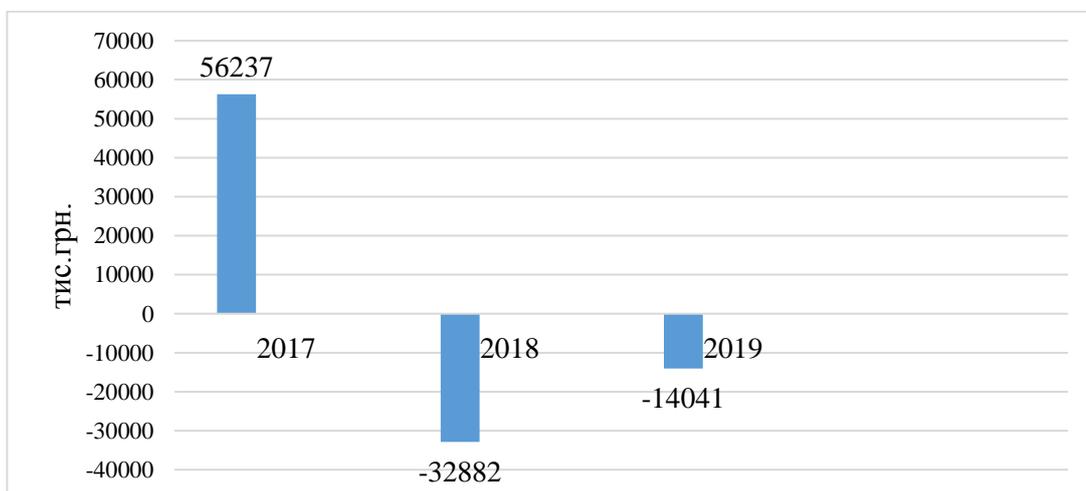

Рисунок 2.7 – Динаміка чистого прибутку (збитку) ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019 рр., тис.грн.

Протягом 2017-2019 рр. відбулося поступове зростання фонду оплати праці працівників. Його значення у 2019 р. становило 32689 тис. грн., що на

5266 тис. грн. або на 19,2% більше від 2017 р. та на 2983 тис. грн. або на 10% – порівняно з 2018 р. Зростання фонду оплати праці свідчить про зростання заробітної плати працівників. Зокрема, у 2019 р. середньомісячна заробітна плата працівника складала 9,96 тис. грн., що на 20,6 % більше від 2017 р. та на 9,7 % більше, порівняно з 2018 р. Це є позитивним, за умов високої заробітної плати прагнення працівників до забезпечення високої продуктивності роботи значно вища. Графічно динаміка фонду оплати праці працівників за 2017-2019 роки наведена на рисунку 2.8.

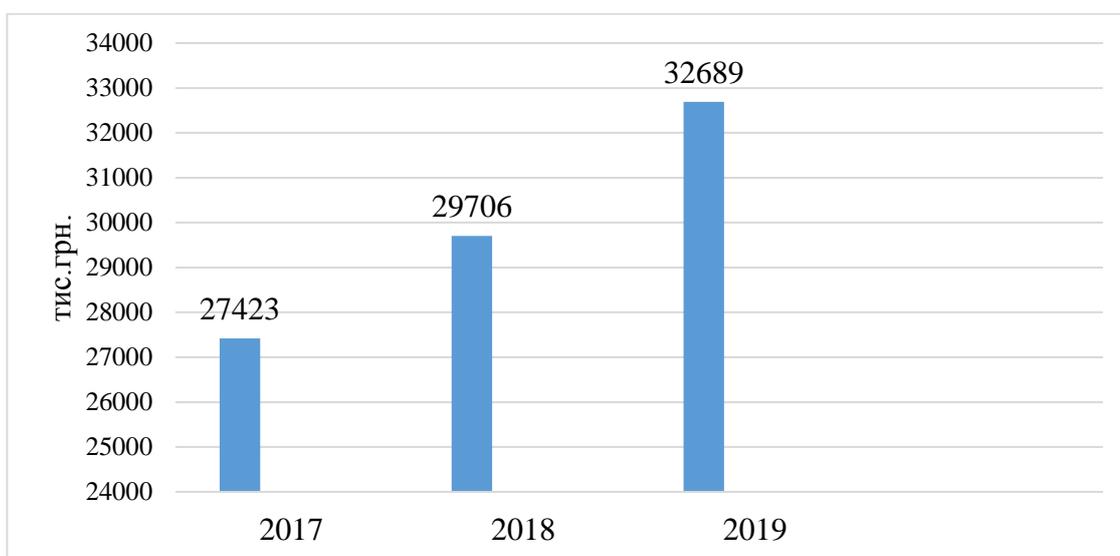

Рисунок 2.8 – Динаміка фонду оплати праці працівників ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019 рр., тис. грн.

Динаміку продуктивності праці одного робітника та одного працівника ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» можемо спостерігати на рисунку 2.9. З рисунку 2.9 можна побачити, що протягом 2017-2019 рр. показник продуктивності праці як працівників так і робітників мав такий же характер змін як і динаміка чистого доходу (на 41,72% та на 40,54%), що було зумовлено значним ростом обсягу виробництва продукції. Продуктивність праці працівників у 2017 році склала 1508,75 тис. грн., у 2018 році – 704,83 тис. грн., у 2019 році – 1266,67 тис. грн. У 2019 році порівняно з 2017 роком продуктивність праці працівників зменшилася на 242,08 тис. грн. або на 84%, порівняно з 2018 роком – зросла на 561,84 тис. грн. або на 179,7%.

Рисунок 2.9 – Динаміка продуктивності праці одного робітника та одного працівника ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019 рр., тис. грн./особу

Основною причиною, що зумовлена зменшення продуктивності праці працівників було скорочення обсягів виробництва та реалізації продукції, робіт та послуг в 2019 році зменшення обсягів заготівлі цукрових буряків внаслідок скорочення площі їх посівів та урожайності в сировинній зоні підприємства.

Розрахований показник фондівіддачі свідчить що у 2019 році на одну гривню основних фондів припадало 0,96грн./грн. виробленої продукції, відповідно порівнюючи даний рік з 2017 роком відбувається зниження даного показника на 0,88 грн./грн. або на 52,2%. Це свідчить про зниження ефективності виробництва, та в певній мірі недостатність капіталовкладень в підприємство, а отже для підвищення даного показника ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» повинно ефективніше використовувати наявні основні фонди та розглянути можливий план капіталовкладень у підприємство у наступні роки.

Аналіз коефіцієнта фондоозброєності праці працівників підприємства показує, що на кінець 2019 році на одного працівника підприємства припадало 1286,99 тис. грн. основних фондів, при цьому присутня позитивна тенденція збільшення цього показника протягом аналізованого періоду з 552,27 тис. грн. у 2017 році, а отже це свідчить про те, що основних фондів на підприємстві достатньо.

Щодо ефективності оборотних засобів, то коефіцієнт обіговості оборотних засобів у 2018 р порівняно з 2017 роком зменшився з 2,10 оборотів до 1,18 оборотів але зріс у 2019 році порівняно з 2018 роком на 0,62 оборотів або на 52,38%. Відповідно середній період обороту оборотних засобів у 2019 році збільшився на 28 днів або на 116,39% порівняно з 2017 роком та зменшився на 105 днів або на 65,63% порівняно з 2018 роком . Дане явище є негативним, адже збільшення періоду обороту свідчить збільшення кількості запасів, а отже підвищення ризику непогашення та списання.

Динаміка фондовіддачі та коефіцієнта обіговості оборотних фондів показана на рисунку 2.10 та 2.11.

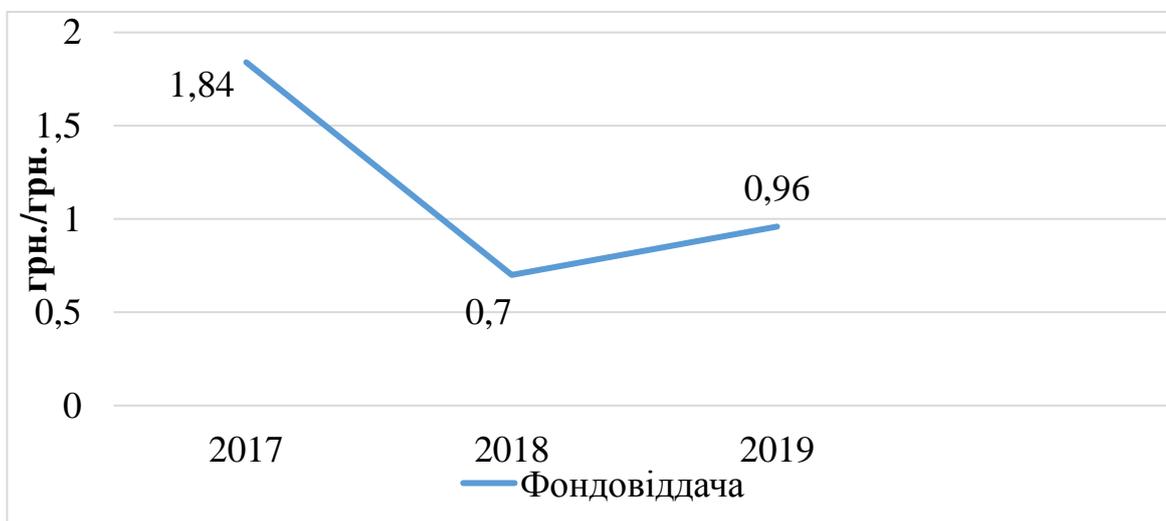

Рисунок 2.10 – Динаміка фондовіддачі ТДВ «Новоіванівський цукровий завод», грн./грн.

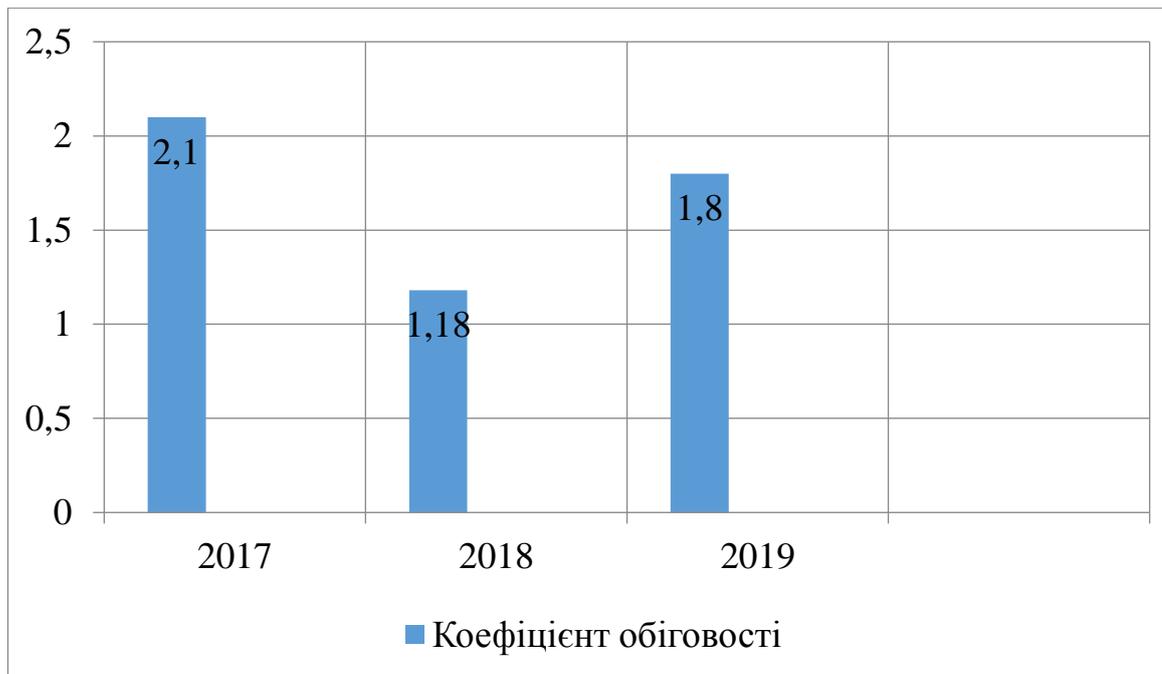

Рисунок 2.11 – Динаміка коефіцієнту обіговості ТДВ «Новоіванівський цукровий завод», оборотів

Функціонування підприємства залежить від його здатності приносити необхідний прибуток. Показники, що представлені у вигляді різноманітних відношень прибутку і вкладеного капіталу практично не залежить від інфляції і мають назву коефіцієнтів рентабельності. Їх економічний зміст проявляється в тому, що вони характеризують прибуток, що одержують з кожної гривні засобів, вкладених у підприємство.

Аналізуючи показники рентабельності ТДВ «Новоіванівський цукровий завод», можемо зазначити, що рентабельність сукупного капіталу (активів) була найбільшою у 2017 р. (27,8%), а найменшою – у 2018 р. показник рентабельності мав від’ємне значення -11,2%; показник рентабельності власного капіталу був найбільшим у 2017 р. (69,1 %), а найменшим – у 2018р. (-20,3 %); рентабельність продажу була найбільшою у 2017 р. (19,8%), а найменшою – у 2018 р. (20,8%).

Динаміка показників рентабельності ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» наведена на рисунку 2.12.

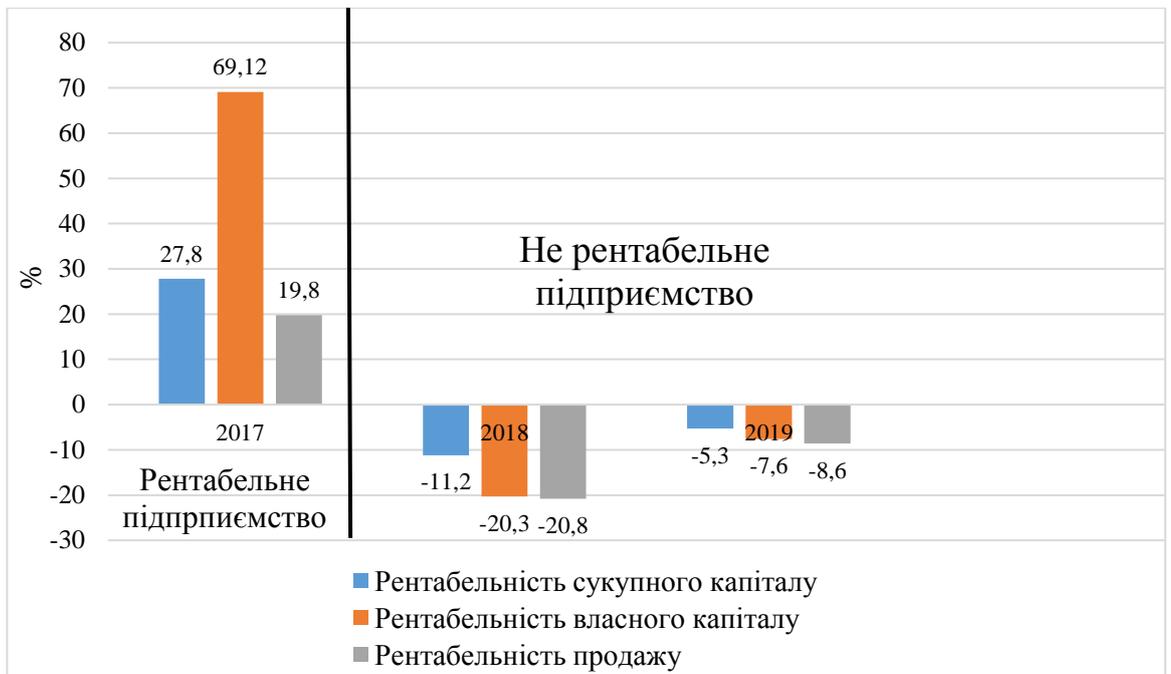

Рисунок 2.12 – Динаміка показників рентабельності (збитковості) ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019 роки, %

Отже, проаналізувавши фінансово-економічні показники діяльності ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019 роки можемо стверджувати, що товариство на даний момент не має стабільного фінансового становища. Більшість фінансово-економічних показників діяльності досліджуваного товариства мають негативні тенденції. ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» необхідно розвиватися у напрямі зміцнення сировинної бази і як наслідок збільшення обсягів та ефективності виробництва.

2.4. Стан охорони праці на підприємстві.

Система управління охороною праці (СУОП) є частиною загальної системи управління підприємством, яка сприяє запобіганню нещасним випадкам та професійним захворюванням на виробництві, а також небезпеки для третіх осіб, що виникають у процесі господарювання, і включає в себе комплекс взаємопов'язаних заходів спрямованих на виконання вимог законодавчих та нормативно-правових актів з охорони праці.

Головна мета управління охороною праці є створення здорових, безпечних і високопродуктивних умов праці, покращення виробничого побуту, запобігання травматизму та профзахворювань.

Суб'єктом управління в СУОП на підприємстві в цілому є керівник, а в цехах, на виробничих дільницях і в службах – керівники відповідних структурних підрозділів і служб. Організаційно-методичну роботу по управлінню охороною праці, підготовку управлінських рішень і контроль за їх своєчасною реалізацією здійснює служба охорони праці підприємства, яка підпорядкована безпосередньо керівнику підприємства. Суб'єкт управління аналізує інформацію про стан охорони праці в структурних підрозділах підприємства та приймає рішення спрямовані на приведення фактичних показників охорони праці у відповідність з нормативними.

Об'єктом управління в СУОП є діяльність структурних підрозділів та служб підприємства по забезпеченню безпечних і здорових умов праці на робочих місцях, виробничих дільницях, цехах та підприємства в цілому. Охорона праці базується на законодавчих, директивних і нормативно-технічних документах.

При управлінні охороною праці не повинні прийматися рішення і здійснюватися заходи, які суперечать чинному законодавству, державним нормативним актам про охорону праці, стандартам безпеки праці, правилам і нормам охорони праці.

Основними принципами управління охороною праці є:

- забезпечення пріоритету збереження життя і здоров'я працівників;
- гарантії прав працівників на охорону праці;
- діяльність, спрямована на профілактику та попередження виробничого травматизму та професійної захворюваності;
- наукова обґрунтованість вимог охорони праці, що містяться в законодавстві, галузевих правилах щодо охорони праці, а також у правилах безпеки, санітарних і будівельних нормах і правилах, державних стандартах, організаційно-методичних документах, інструкціях з охорони праці;

- наявність кваліфікованих спеціалістів з охорони праці;
- планування заходів з охорони праці;
- неухильне виконання вимог охорони праці роботодавцем та працівниками, відповідальність за їх порушення.

До основних завдань управління охороною праці слід віднести:

- навчання і пропаганда знань працівників безпечним методам роботи;
- забезпечення безпеки технологічних процесів, виробничого обладнання, інструментів, будівель і споруд;
- нормалізація санітарно–гігієнічних умов праці;
- забезпечення працівників засобами індивідуального захисту;
- забезпечення оптимальних режимів праці та відпочинку;
- організація лікувально–профілактичного обслуговування;
- професійний відбір працівників з окремих професій;
- вдосконалення нормативної бази з питань охорони праці.

Управління охороною праці на підприємстві є складовою, підсистемою загальної системи управління підприємством, оскільки лише за високого рівня охорони праці може бути забезпечено ефективне виконання завдань, що постають перед підприємством, і досягнення найкращих економічних результатів. Це дає можливість системно та комплексно вирішувати всі питання охорони праці, підвищувати її ефективність, зменшувати виробничий ризик.

Система управління охорони праці в ТДВ «Новоіванівський цукровий завод». Завод є безсумнівним лідером у безпечності умов праці, адже всі процеси автоматизовані та виконуються згідно діючих вимог охорони праці. Тут працюють відповідально та радо діляться власним досвідом, влаштовують дні відкритих дверей, екскурсії.

Усі зони тут ідентифікуються знаками безпеки, є медпункти, аптечки, на території зробили розмітку для роз'яснення переміщення людей та машин. Задля безпеки працівників, кожен з них працює у касці, яскравому розпізнавальному жилеті та захисних окулярах. Оскільки під час роботи

окуляри можуть запилюватися чи дряпатися, по заводу розміщені станції для їхньої очистки.

Працівники активно обговорюють важливість питань охорони праці. Щомісяця тут проводять внутрішнє навчання. Один фахівець готує презентацію з нової теми, інші – обговорюють та проходять тести. Основна мотивація – власна безпека.

Для безпечного користування механізмами на підприємстві впровадили систему блокування пристроїв. Вона допомагає уникнути небезпечних інцидентів, пов'язаних з несанкціонованою подачею рідин, газів, електроенергії, — адже це може привести до травми або більш серйозних наслідків. Тобто відключається живлення промислових машин або обладнання. Для цього кожен працівник має власний замок і ключ.

Найважливіша частина заводу – головний корпус. Тут з сировини – цукрових буряків за допомогою фізико-хімічних процесів добувають цукор, тому працівники виконують роботу лише в одязі з натуральних тканин, а мобільні телефони на цій території заборонені.

Складське господарство – важлива складова Новоіванівського цукрового заводу. На ньому приймають цукрові буряки з автотранспорту та випускають машини з готовою продукцією з заводу.

Планування заходів з охорони праці здійснюється слідуючим чином:

- щороку для визначення та оцінки рівня небезпеки здійснює ідентифікацію, аналіз і оцінку ризиків та впроваджує систему реагування. Виявлені ризики групуються за рівнем наслідків і ймовірності. Розробляються програми заходів для зменшення ризиків;

- використовується корпоративно-інтегрована система менеджменту, одним з важелів якої є відповідальність директорів підрозділів за управління ризиками;

- інформація щодо будь-яких інцидентів з безпеки праці чи екології, що трапились у регіонах, передається інженерами з ОП до центрального офісу та безпосереднього керівника. Звіти про причини таких інцидентів та плани

заходів для їх усунення поширюються електронною поштою на всі підрозділи агропромхолдингу «Астарта Київ» з метою профілактики подібних інцидентів;

– питання ОП «прошиваються» на всіх рівнях у всіх підрозділах компанії. КРІ кожного керівника рахуються, зважаючи на індекс з охорони праці.

Безпосередньо на підприємстві проводяться наступні заходи:

– проводяться щоденні інспекції з ОП як спеціалістами з охорони праці, так і керівництвом підприємства;

– впроваджено візуальний менеджмент: робочі місця, інформаційні плакати тощо;

– передбачений обов'язковий захист обертових механізмів;

– застосовуються системи вертикального страхування при роботах на висоті: вантажних, складських тощо;

– впроваджена система Lockout-tagout (LOTO), або «блокування та маркування» – комплекс заходів, що дозволяють мінімізувати виникнення потенційно небезпечних ситуацій, пов'язаних з несанкціонованою подачею електроенергії, газів, рідин, гарантувати правильне відключення небезпечного обладнання і попередити його повторний запуск до закінчення всіх робіт по обслуговуванню та ремонту;

– проводяться тренування для відпрацювання дій, правил та навичок безпечної поведінки в аварійних ситуаціях, а також з надання домедичної допомоги;

– розроблена система навчання для ознайомлення персоналу з існуючими ризиками на робочих місцях: візуалізації, які допомагають швидко запам'ятати правильні дії;

– застосовуються переносні вентилятори під час роботи у колодязях для видалення токсичних та вибухових випарів;

– введені нові форми нарядів-допусків, які дозволяють краще контролювати підрядні підприємства;

– ЗІЗ використовуються не лише співробітниками підприємства, але й робітниками підрядних підприємств.

Фінансування заходів з охорони праці на підприємстві здійснюється на основі положень Закону України «Про охорону праці» (стаття 19), згідно угоди, яка прикладається до колективного договору. В цьому договорі наводиться перелік конкретних заходів, об'єкт на якому вони здійснюються, їх об'єм, грошова сума, відповідальні за виконання робіт.

Фінансування робіт з охорони праці здійснюється роботодавцем. На підприємстві використовують найману працю, тому витрати на охорону праці становлять не менше 0,5 відсотка від суми фонду оплати праці на підприємстві.

Виходячи з цієї нормативної величини на підприємстві виділяються кошти на поліпшення умов праці, таблиця 2.5.

Таблиця 2.5 - Аналіз коштів, які виділялися на поліпшення умов праці в ТДВ «Новоіванівський цукровий завод»

Плановий рік	Фонд оплати праці, тис. грн.	Виділені кошти на поліпшення умов праці, тис. грн.
2017	27423	115,1
2018	29706	137,1
2019	32689	148,5

Витрати на охорону праці у період 2017-2019 рік збільшились на:

$$\frac{137,1-115,1}{115,1} \times 100 = 19,1\%$$

Витрати на охорону праці в період 2017-2018 рік збільшились на:

$$\frac{148,5-137,1}{137,1} \times 100 = 8,3\%$$

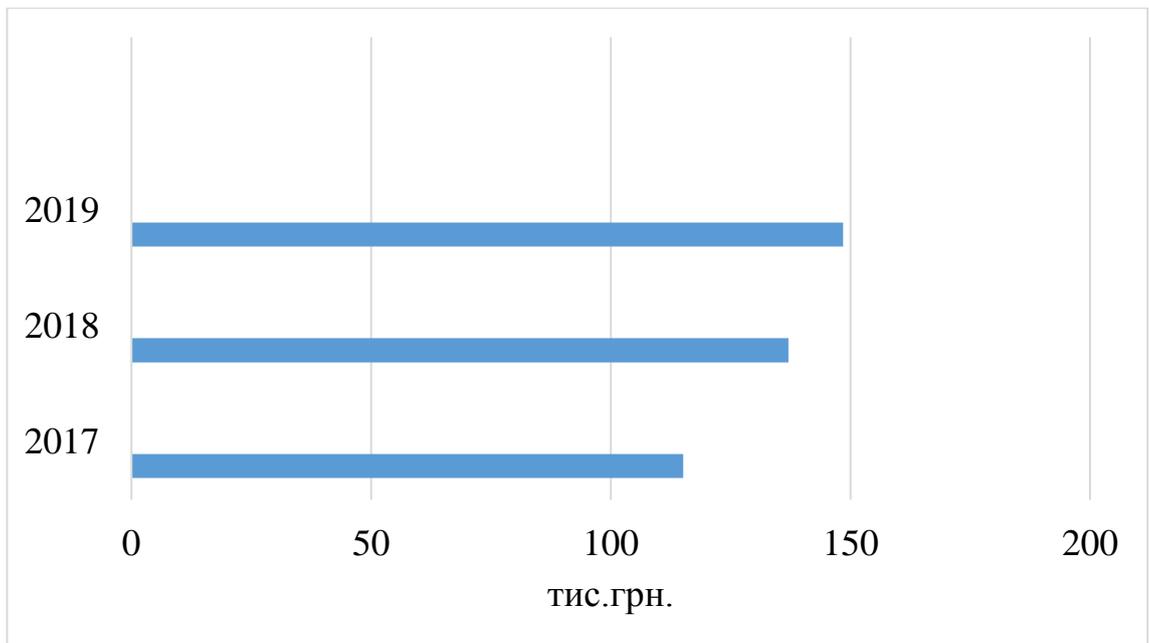

Рисунок 2.13 – Фінансування охорони праці в ТДВ «Новоіванівський цукровий завод»

Важливе місце в управлінні охороною праці на підприємстві займають служба охорони праці (СОП) та комісія з питань охорони праці. Згідно з Законом України «Про охорону праці» на підприємстві з кількістю працюючих 50 і більше осіб роботодавець створює службу охорони праці відповідно до типового положення, яке затверджується спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань нагляду за охороною праці.

Кількість працівників СОП визначається:

- загальною кількістю працюючих на підприємстві;
- небезпекою та шкідливістю виробництва.

Служба охорони праці комплектується інженерами відповідної спеціальності, професіоналами з питань гігієни праці, юристами у сфері охорони праці. Обмеження: обов'язкова вища освіта, стаж роботи на виробництві не менше 3 років. СОП підкоряється безпосередньо керівнику підприємства. За своїм посадовим положенням і умовами оплати праці керівник і фахівці служби прирівнюються до керівників і фахівців основних

виробничо-технічних служб підприємства. В ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» створено службу з ОП, ПБ, ОНС та якості.

Навчання з охорони праці. За досліджуваний період летальних випадків, випадків виробничого травматизму та професійної захворюваності зафіксовано не було.

Усі працівники при влаштуванні на роботу та періодично проходять на підприємстві інструктажі з питань охорони праці, надання першої медичної допомоги потерпілим від нещасних випадків, а також з правил поведінки та дій у разі виникнення аварійних ситуацій, пожеж і стихійних лих.

За характером і часом проведення інструктажі з питань охорони праці поділяються на вступний, первинний, повторний, позаплановий та цільовий.

Робочі місця усіх працівників оснащені відповідно до вимог.

Оцінка економічної ефективності СУОП

Визначення соціальної ефективності заходів для охорони праці на підприємстві із загальною кількістю працюючих 230 чоловік на підставі:

- кількість робочих місць, що не відповідають вимогам санітарних норм, до проведення заходів 12 ,після проведення заходів 8;
- чисельність працівників, які працюють в умовах, що не відповідають вимогам санітарних норм до проведення норм 10 , після 7;
- кількість випадків травматизму до проведення заходів 5 , після 3;
- кількість днів непрацездатності через травматизм до проведення заходів 20, після 15;
- кількість працівників, що звільнилися до проведення заходів 3, після 1;

Розв'язання:

Визначимо скорочення кількості робочих місць, що не відповідають вимогам нормативних актів щодо безпеки виробництва:

$$\Delta K = \frac{P_1 - P_2}{K_3} \times 100, \%$$

$$\Delta K = \frac{12 - 8}{100} \times 100 = 4\%$$

де P_1, P_2 – кількість робочих місць, що не відповідають вимогам санітарних норм до і після проведення заходів;

$K_3 = N/2 = 200/2 = 100$ – загальна кількість робочих місць (працюють у дві зміни).

Визначаємо скорочення чисельності працівників, які працюють в умовах, які не відповідають вимогам санітарних норм:

$$\Delta Ч = \frac{N_1 - N_2}{N} \times 100, \%$$

$$\Delta Ч = \frac{10 - 7}{230} \times 100 = 1,5\%$$

де N_1, N_2 – чисельність працівників, які працюють в умовах, що не відповідають санітарним нормам до і після здійснення заходу, чол.;

N – річна середньооблікова чисельність працівників, чол.

Зменшення коефіцієнта частоти травматизму

$$\Delta Kч = \frac{T_1 - T_2}{N} \times 100$$

$$\Delta Ч = \frac{5 - 3}{230} \times 100 = 1\%$$

де T_1, T_2 – кількість випадків травматизму відповідно до і після проведення заходу.

Визначимо скорочення плинності кадрів через незадовільні умови праці.

$$\Delta Чп = \frac{3_1 - 3_2}{N} \times 100$$

$$\Delta Ч = \frac{3 - 1}{230} \times 100 = 1\%$$

Розрахунок річної економії від зменшення рівня захворюваності на підставі наступних даних:

- кількість днів непрацездатності через хвороби на 100 працівників до проведення заходів 1986, після 1857;
- річна середньооблікова чисельність робітників 200, чоловік;
- вартість виробленої товарної продукції за зміну на одного працівника промислово-виробничого персоналу 179, тис.грн.;
- вартість річної товарної продукції підприємства 289, тис. грн.;
- середньорічна чисельність промислово-виробничого персоналу 150, чол.;
- середньорічна заробітна плата одного працівника разом із ЄСВ $Z_p=1924$ грн.;
- середньоденна сума допомоги по тимчасовій непрацездатності $Z=145$ грн.

Розв'язання:

- Скорочення витрат робочого часу за рахунок зменшення рівня захворюваності (аналогічно травматизму) за певний час:

$$\Delta D = \frac{D_1 - D_2}{100} \times C_s, \text{ люд.-днів.}$$

$$\Delta D = \frac{1986 - 1857}{100} \times 200 = 258 \text{ люд. -дн.}$$

де D_1, D_2 – кількість днів непрацездатності через хвороби чи травматизм на 100 працюючих відповідно до і після проведення заходів.

- Зростання продуктивності праці:

$$\Delta W = \frac{\Delta D \times Z_s}{P_n} \times 100\% ,$$

$$\Delta W = \frac{258 - 179}{289000} \times 100 = 0,27$$

де Z_e – вартість виробленої продукції за зміну на одного працівника промислово – виробничого персоналу;

P_n – вартість річної товарної продукції підприємства.

Річна економія зарплати за рахунок зростання продуктивності праці при зменшенні рівня захворюваності і травматизму:

$$E_z = \frac{\Delta W \times Z_p}{100} \times \mathcal{C}_{cp}, \text{ грн.}$$

$$E_z = \frac{0,27 \times 1924}{100} \times 150 = 779,22 \text{ грн}$$

де \mathcal{C}_{cp} – середньорічна чисельність промислово – виробничого персоналу;

Z_p – заробітна плата одного працівника з відрахуваннями на соцстрахування.

– Економія за рахунок зменшення коштів на виплату допомоги по тимчасовій непрацездатності:

$$E_{cc} = \Delta D \times \Pi_d, \text{ грн.}$$

$$E_{cc} = 258 \times 145 = 37410 \text{ грн.}$$

де Π_d – середньоденна сума допомоги по тимчасовій непрацездатності

– Річна економія за рахунок зменшення рівня захворюваності (травматизму):

$$E_{pz(m)} = E_z + E_c + E_{cc}, \text{ грн.}$$

$$E_{pz(r)} = 779,22 + 37410 = 38189,22 \text{ грн}$$

Провівши розрахунки та проаналізувавши діяльність ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» можемо зробити наступні висновки:

1) На підприємстві створена і ефективно функціонує система управління охороною праці;

2) У службу з охорони праці на підприємстві входить один фаховий спеціаліст;

3) За період з 2016 по 2018 роки витрати на працезохоронні заходи збільшились на 19,1% у 2017 році та на 9,3% у 2018 році.

4) Нещасних випадків на підприємстві за три звітні роки виявлено не було;

Можна відзначити, що у структурі планово-економічних відділів підприємства, облаштування робочих місць і умов праці відповідає вимогам норм і виду виконуваної роботи

РОЗДІЛ 3

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Аналіз складу та структури ресурсів підприємства.

В даному підпункті ми окремо будемо розглядати склад та структуру ТДВ «Новоіванівський цукровий завод». Спочатку проаналізуємо склад та структуру фінансових ресурсів підприємства.

З першого розділу ми вже знаємо що під фінансовими ресурсами необхідно вважати ресурси для здійснення ефективної господарської діяльності, а також своєчасного проведення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями. У ньому знаходять відображення у вартісній формі загальні результати роботи підприємства з управління фінансовими ресурсами.

Оцінка фінансового стану необхідна через потребу систематичного аналізу та вдосконалення роботи за ринкових відносин, потребою у більш ефективному використанні фінансових ресурсів, а також пошуком резервів зміцнення фінансової стійкості підприємства. Аналіз фінансового стану є невід'ємною складовою ефективного фінансового менеджменту і має важливе значення як для внутрішніх, так і для зовнішніх користувачів фінансової інформації.

Основним завданням аналізу фінансового стану є:

- оцінка ефективності використання майна підприємства та забезпечення його власними оборотними коштами
- об'єктивна оцінка динаміка та стану ліквідності і платоспроможності
- дослідження рентабельності та фінансової стійкості підприємства
- визначення ефективності використання фінансових ресурсів.

У ході аналізу доцільно використати такі методи як: горизонтального та вертикального аналізу, трендів та порівняльний просторовий аналіз, факторний аналіз, традиційні методи економічної статистики.

Велике значення для стійкого фінансового забезпечення підприємства має власний капітал. Чим більша частка власного капіталу і менша позикового, тим менший фінансовий ризик має підприємство. Але, як показує практика, ефективність використання позикового капіталу вища, ніж ефективність використання власного.

Це пояснюється рядом причин: позикові кошти беруться з визначеною метою і сам факт отримання позикових коштів стимулює позичальника до досягнення своєї мети і повернення боргу; позикові кошти беруться під певний відсоток, що ще більше підвищує відповідальність перед кредитором за повернення боргу; юридичне оформлення документів про строковість надання позичених коштів означає юридичне оформлення документів про строковість надання позичених коштів означає юридичну і матеріальну відповідальність за їх повернення. З метою вивчення причин зміни величини власного капіталу за досліджений період складемо і розглянемо аналітичну таблицю 3.1.

Таблиця 3.1 - Структура та динаміка власного капіталу ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019 рр.

Показники	Роки						Відхилення	
	2017		2018		2019			
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%
Зареєстрований (пайовий) капітал	7302	4%	7302	4%	7302	4%	-	-
Капітал дооцінках у	59894	37%	108309	56%	96650	54%	36756	18%
Додатковий капітал	64	0%	503	0%	503	0%	439	0%
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	96283	59%	75653	39%	73270	41%	-23013	-18%
Всього	109543	100%	191767	100%	177725	100%	14182	-

Проведений аналіз в таблиці 3.1, відображає зріст власного капіталу. За період 2017-2019 роках відбувся зріст капіталу в дооцінках на 36756 тис. грн., саме капітал в дооцінках привів до змін у структурі і в цілому величині власного капіталу.

Аналізуючи структуру власного капіталу необхідно зазначити що питома вага за 2017 рік найбільше була у нерозподіленому прибутку і становила 59%, капітал в дооцінках становив 37%. А вже в 2018 році нерозподілений прибуток становив вже 39%, натомість капітал в дооцінках зріс до 59%. Порівнюючи 2018 з 2019 роком спостерігається спад капіталу в дооцінках на 11659 тис. грн. або ж на 2%, в даному році також знизився і нерозподілений прибуток 2383 тис. грн. але в відсотковому відношенні навпаки підвищився на 2%. В графічному вигляді дані показники зображені на рисунку 3.1.

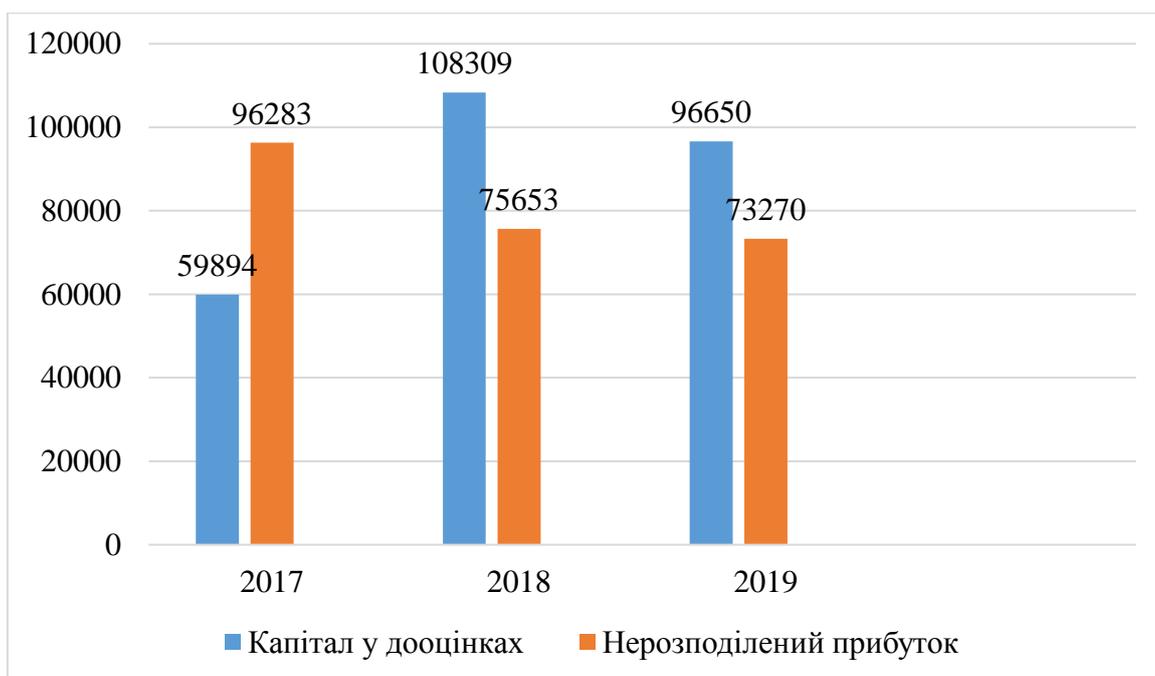

Рисунок 3.1 – Структура власного капіталу ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019 рр., тис. грн.

Зареєстрований капітал за період з 2017 по 2019 рр. залишався незмінний і становив 7302 тис. грн. Говорячи ж про додатковий капітал то в 2017 він становив 64 тис. грн., в 2018 – 503 тис. грн., а в 2019 році він залишився незмінним.

У складі джерел формування майна підприємства, крім власного капіталу є також і позиковий капітал. В сучасних умовах він набуває важливого значення, оскільки покриває тимчасові додаткові потреби підприємства.

Оборотні активи підприємства формуються з джерел, які можна поділити на 3 групи: власні, прирівняні до власних (додатково залучені) й позичені.

Розмір власного оборотних коштів, що закріплені за підприємством, не є постійними. Суму власних обігових коштів під час складання фінансового плану щорічно уточнюють у зв'язку зі зміною обсягу виробництва, асортименту продукції, умов постачання і збуту. Окрім того, на підприємствах можуть виникати проблеми з несвоєчасним надходженням коштів за відвантаженою продукцією, нагромадженням на складі нереалізованої продукції, несвоєчасним і неповним виконанням договірних зобов'язань постачальниками та через інші обставини, що спричиняють потребу в додаткових коштах.

Якщо покривати ці потреби лише власними коштами то це стає фактично неможливим. Тому необхідно формувати оборотні кошти лише за рахунок власних джерел нині економічно недоцільно, оскільки це знижує можливість підприємства щодо фінансування власних витрат і збільшує ризик виникнення фінансової нестабільності підприємства. У такому разі підприємство вимушене звертатися до позичання і залучення фінансів у вигляді короткострокових кредитів банку, комерційного кредиту, кредиторської заборгованості та інших кредитів.

Розглянемо структуру позикового капіталу підприємства з метою виявлення які саме показники вплинули на його зростання (таблиця 3.2).

Таблиця 3.2 - Структура та динаміка позикового капіталу ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019 рр.

Показники	Роки						Відхилення	
	2017		2018		2019			
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	+/-	%
Короткострокові кредити банків	48759	89%	79369	92%	58523	90%	9764	1%
Довгострокові зобов'язання	5231	10%	4827	6%	3918	6%	-1313	-3%
Інші поточні зобов'язання	935	2%	2442	3%	2498	4%	1563	2%
Всього	54925	100%	86638	100%	64939	100%	10014	-

За даним аналізом ми бачимо, що 90% позикового капіталу складає короткострокові кредити банків, які протягом трьох років зросли на 9764 тис. грн. Довгострокові зобов'язання навпаки знизились на 1313 тис. грн. Інші поточні зобов'язання в 2017 році становили 935 тис. грн. або 2% від всього позикового капіталу, а в 2019 році зросли на 1563 тис. грн. і становили 2498 тис. грн. і в відсотковому вигляді в 2019 році вже становили 4% від загальної суми позикового капіталу.

Загалом протягом трьох років позиковий капітал зріс на 10014 тис. грн., його динаміка в графічному вигляді зображено на рисунку 3.2.

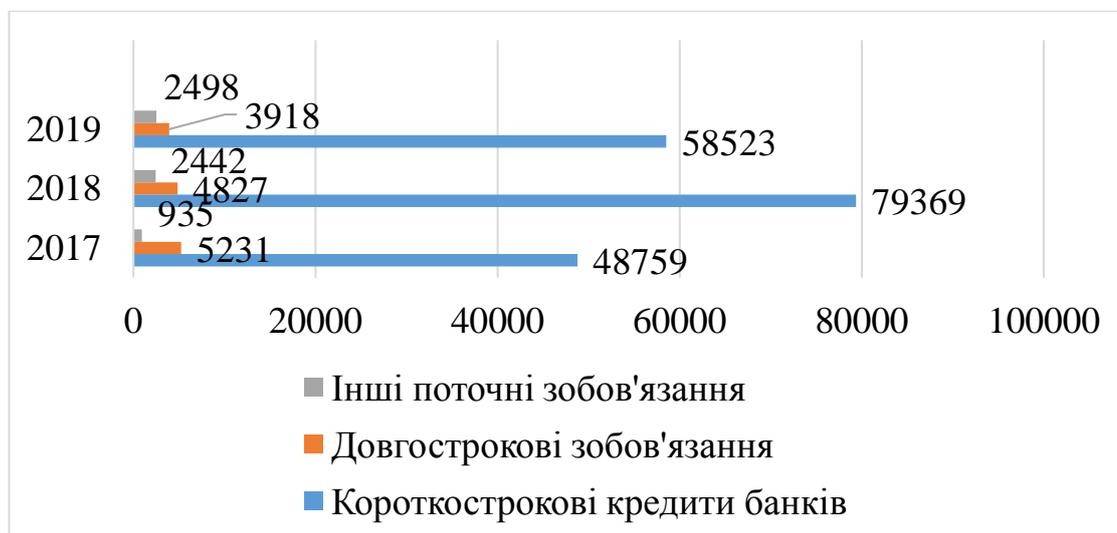

Рисунок 3.2 – Динаміка позикового капіталу ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019 рр., тис. грн.

Також проведемо аналіз кредиторської заборгованості у структурі позикових ресурсів підприємства (таблиця 3.3).

Таблиця 3.3 - Склад та структура кредиторської заборгованості ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019 рр.

Кредиторська заборгованість	Роки						Відхилення	
	2017		2018		2019		+/-	%
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%		
За товари, роботи, послуги	48336	94%	55849	98%	29010	82%	-19326	-12%
За одержаних авансів	111	0%	148	0%	181	1%	70	0%
З бюджетом	1416	3%	673	1%	5709	16%	4293	13%
З податку на прибуток	787	2%	-	-	-	-	-	-
З оплати праці	532	1%	255	0%	403	1%	-129	0%
Зі страхування	192	0%	92	0%	200	1%	8	0%
Всього	51374	100%	57017	100%	35503	100%	-15871	

З проведеного аналізу спостерігається зниження загальної суми кредиторської заборгованості в 2017 році вона становила 51374 тис. грн., а в 2019 році вже становила 35503 тис. грн. Зниження відбулося на 15871 тис. грн. Якщо розглядати окремо кожен показник то кредиторська заборгованість за товаром, роботи та послуги знизилась на 19326 тис. грн. у відсотковому відношенні даний показник знизився на 12%. Розрахунки з бюджетом протягом трьох років навпаки зросли на 4293 тис. грн. або ж на 13%. Аналізуючи розрахунки з оплати праці в 2017 році вони становили 532 тис. грн., в 2018 році вони знизилися до 255 тис. грн., а в 2019 році вони знову зросли і на кінець 2019 року становили 403 тис. грн. Якщо ж порівнювати 2017 рік з 2019- м то загалом даний показник знизився на 129 тис. грн.

Отже, ми проаналізували склад та структуру фінансових ресурсів і з проведеного аналізу можна зробити висновок, що зростання власного та позикового капіталу говорить нам про те, що суттєво розширюється обсяг господарської діяльності підприємства, прискорюється формування цільового капіталу фінансування і на цій підставі підвищується ринкова вартість підприємства.

Наступним етапом нашого аналізу буде аналіз динаміки складу та структури персоналу підприємства.

Даний аналіз наведений в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 – Динаміка складу та структури персоналу ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019 рр.

Показник	Роки			Відхилення			
	2017	2018	2019	3-й до 1-го		3-й до 2-го	
				Абсолютне	Темп зросту, %	Абсолютне	Темп зросту, %
Середньооблікова чисельність працівників	230	224	180	-50	78,26	-44	80,36
Середньооблікова чисельність робітників	215	210	170	-45	79,07	-40	80,95

З проведеного аналізу ми спостерігаємо як протягом трьох років знизилась кількість працюючих. Аналізуючи чисельність працівників в 2017 році їх становило 230 осіб, а на кінці 2019 року даний показник знизився на 50 осіб або ж на 21,74%. В свою чергу кількість робітників також знизилась з 215 робітників в 2017 р. до 170 осіб в 2019р. Зниження відбулося на 45 осіб або ж на 20,93%. Даний аналіз графічно зображений на рисунку 3.3

Рисунок 3.3 – Динаміка працівників ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019 рр., осіб

Наступним етапом оцінювання використання ресурсів підприємства є здійснення аналізу динаміки його майна. Результат даного аналізу наведений в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5 – Динаміка стану майна ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019 рр.

№	Показники	Роки			Відхилення			
		2017	2018	2019	3-й до 1-го		3-й до 2-го	
					Абсолютне	Темп зросту, %	Абсолютне	Темп зросту, %
1	Усього майна	211558	373861	343098	131540	162,18	-30763	91,77
1.1	Основні засоби і необоротні активи	97397	221174	237475	140078	243,82	16301	107,37
	у % до п.1	46,04	59,16	69,21	23,18	150,34	10,06	117,00
1.2	Оборотні активи	114161	152687	105623	-8538	92,52	-47064	69,18
	у % до п.1	53,96	40,84	30,79	-23,18	57,05	-10,06	75,38
1.2.1	Запаси	71934	115857	40524	-31410	56,33	-75333	34,98
	у % до п. 1.2	63,01	75,88	38,37	-24,64	60,89	-37,51	50,56
1.2.2	Дебіторська заборгованість	39908	28675	54495	14587	136,55	25820	190,04
	у % до п. 1.2	34,96	18,78	51,59	16,64	147,59	32,81	274,72
1.2.3	Гроші та їх еквіваленти	193	4871	8639	8446	4476,17	3768	177,36
	у % до п. 1.2	0,17	3,19	8,18	8,01	4838	4,99	256,38
1.2.4	Витрати майбутніх періодів	334	103	381	47	114,07	278	369,90
	у % до п. 1.2	0,29	0,07	0,36	0,07	123,29	0,29	534,73
1.2.5	Інші оборотні активи	1792	3180	1584	-208	88,39	-1596	49,81
	у % до п. 1.2	1,57	2,08	1,50	-0,07	95,54	-0,58	72,01

Отже, з проведеного аналізу майна підприємства ми спостерігаємо як протягом трьох років майно зросло на 131540 тис. грн. або ж на 162,18%. Але якщо порівнювати 2019р. в якому майно становило 343098 тис. грн. та 2018р. з розміром майна в 373861 тис. грн. то в 2019 спостерігається як майно знизилось на 30763 тис. грн.

Це доже добре побачити і на рисунку 3.4.

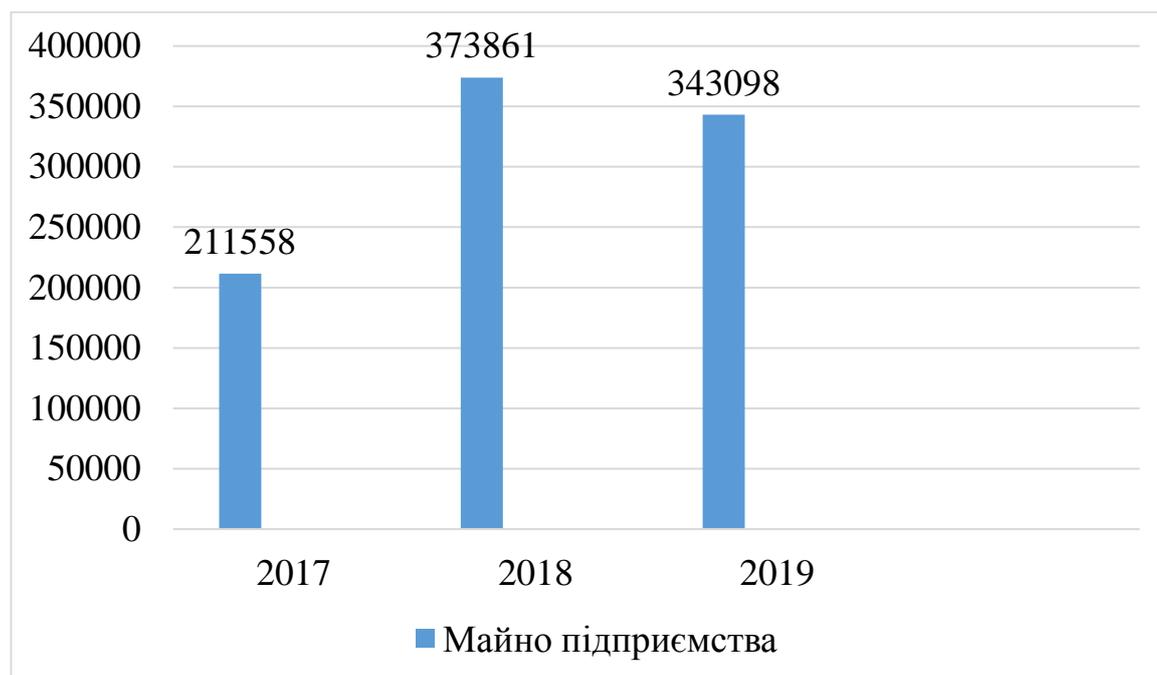

Рисунок 3.4 – Динаміка усього майна ТДВ «Нововіванівський цукровий завод» за 2017-2019 рр., тис. грн..

Протягом трьох років також зросли і основні засоби і необоротні активи в 2017 році вони становили 97397 тис. грн. потім в 2018 році вони зросли на 16301 тис. грн. і становили 221174 тис. грн. і вже в 2019 році вони зросли на 140078 тис. грн. і на кінець 2019 року дорівнювали 237475 тис. грн. Загалом основні засоби зросли вдвічі або ж на 243,82% (рис. 3.9).

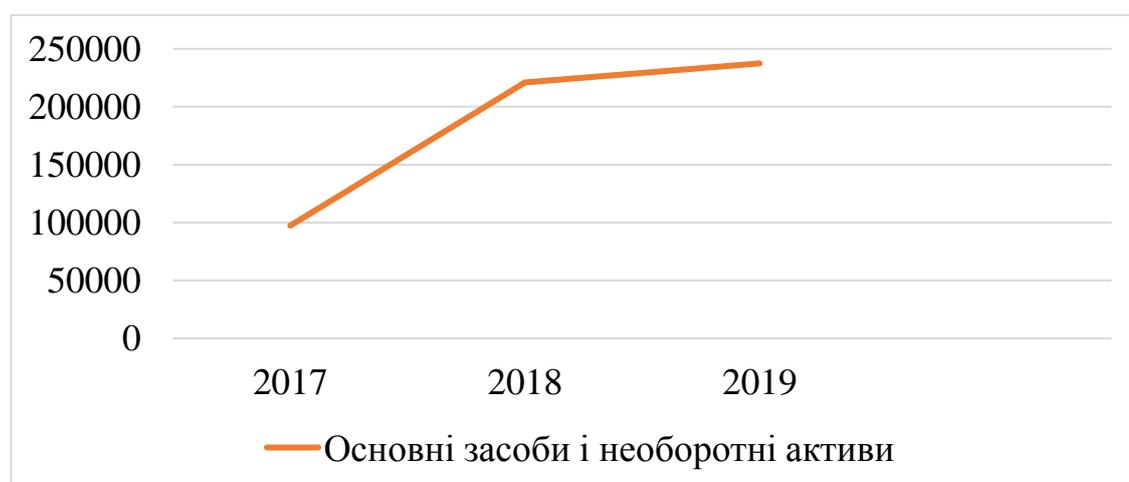

Рисунок 3.5 – Динаміка основних засобів і необоротних активів в ТДВ «Нововіванівський цукровий завод» за 2017-2019 рр., тис. грн.

Аналіз оборотних активів за три роки показав спад на кінець 2019 року на 8538 тис. грн. В 2017 році оборотні активи становили 114161 тис. грн. потім вони зросли на 38526 тис. грн. і на кінець 2018 року становили 152687 тис. грн. Якщо зрівнювати 2018 рік з 2019-м то ми побачимо як оборотні активи знизились на 47064 тис. грн. (рис. 3.10)

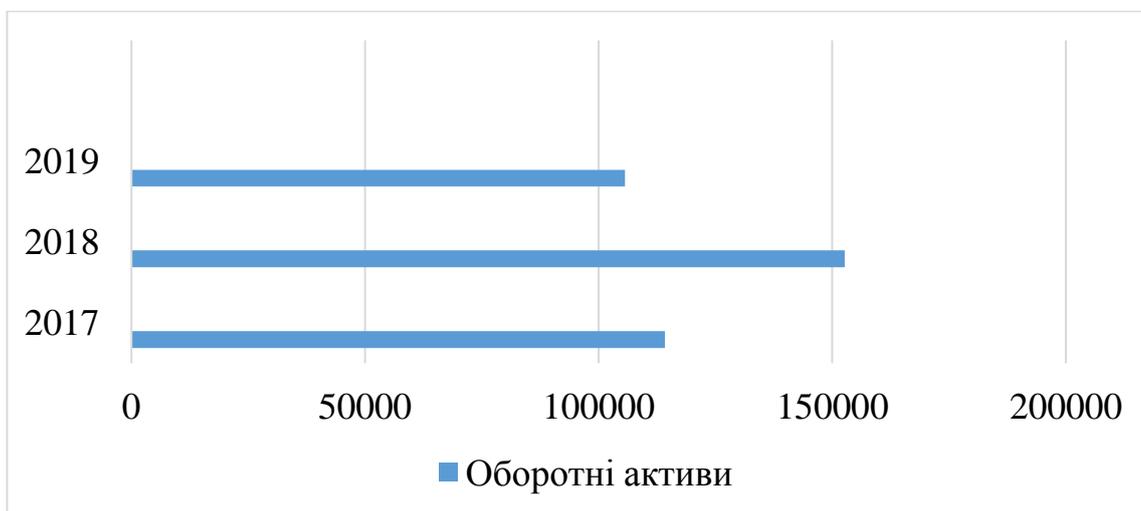

Рисунок 3.6 – Динаміка оборотних активів ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019 рр., тис. грн..

Проаналізувавши більш детально склад оборотних активів ми побачили спад потягом трьох років таких показників як: запаси – на 31410 тис. грн., та інші оборотні активи знизились на 208 тис. грн. Натомість такі показники як гроші та їх еквіваленти на 2019 року становили 8639 тис. грн. якщо порівнювати з 2017 роком то даний показник зріс на 8446 тис. грн., дебіторська заборгованість в 2019-му році зросла на 14587 тис. грн. а також зросли і витрати майбутніх періодів на 47 тис. грн., не дивлячись на те що в 2018 році порівнюючи з 2019 вони були менші на 278 тис. грн.

Також для більшої деталізації проаналізуємо більш детально основні засоби ТДВ «Новоіванівський цукровий завод». Даний аналіз наведений в таблиці 3.6. Джерелом в аналізі, що зображено в таблиці 3,6 буде Ф5- примітки до річної звітності.

Таблиця 3.6 – Аналіз стану та руху основних засобів ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019 рр.

Показники	Роки			Відхилення			
	2017	2018	2019	3-ий до 1-го		3-й до 2-го	
				Абсолютне	Темп зростання, %	Абсолютне	Темп зростання, %
Вартість основних засобів на кінець року, тис. грн.	188566	225879	237439	48873	125,92	11560	105,12
Знос основних засобів, тис. грн	92118	5405	30573	-61545	33,19	25168	565,64
Залишкова вартість основних засобів, тис. грн.	96448	220474	206866	110418	214,48	-13608	93,83
Вартість основних засобів, які надійшли протягом року, тис. грн.	1986	2282	2563	577	129,05	281	112,31
Вартість основних засобів, які вибули протягом року, тис. грн.	1236	1574	1839	603	148,79	265	116,84
Коефіцієнт зносу	0,49	0,02	0,13	-0,36	26,36	0,10	538,10
Коефіцієнт придатності	188566	225879	237439	48873,4	125,919	11559,9	105,118
Коефіцієнт оновлення	0,01	0,01	0,01	0,00	102,49	0,00	106,85
Коефіцієнт вибуття	0,01	0,01	0,01	0,00	98,41	0,00	97,54

Отже, з аналізу стану та руху основних засобів ми бачимо як їх вартість на кінець 2019 року зросла на 48873 тис. грн., і становить 237439 тис. грн., якщо зрівнювати з 2017 роком в якому вартість основних засобів на кінець року становила 188566 тис. грн. Порівнюючи 2019-й з 2018-м роком то ми спостерігаємо зріст у розмірі 11560 тис. грн. (рис. 3.11).

Знос основних засобів протягом трьох років знизився на 61545 тис. грн. і на кінець 2019 року становив 30573 тис. грн. Хоча в 2017 році даний показник становив 92118 тис. грн.

Залишкова вартість основних засобів в 2017 році становила 96448 тис. грн. в 2018 році вона зросла до 220474 тис. грн., а в 2019 році даний показник зріс на 110418 тис. грн. порівняно з 2017 роком і становив 206866 тис. грн. Але якщо зрівнювати 2019 рік з 2018-м то ми спостерігатимемо зниження в розмірі 13608 тис. грн.

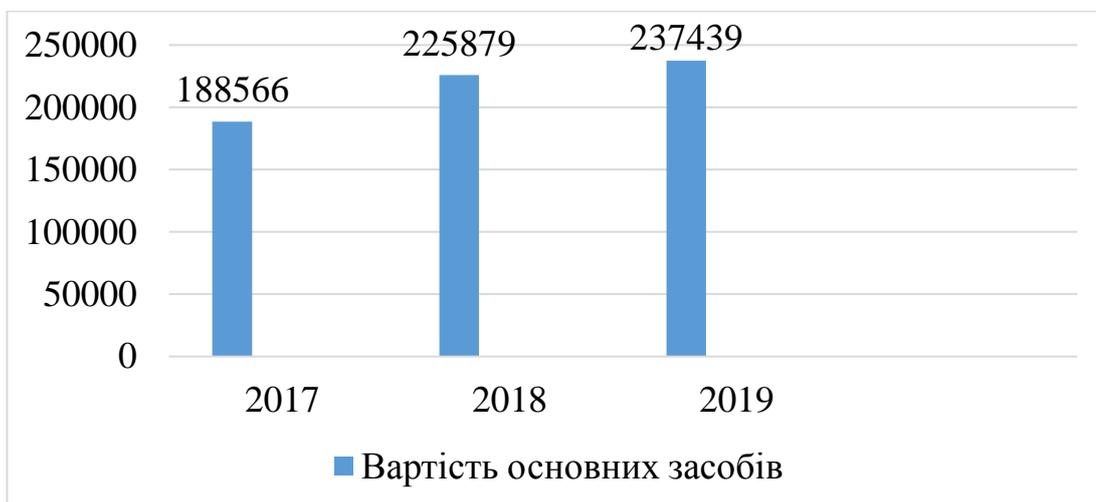

Рисунок 3.7 – Динаміка вартості основних засобів на кінець року ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019рр., тис. грн.

Якщо розглядати вартість основних засобів, що надійшли протягом року то ми замітимо як з 1986 тис. грн. в 2017 році вони зросли до 2563 тис. грн в 2019-му. Стосовно вартості основних засобів, які вибули протягом року то вони також зросли з 1236 тис. грн. в 2017р. до 1839 тис. грн. в 2019 р. (3.12).

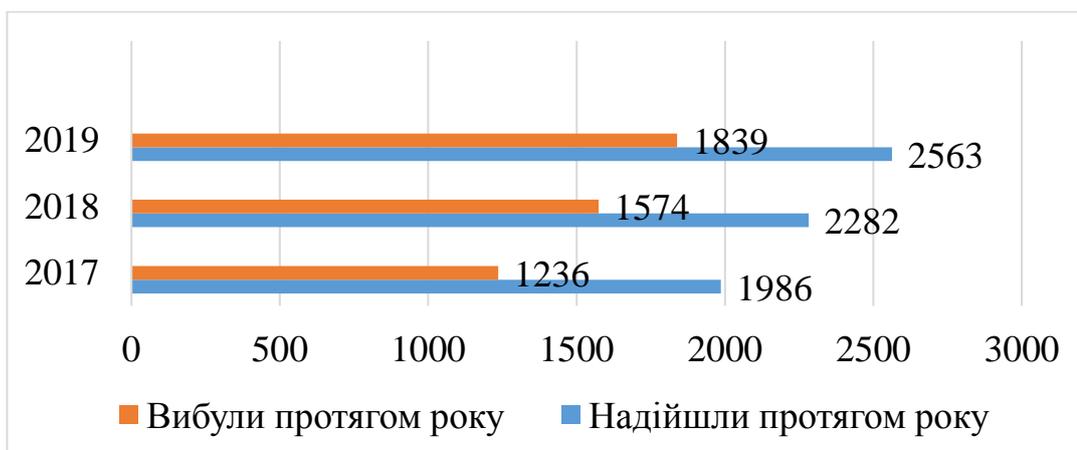

Рисунок 3.8 – Динаміка вартості основних засобів ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019 рр., тис. грн..

Проаналізуємо склад основних засобів підприємства за 2018 рік за даними Ф5 – «Примітки до річної звітності» (таб. 3.7)

Таблиця 3.7 – Аналіз складу основних засобів на ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» 2018 р.

Групи основних засобів	Первісна вартість на початок року	Питома вага	Первісна вартість на кінець року	Питома вага	Відхилення	
	Тис. грн..	%	Тис. грн..	%	+/-	%
Будинки, споруди та передавальні пристрої	100204	53,59	141895	63,36	41691	9,77
Машини та обладнання	83591	44,70	75380	33,66	-8211	-11,04
Транспортні засоби	2545	1,36	5827	2,60	3282	1,24
Інструменти, прилади, інвентар (меблі)	659	0,35	855	0,38	196	0,03
Всього	186999	100	223957	100	36958	-

В проведеного аналізу спостерігається зріст на кінець року показнику будинки споруди та передавальні пристрої на 41691 тис. грн. або 9,77%. Водночас машини та обладнання знизилась на кінець року на 8211 тис. грн. або 11,04%. Показники транспортні засоби та інструменти, прилади та інвентар зросли на кінець року на 3282 тис. грн.. та 196 тис. грн.. відповідно. Графічно даний зріст відображено на рисунку 3.9.

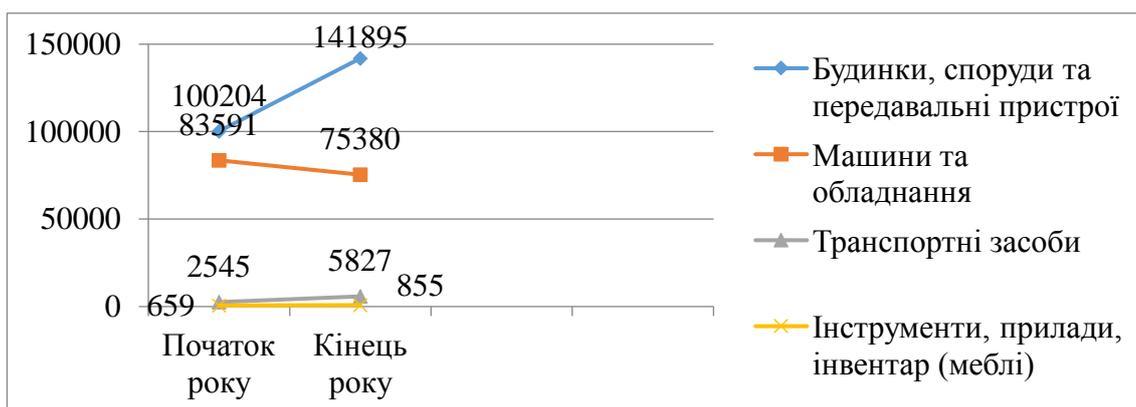

Рисунок 3.9– Динаміка складу основних засобів ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2018 р., тис. грн.

Наступним етапом в даному підпункті буде аналіз динаміки змін складу та структури оборотних засобів підприємства. Даний аналіз наведений в таблиці 3.8.

Таблиця 3.8 – Динаміка змін складу та структури оборотних засобів ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019 рр.

№	Показники	2017		2018		2019		Відхилення					
		Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	3-ій до 1-го			3-ій до 2-го		
								Тис. грн.	%	Темп зросту, %	Тис. грн.	%	Темп зросту, %
	Оборотні активи	114161	100	152687	100	105623	100	-8538	-	92,52	-47064	-	69,18
	З них:												
1	Запаси	71934	63,01	115857	75,88	40524	38,37	-31410	-24,64	56,33	-75333	-37,51	34,98
1.1	Виробничі запаси	7816	6,85	4691	3,07	3624	3,43	-4192	-3,42	46,37	-1067	0,36	77,25
1.2	Незавершене виробництво	102	0,09	139	0,09	57	0,05	-45	-0,04	55,88	-82	-0,04	41,01
1.3	Готова продукція	62592	54,83	106980	70,06	35350	33,47	-27242	-21,36	56,48	-71630	-36,60	33,04
1.4	Товари	1424	1,25	4047	2,65	1493	1,41	69	0,17	104,85	-2554	-1,24	36,89
2	Гроші та їх еквіваленти	193	0,17	4871	3,19	8639	8,18	8446	8,01	4476,17	3768	4,99	177,36
2.1	Готівка	5	0,00	0	0,00	6	0,01	1	0,00	120	6	0,01	-
2.2	Рахунки в банках	188	0,16	4767	3,12	8633	8,17	8445	8,01	4592,02	3866	5,05	181,10
3	Дебіторська заборгованість	39908	34,96	28675	18,78	54495	51,59	14587	16,64	136,55	25820	32,81	190,04
3.1	За товари, роботи, послуги	28733	25,17	13836	9,06	36515	34,57	7782	9,40	127,08	22679	25,51	263,91
3.2	За розрахунками:	8258	7,23	14786	9,68	5061	4,79	-3197	-2,44	61,29	-9725	-4,89	34,23
3.2.1	З бюджетом	6277	5,50	8593	5,63	0	0,00	-6277	-5,50	0,00	-8593	-5,63	0,00
3.2.2	За виданими авансом	1981	1,74	6193	4,06	5061	4,79	3080	3,06	255,48	-1132	0,74	81,72
3.3	Інша поточна дебіторська заборгованість	2917	2,56	53	0,03	12919	12,23	10002	9,68	442,89	12866	12,20	24375,47
4	Витрати майбутніх періодів	334	0,29	103	0,07	381	0,36	47	0,07	114,07	278	0,29	369,90
5	Інші оборотні активи	1792	1,57	3180	2,08	1584	1,50	-208	-0,07	88,39	-1596	-0,58	49,81

Аналізуючи структуру оборотних активів спостерігається їх зменшення в 2019 році порівняно з 2017-м на 8538 тис. грн., порівнюючи з 2018 р. зниження відбулося на 47064 тис. грн. (рисунок 3.10)

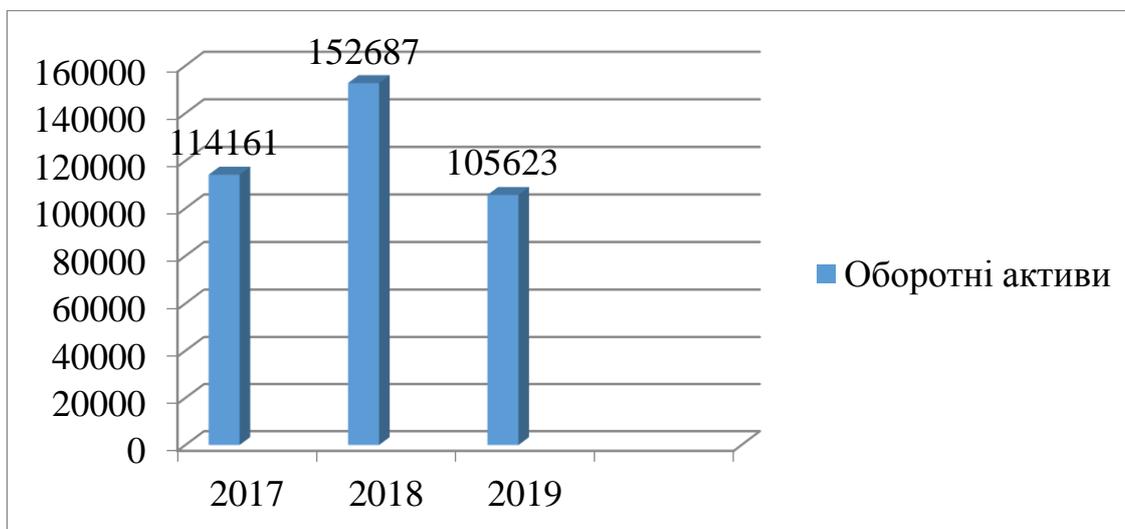

Рисунок 3.10 – Динаміка оборотних активів ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019 рр., тис. грн..

Також аналіз показав зниження запасів в 2017 р. тис. грн. даний показник становив 71934 тис. грн. в 2019р. показник знизився на 31410 тис. грн. і становив 40524 тис. грн. Виробничі запаси також знизились протягом трьох років з 7816 тис. грн. в 2017р. до 3624 тис. грн. Незавершене виробництво також знизилось з 102 до 57 тис. грн. протягом трьох років. Готова продукція в 2017 р. становила 62592 тис. грн. в 2018 році вона зросла на 106980 тис. грн. але на кінець 2019 року готова продукція знизилась на 71630 тис. грн. і становила 35350 тис. грн. Товари в 2017 році становили 1424 тис. грн. в 2018 році вони зросли до 4047 тис. грн. але в 2019 році знизились до 1493 тис. грн. Якщо зрівнювати 2017р. з 2019 р. то ми побачимо зріст в розмірі 69 тис. грн. (рисунок 3.11).

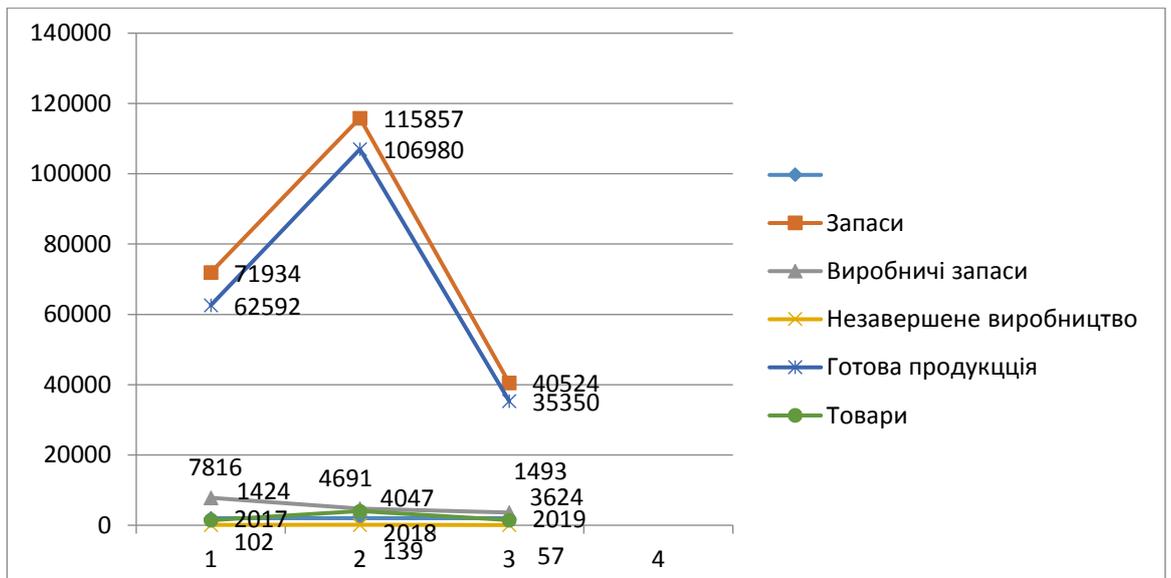

Рисунок 3.11 – Запаси та їх складові ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019рр., тис. грн.

Розглянемо гроші та їх еквіваленти протягом трьох років вони з 193 тис. грн. в 2017р. зросли до 8639 тис. грн. в 2019р. Стосовно готівки протягом трьох років вона зросла лише на 1 тис. грн. хоча в 2018 році вона взагалі була відсутня. Рахунки в банках в 2017 році становили 188 тис. грн., а в 2019 році вони зросли до 8633 тис. грн. (рисунок 3.12).

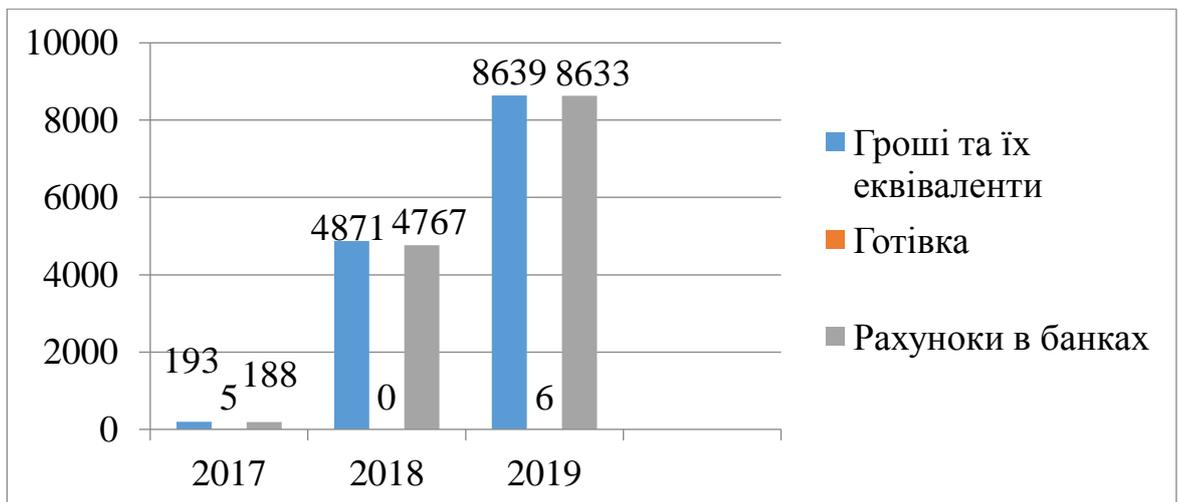

Рисунок 3.12 – Гроші та їх еквіваленти ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019рр., тис. грн.

Проаналізуємо дебіторську заборгованість в 2017р. становила 39908 тис. грн. в 2018 році вона знизилась до 28675 тис. грн. але в 2019р. вона знову зросла до 54495 тис. грн. Розглянемо дебіторську заборгованість за товари, роботи, послуги які в 2017 році становили 28733 тис. грн. але в 2018 році вони знизились до 13836 тис. грн. на кінець 2019 р. даний показник зріс на 22679 тис. грн. і становив 36515 тис. грн. За розрахунками в 2017 році становили 8258 тис. грн. але в 2018 році вони зросли до 14786 тис. грн. але в 2019 році знизились до нижчого показника в розмірі 5061 тис. грн. Інша поточна дебіторська заборгованість в 2017 році становила 2917 тис. грн., в 2018 році вона різко впала до 53 тис. грн. але в 2019 році вона зросла до 12919 тис. грн., що порівнюючи з 2017-м роком більше на 10002 тис. грн., а з 2018- на 12866 тис. грн. (рисунок 3.13).

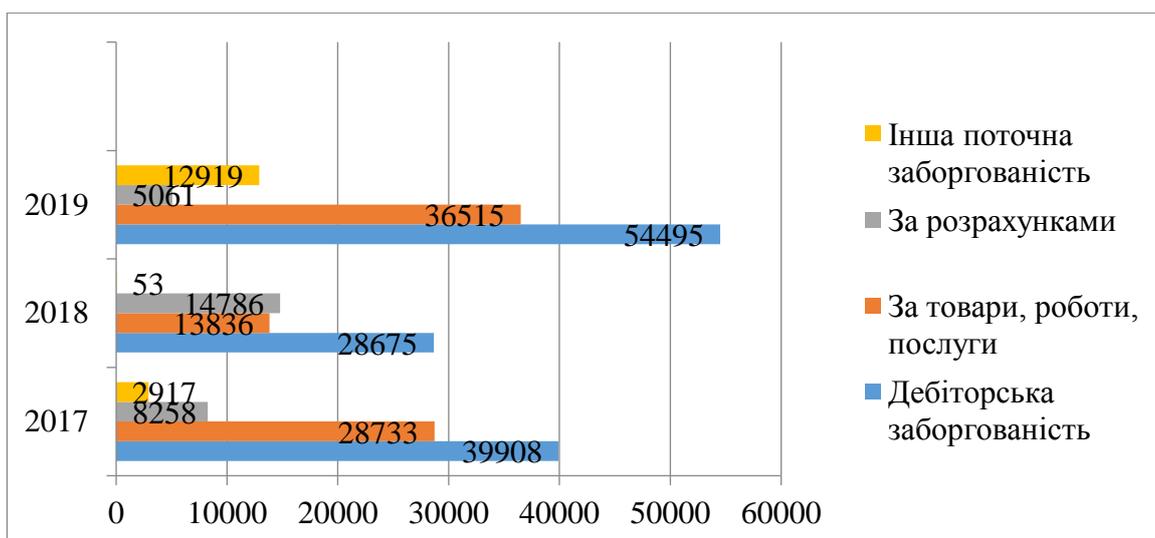

Рисунок 3.13 – Дебіторська заборгованість ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019 рр., тис. грн..

І наостанок проаналізувавши інші оборотні активи ми можемо спостерігати як в 2017 році вони становили 1792 тис. грн. і в 2018 році вони зросли вдвічі і становили 3180 тис. грн. але в 2019 році вони знизились на 1596 тис. грн. і становили 1584 тис. грн. (рисунок 3.14).

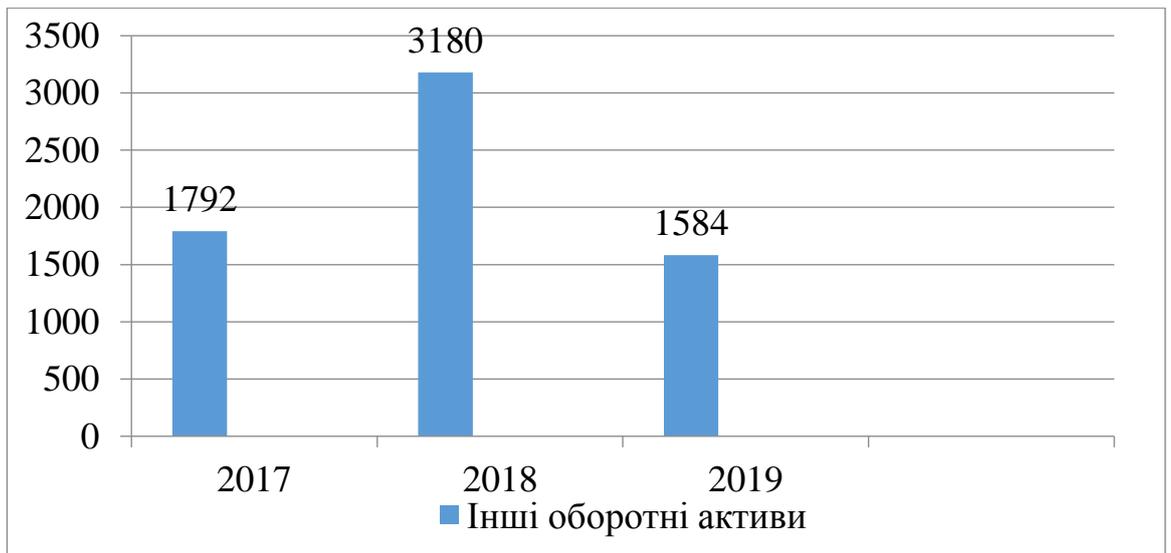

Рисунок 3.14 – Інші оборотні активи ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019рр., тис. грн.

Отже, з проведеного аналізу складу та структури ресурсів підприємства оборотні активи зазнали спаду в 2018 та 2019 роках. Даний стрімкий спад може бути викликаним низькою врожайністю спричиненою жарким кліматом.

Зниження показників фінансових, матеріальних та людських ресурсів в 2018 році говорить про неефективне використання не тільки розрахованих трьох ресурсах а й інформаційних.

3.2. Аналіз ефективності використання ресурсів підприємства.

Для ефективного управління капіталом підприємства та його структурою важливою складовою являється його аналіз. Аналіз управління капіталом підприємства являє собою процес дослідження основних результативних показників ефективності його функціонування на підприємстві з метою виявлення резервів подальшого підвищення цієї ефективності. Для цього здійснюється аналіз фінансових коефіцієнтів, який базується на розрахунку співвідношення абсолютних показників фінансової діяльності підприємства між собою. В процесі використання цієї системи

аналізу визначаються відносяться показники, які характеризують результативність використання капіталу підприємства в цілому та окремо його елементів.

Проведемо аналіз ефективності управління капіталу ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за трьома роками. Дані цього аналізу наведені в таблиці 3.9 та в таблиці 3.10.

Таблиця 3.9 - Показники оборотності капіталу ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017 – 2019 рр.

Показники	Роки			Відхилення
	2017	2018	2019	
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	6,34	1,65	2,57	-3,77
Період обертання власного капіталу	56,82	218,63	140,31	83,49
Коефіцієнт оборотності позикового капіталу	12,64	3,64	7,02	-5,61
Період обертання позикового капіталу	28,49	98,78	51,27	22,78

З даного аналізу спостерігається як коефіцієнт власного капіталу протягом трьох років знизився на 3,77. В 2017 році даний коефіцієнт становив 6,34, в 2018 році він знизився до 1,65 але в 2019 році він зріс і становив 2,57. Період обертання капіталу характеризує число днів, на протязі яких здійснюється один оборот власних та позикових коштів, тобто капіталу в цілому. Чим менший період обороту капіталу, тим вище, при інших рівних умовах, ефективність його використання на підприємства, оскільки кожен оборот капіталу генерує певну додаткову суму прибутку. Період обертання власного капіталу зріс за три роки на 83 дня.

Коефіцієнт оборотності позикового капіталу в 2019 році знизився на 5,61. Загалом в 2017 році він становив 12,64, в 2018 році він знизився на 9 але в 2019 році зріс до 7,02. Період обертання, якщо порівнювати 2017 з 2019-м, в 2019 році зріс на 23 дня і становив 51 не дивлячись на те що в 2018 році період окупності становив 99 днів. Динаміка аналізу зображена на рисунку 3.15.

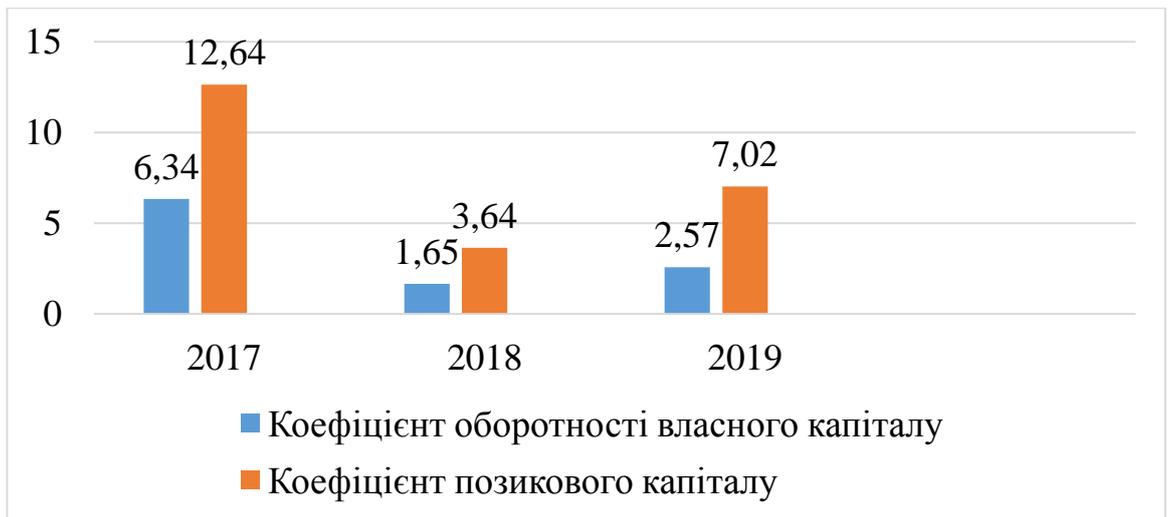

Рисунок 3.15 – Динаміка оборотності капіталу ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019 рр., тис. грн.

Показники рентабельності капіталу свідчать про ефективність його використання на підприємстві, тому спробуємо їх розрахувати та визначити їхній вплив на основні показники діяльності досліджуваного підприємства. Дані розрахунку наведені в таблиці 3.10.

Таблиці 3.10 - Показники рентабельності капіталу ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019 рр.

Показники	Роки			Відхилення
	2017	2018	2019	
Рентабельність власного капіталу	63,29	-29,43	-25,64	-88,92
Рентабельність позикового капіталу	204,78	-65,15	-43,24	-248

Результати розрахунків свідчать, що в 2017 році на кожну гривню вкладеного власного капіталу товариство отримувало 0,63 чистого прибутку, в 2018 році спостерігався -0,29 збитку, також і в 2019 р. -0,26 збитку. Враховуючи негативну тенденцію до спаду доходів підприємства, рівень рентабельності власного капіталу оцінюється – негативно тобто низький.

Аналізуючи рентабельність позикового капіталу, необхідно зазначити, що в 2017 році на одну гривню позикового капіталу підприємство отримувало

2,05 грн. чистого прибутку, а в 2019 році даний показник знизився до -0,43 грн. Порівнюючи показники власного та позикового капіталу, необхідно звернути увагу, що за досліджуваний період рентабельність позикових коштів була більшою, ніж власних. Коефіцієнти рентабельності капіталу свідчать про те, що підприємство використовує власний та позиковий капітал не достатньо ефективно, що підтверджується зниженням всіх показників наведених в таблиці 3.11.

Ефективність використання трудових ресурсів відображається в показниках продуктивності праці. Зростання продуктивності праці є умовою збільшення обсягів виробництва продукції основним чинником економічного зростання. Іншими словами, під продуктивності праці розуміють результативність праці або здатність людини виробляти за одиницю робочого часу певний обсяг продукції.

Узагальнюючим показником продуктивності праці є середньорічний виробіток продукції одним працівником (таблиця 3.11)

Таблиця 3.11 – Аналіз продуктивності праці ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019 рр.

Показники	Одиниці виміру	2017	2018	2019	Відхилення 3-го року до 1-го	
					+/-	%
Обсяг виробництва продукції, робіт, послуг	Тис. грн	347012	157882	228000	-119012	65,70
Середньоспиксова чисельність працівників	Осіб	230	224	180	-50,00	78,26
Середньоспиксова чисельність робітників	Осіб	215	210	170	-45,00	79,07
Питома вага робітників у складі персоналу підприємства	%	93,48	93,75	94,44	0,97	101,03
Фонд оплати праці працівників	Тис. грн.	27423	29706	32689	5266	119,20
Середньорічна продуктивність праці:	Тис. грн./ особу					
- одного працівника		1508,75	704,83	1266,67	-242,08	83,95
- одного робітника		1614,01	751,82	1341,18	-272,83	83,10

Середньомісячна заробітна плата одного працівника	Тис. грн.	9,94	11,05	15,13	5,20	152,31
---	-----------	------	-------	-------	------	--------

З проведеного аналізу спостерігається зниження обсягу виробництва продукції порівнюючи 2017 рік з 2019- м то в 2017 році обсяг виробництва становив 347012 тис. грн., а в 2019 – 228000 тис. грн. Зниження відбулося на 119012 тис. грн (рис. 3.16).

Рисунок 3.16 – Динаміка обсягу виробництва продукції, товарів, робіт, послуг в ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019 рр., тис. грн.

Також в 2019 році спостерігається зниження працівників та робітників підприємства на 50 та 40 осіб відповідно порівняно з 2017 роком (рис. 3.17)

Рисунок 3.17 – Динаміка середньоспискової чисельності працівників та робітників ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019 рр., осіб

Натомість питома вага робітників у складі персоналу ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» зросла на 0,97% і становила 94,44%.

Зріс також і фонд оплати праці працівників на 5266 тис. грн. В 2017 році фонд оплати праці становив 27423 тис. грн. в 2018 р. він зріс до 29706 тис. грн. і вже в 2019 він становив 32689 тис. грн. (рис 3.18)

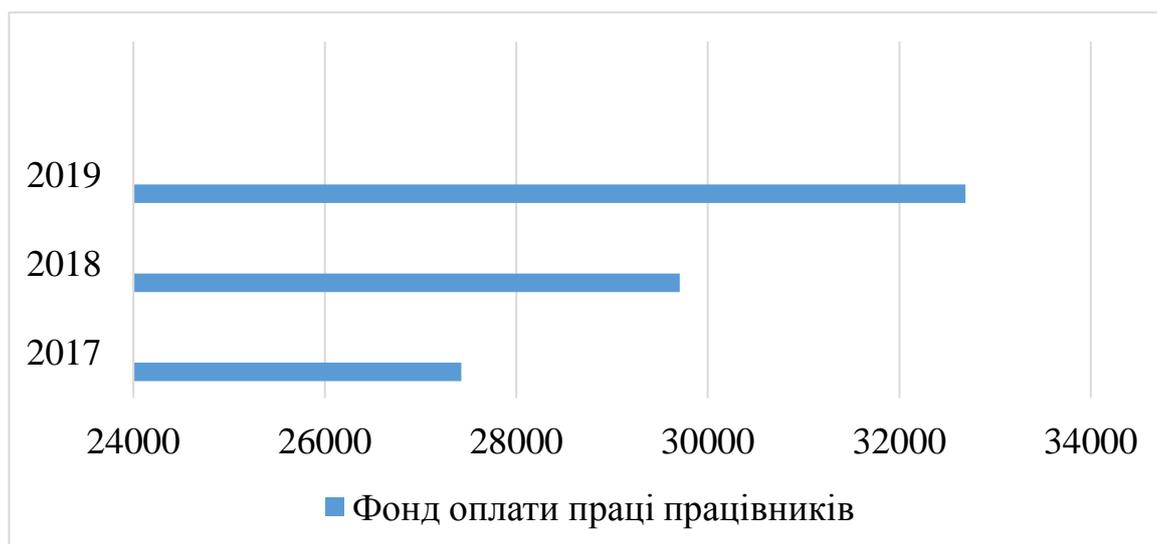

Рисунок 3.18 – Динаміка фонду оплати праці працівників на ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019 рр., тис. грн.

Аналізуючи середньорічну продуктивність праці як одного працівника так і одного робітника в 2019 році порівнюючи з 2017-м роком спостерігається спад в працівника на 242,08 тис. грн./особу, а в робітника – 272,83 тис. грн./особу. В графічному вигляді даний показник зображено на рисунку 3.19.

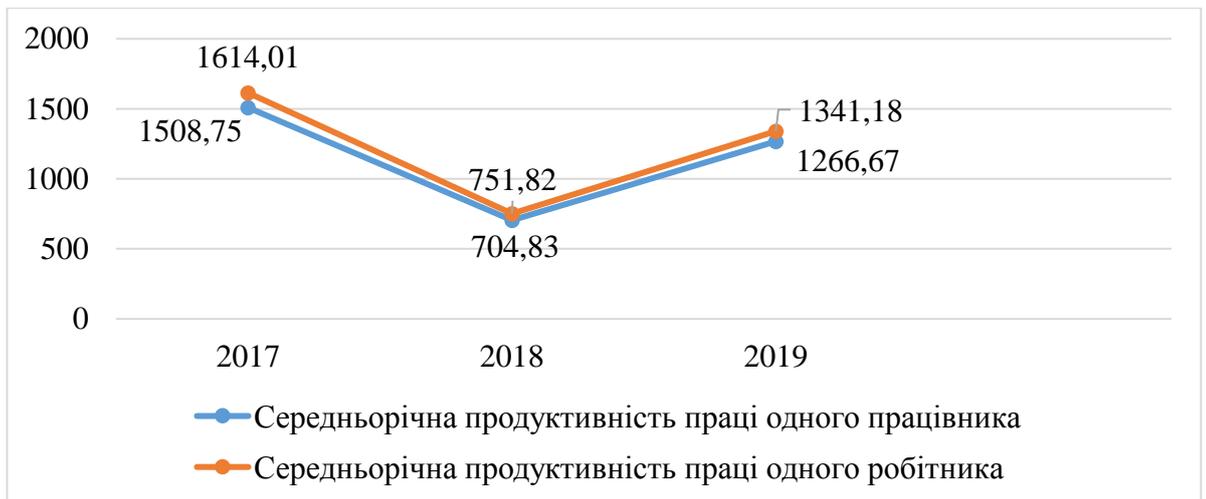

Рисунок 3.19 – Динаміка середньорічної продуктивності праці одного працівника та робітника за 2017-2019 рр., тис. грн.

Дивлячись на рисунок 3.18 ми спостерігаємо спад в 2018 році середньорічної продуктивності праці як робітника так і працівника. Даний спад зумовлено різким спадом обсягу виробництва продукції, робіт, послуг в 2018 році який відбувся в наслідок низької врожайності цукрового буряку.

Щодо середньомісячної заробітної плати одного працівника то даний показник в 2019 році зріс на 5,20 тис. грн. і становив 15,13 тис. грн. в 2017 році даний показник становив 9,94 тис. грн.

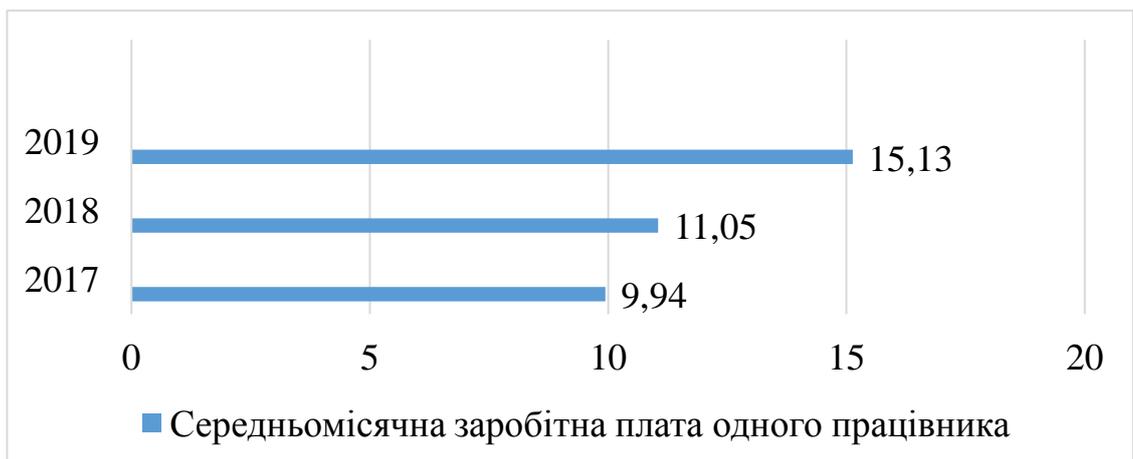

Рисунок 3.20 – Динаміка середньомісячної заробітної праці одного працівника в ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019 рр., тис.грн.

Одним з найважливіших завдань підприємства в сучасних умовах, є підвищення ефективності використання основних засобів. Ступінь вирішення цього завдання оцінюється шляхом визначення ефективності використання основних засобів (таблиця 3.12)

Таблиця 3.12 – Аналіз показників ефективності використання основних засобів ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019 рр.

Показники	Роки			Відхилення			
	2017	2018	2019	3-ій до 1-го		3-ій до 2-го	
				Абсолютне	Темп зросту, %	Абсолютне	Темп зросту, %
Чистий дохід від реалізації продукції, робіт, послуг, тис. грн.	347012	157882	228000	-119012	65,70	70118	144,41
Прибуток від операційної діяльності, тис. грн	72177	-16630	-13975	-86152	-19,36	2655	84,03
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	168986	207223	231659	62673,5	137,09	24436,5	111,79
Середньоспискова чисельність працівників, осіб	230	224	180	-50	78,26	-44	80,36
Фондовіддача, грн./грн..	2,05	0,76	0,98	-1,07	47,93	0,22	129,18
Фондомісткість, грн./грн.	0,49	1,31	1,02	0,53	208,65	-0,30	77,41
Фондоозброєність праці, тис. грн. /особу	734,72	925,10	1286,99	552,27	175,17	361,89	139,12

Аналізуючи показники ефективності використання основних засобів можна спостерігати зниження прибутку від операційної діяльності в 2017 році даний показник становив 72177 тис. грн. але в 2018 році прибуток від операційної діяльності став збитковим і становив – 16630 тис. грн. в 2019 році прибуток хоч і зріс на 2655 тис. грн.. але все рівно був від’ємним – 13975 тис. грн.

Аналізуючи середньорічну вартість основних засобів ми спостерігаємо її зріст протягом трьох років з 168986 тис. грн. в 2017р. до 231659 тис. грн. в 2019 році.

Аналіз фондівддачі показав нам коливання (рис. 3.19) в 2017 р. становила 2,05 але в 2018 році вона спала до 0,76 і незначно піднялась в 2019 р. на 0,22. Фондомісткість також коливалась (рис. 3.20) в 2018 році вона зросла з 0,49 до 1,31 і знизилась на 0,3 в 2019 році.

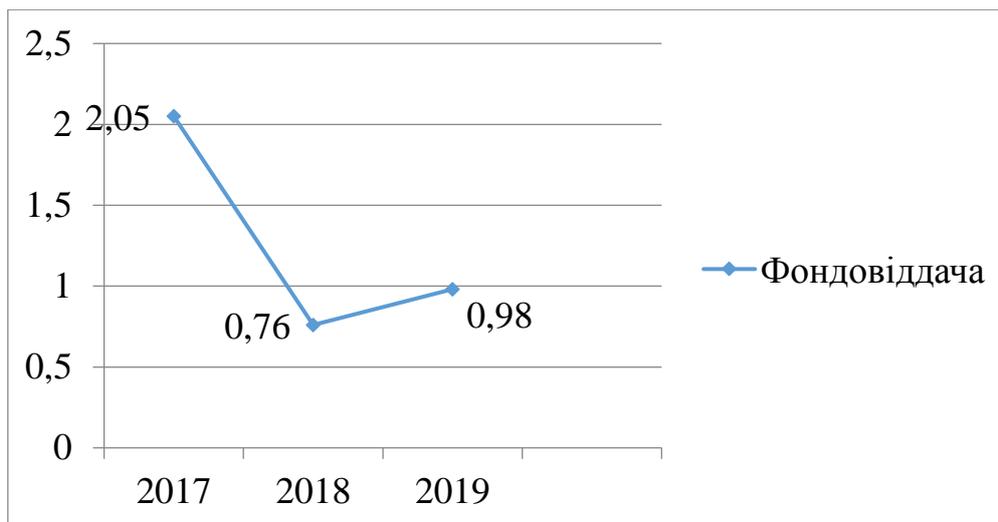

Рисунок 3.21 – Фондовіддача ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017- 2019 рр., грн. /грн.

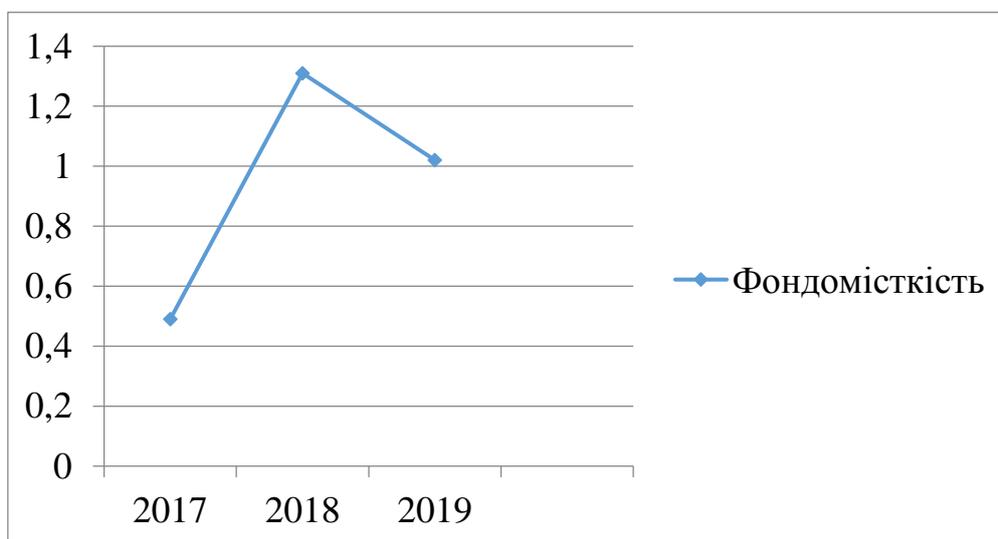

Рисунок 3.22 – Фондомісткість ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019 рр., грн./ грн.

Спостерігаючи за зміною фондоозброєності праці під час аналізу було ярко виражено стрімкий зріст показника (рис. 3.23) з 734,72 в 2017 році до 1286,99 тис. грн. / особу в 2019 році.

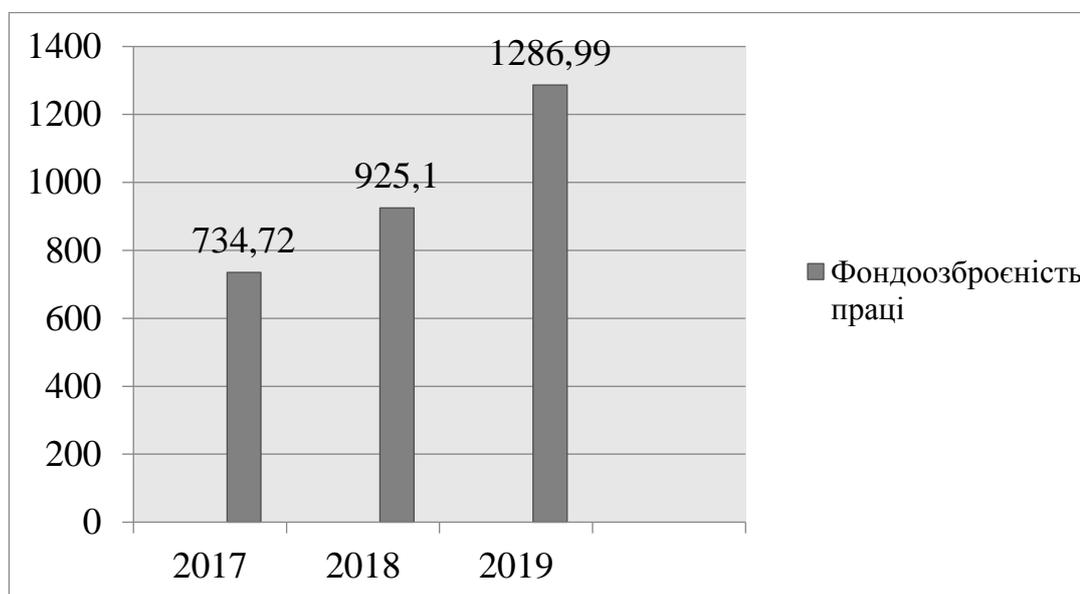

Рисунок 3.23 – Фондоозброєність праці ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019 рр., тис. грн./ особу

Аналіз рентабельності основних засобів показав стрімкий спад протягом трьох років. В 2017 році даний показник становив 42,71%, а в 2018 році даний відсоток був від’ємним і становив -8,03%, в 2019 році даний показник піднявся на 2% але все рівно був від’ємним -6,03%.

Останнім етапом є аналіз ефективності використання матеріалів підприємства за трьома роками (таблиця 3.12).

Таблиця 3.12 – Аналіз ефективності використання матеріалів ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019 рр.

Показники	Одиниці виміру	2017	2018	2019	Відхилення 3-го року до 1-го	
					+/-	%
Обсяг виробництва продукції, робіт, послуг	Тис. грн.	347012	157882	228000	-119012	65,70
Матеріальні затрати	Тис. грн.	105756	136366	82748	-23008	78,24
Матеріаловіддача	грн./ грн.	3,28	1,16	2,76	-0,53	83,97
Матеріалоемність	грн./ грн.	0,30	0,86	0,36	0,06	119,09

Виходячи з проведеного аналізу ми може спостерігати як коливались матеріальні затрати. В 2017-му вони становили 105756 тис. грн., на кінець 2018 року вони зросли 30610 тис. грн. і становили 136366 тис. грн. але в 2019 році вони знизились до 82748 тис. грн. Загалом матеріальні затрати за три роки знизились на 23008 тис. грн. на 21,76%. Графічно дане коливання зображено на рисунку 3.24.

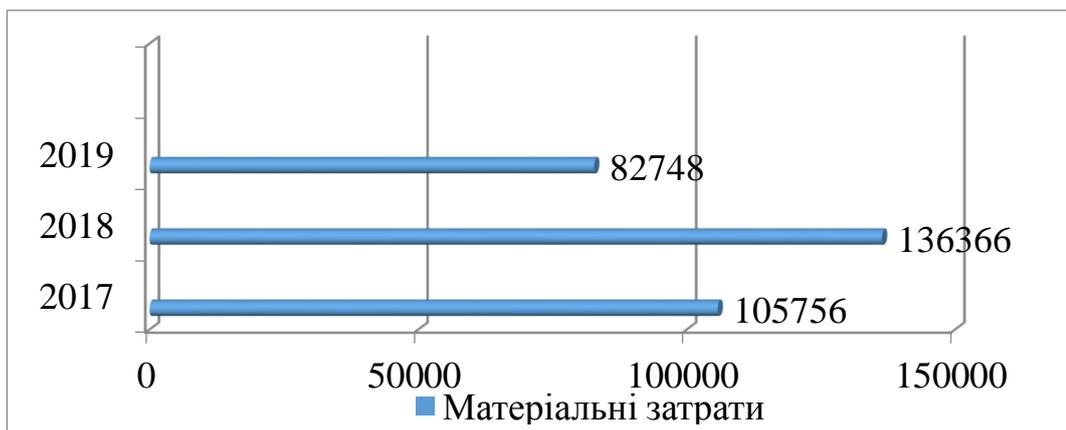

Рисунок 3.24 – Динаміка матеріальних затрат ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019 рр.

Отже аналізуючи матеріаловіддачу та матеріалоємність ми спостерігаємо, що в 2017 матеріаловіддача становила 3,28, а метріалоємність – 0,30, в 2018 році матеріаловіддача знизилась до 1,16, відповідно матеріалоємність зросла і становила на кінець 2018-го року 0,86 і в кінці 2019 року матеріаловіддача зросла на 1,6 і становила 2,76, в свою чергу матеріалоємність знизилась на 0,5 (рис. 3.25).

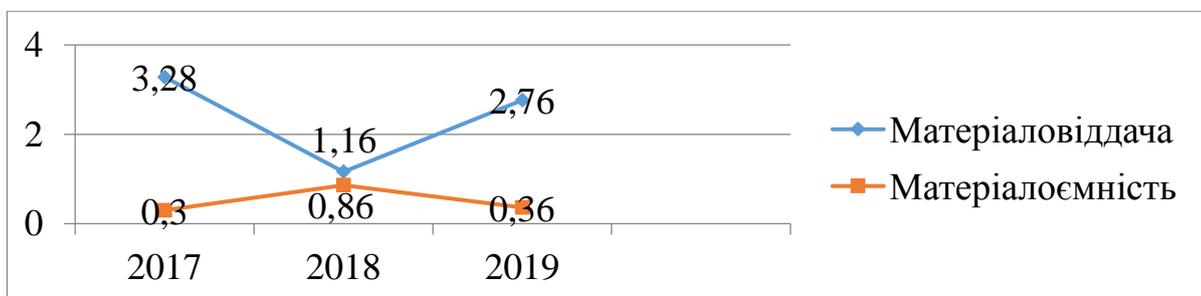

Рисунок 3.25 – Матеріаловіддача та матеріаломісткість ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019 рр. грн./ грн.

З даного графіку ми можемо замітити, що в 2018 році підприємство матеріальних ресурсів використало менше ніж в попередньому році. Але збільшення матеріаловіддачі в 2019 році говорить нам про покращення використання матеріалів, що позитивно впливає на ефективність виробництва. Водночас Зниження матеріаломісткості на одиницю продукції дозволяє говорити про зниження затрат матеріалів, палива та електроенергії.

3.3. Резерви підвищення ефективності використання ресурсів підприємства та заходи щодо їх застосування.

Ефективність діяльності підприємства – найважливіша якісна характеристика підприємства. Це категорія, яка виражає відповідність результатів і видатків підприємства цілям діяльності та інтересам власників.

Оцінка економічної ефективності діяльності підприємства на основі показників, що дає характеристику результативності багатьох аспектів господарської діяльності підприємства, дозволяє не тільки з'ясувати, яким методом отриманий даний результат. Але і віднайти її підвищення.

Тож проведений аналіз в пункті 3.2 показав такі результати (таб. 3.13).

Таблиця 3.13 – Аналіз ефективності використання ресурсів

Показники ефективності	Роки			Відхилення
	2017	2018	2019	
Продуктивність праці	1508,75	704,83	1266,67	-242,08
Фондовіддача	2,05	0,76	0,98	-1,07
Матеріаловіддачу	3,28	1,16	2,76	-0,53

Отже, з даних наведені в таблиці 3.13 спостерігається стрімкий спад в 2018 році, це говорить про не ефективне їх використання. Хоча в 2019 році дані показники зростають – це означає, що підприємство почало усувати

переваги до здобуття прибутку. Але на даному етапі їх зусиль недостатньо аби досягти результати 2017 р.

У ринковій економіці будь-яке підприємство функціонує в якомусь конкурентному середовищі, а тому воно вимагає від підприємства постійного поліпшення. Тому, щоб бути конкурентоспроможним, підприємство повинно володіти конкурентними перевагами. Головними способами їх одержання є такі:

- використовувати заходи щодо покращення своєї діяльності та збільшення її ефективності;
- оптимізувати потенціал ресурсів підприємства;
- зменшити конкурентів;
- модифікувати ринкове оточення

Щоб досягти більше конкурентних переваг цукровому заводу необхідно збільшення економічної ефективності їх діяльності завдяки більш широкому розумінню внутрішніх резервів та системна розробка шляхів збільшення їх ефективності.

Для того щоб підвищити ефективність використання ресурсів ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» необхідно зробити: раціоналізувати застосування виробничого потенціалу, максимально зменшити різного роду збитки, режим економії затрат і ресурсів. Використання ресурсами дає можливість підприємству дослідити план заходів, направлених на підвищення ефективності діяльності за рахунок своїх наявних умов, у наступних напрямках.

Розглянемо графічно ефективність використання основних засобів на ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» (рис. 3.26)

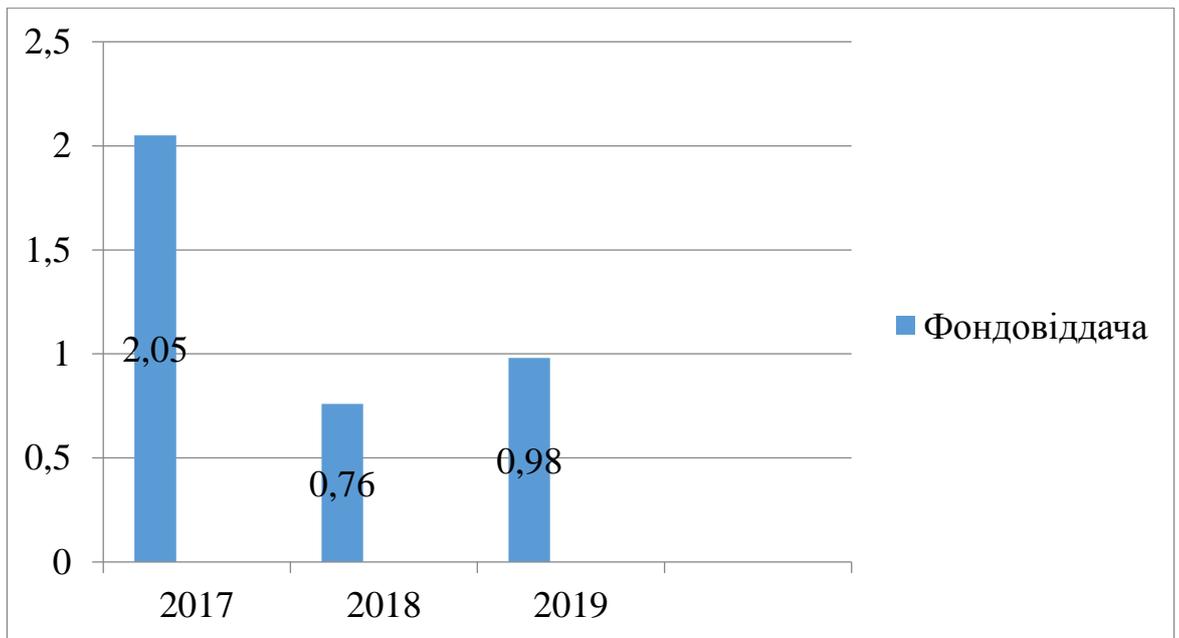

Рисунок 3.26 – Аналіз ефективності використання основних засобів на ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019 рр. грн./грн.

Даний графік показує як стрімко впала фондовіддача в 2018 році. І навіть її зріст в 2019 році не досягає навіть половини показнику в 2017-му році. Напрямки підвищення ефективності використання основних засобів поділяються на екстенсивні та інтенсивні.

Інтенсивні напрямки являють собою покращення структури основних засобів на підприємстві; технічна модернізація підприємства; механізувати та автоматизувати виробництво; поліпшення технологічних процесів; знищити проблематичні етапи у процесі виробництва; зменшити протяжність виробничого циклу; комбіноване користування і поліпшення якості сировини; максимальне навантаження виробничої потужності підприємства та ін.

Екстенсивні напрямки є: зниження простоїв устаткування завдяки підвищенню якості ремонтного обслуговування; вчасно забезпечувати основне виробництво кваліфікованим персоналом, матеріалами, паливом; збільшення коефіцієнта змінності роботи обладнання; зменшення кількості несправного обладнання та ін.

Розглянемо графічно ефективність продуктивності праці на ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» (рис. 3.27).

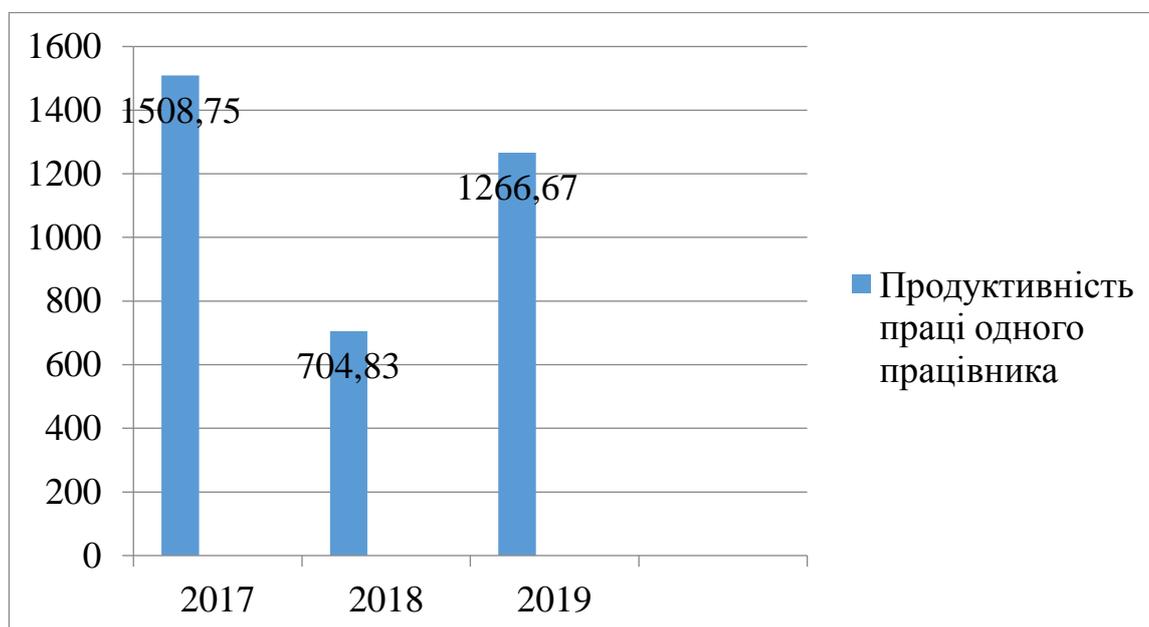

Рисунок 3.27 – Аналіз ефективності використання продуктивності праці на ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019рр., тис. грн./особу

На даному графіку також спостерігається зниження показника в 2018 році. Для того щоб підвищити продуктивність праці підприємству рекомендується: створення кваліфікаційного персоналу; покращення управління (можна доволі скоротити видатки на виробництві і підняти економічну ефективність функціонування підприємства) та організацію виробництва і праці; поглибити спеціалізацію виробництва; підвищити реальний фонд робочого часу; моральне заохочення робітників; мотиваційний механізм залучення працівників; удосконалення систем оплати праці та ін.

Розглянемо графічно ефективність використання матеріальних ресурсів на підприємстві (рис. 3.28).

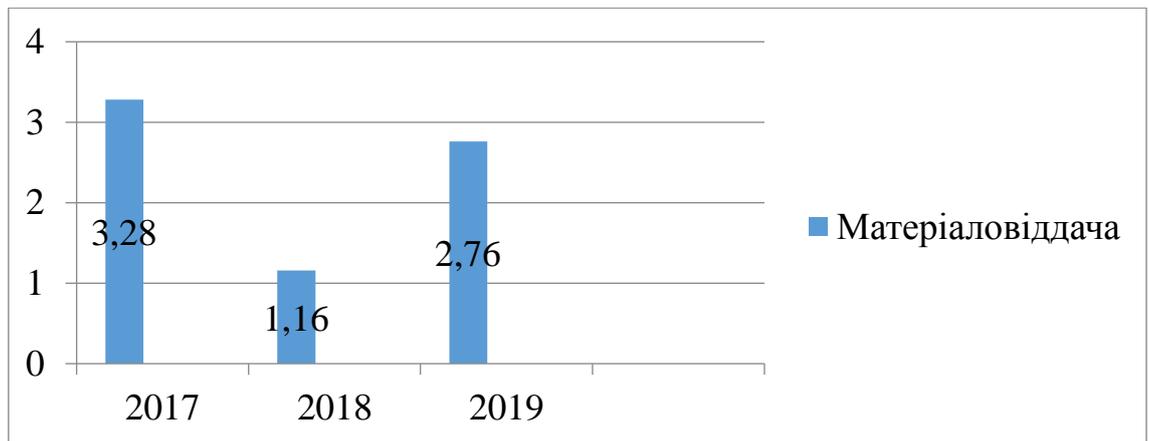

Рисунок 3.28 – Аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів на ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019рр., грн./грн.

Тож, даний графік показує скорочення ефективності використання матеріальних ресурсів в 2018 році. Для того щоб запобігти цьому підприємству рекомендується: інтенсивне нормування витрат матеріальних ресурсів (скорочення матеріаломісткості продукції сприяє скороченню собівартості в частці матеріальних видатків і збільшенню обсягів виробництва, а тому підвищенню доходу підприємства); вірна організація управління матеріальними ресурсами – це засада ритмічності виробництва; застосування автоматизованих систем управління поставок

Отже, дані напрямки на ефективність діяльності підприємства діють різною мірою. На кожному з періодів функціонування підприємства управлінці повинні налаштовуватись до найбільш кращих і суттєвих за результативністю з них. Таким чином, резерви покращення ефективності діяльності підприємства – одна з найголовніших проблем сучасних підприємств. Для позитивного розв'язання різних економічних і соціальних завдань немає іншого шляху, ніж швидке підвищення ефективності всього суспільного виробництва в конкурентному середовищі.

Тільки на основі системного аналізу слід отримати дійсно відповідну оцінку стану справ на підприємстві та розробки ефективні резерви щодо їх покращення.

ВИСНОВОК

Отже, під ресурсами слід розуміти сукупність тих природних, матеріал–технічних, трудових, інформаційних, фінансових тимчасових сил і можливостей, які використовуються, в процесі створення товарів, послуг та інших цінностей. Склад ресурсів повинен розглядатися з урахуванням всіх можливих підходів до їх класифікації. Тільки чітке уявлення про сутність і складі всіх ресурсів дає можливість менеджменту підприємства домогтися максимального ефекту управління ним.

Розглядаючи існуючі підходи до класифікації ресурсів ми знаємо, що ресурси поділяються на:

1. Матеріальні ресурси;
2. Фінансові ресурси;
3. Людські ресурси;
4. Інформаційні ресурси

Дослідження джерел формування показало, що фінансові ресурси утворюються за рахунок власних та залучених коштів. Матеріальні ресурси формуються завдяки матеріально-технічному забезпеченні або ж складським запасам. Людські ресурси виникають шляхом прийому працівників на роботу. Дослідження зовнішнього та внутрішнього ринку дає підприємству дані для прийняття управлінських рішень, саме так утворюється інформаційний ресурс.

В Україні регулювання виробництва цукру здійснюється через квотування вирощування цукрових буряків, виготовлення цукру переробними підприємствами, декларування наявності цукру, встановлення мінімальних цін та іншими економічними інструментами.

Майже всі країни які виготовляють цукровий буряк, зокрема країни Європейського Союзу, застосовують систему економічних механізмів державного регулювання ринку цукру, які включають насамперед квотування

виробництва і реалізації цукру, гарантування цін на нього, регулювання зборів на ввезення цукру тощо.

За оцінками USDA, які були оприлюднені у листопаді 2020 року прогнозувалось, що світове виробництво цукру у 2019-2020 роках оцінюватиметься в 174,0 млн. тонн, що на 6,4% менше за показник попереднього маркетингового року. Сезон 2018-2019 рр. був непередбачуваним та незвичним через ряд причин, але особливою подією в цьому сезоні було те, що Індія зайняла перше місце по світовому виробництву цукру, опередивши Бразилію, яка вже не один сезон займала лідируючі позиції з виробництва та експорту цукру.

З досвіду зарубіжних країн можна зробити висновок, що з допомогою державного регулювання ринку цукру можна вирішити проблему відродження вітчизняного буряко-цукрового виробництва, знову зайняти втрачені позиції України на світовому ринку цукру.

Виробництво цукру в Україні протягом останніх чотирьох років демонструвало тенденцію зменшення, досягнувши у 2018-2019 рр значення 1,82 млн. тонн це на 10% менше попереднього сезону, причиною цього стала низька якість сировини, скорочення площ на 12% під посівами цукросировини. Також в сезоні 2019-2020 рр. спостерігалось зменшення на 1,48 млн тонн, а посівні площі скоротились на 11% - до 250 тис. га., як і прогнозували аналітики. Виробництво цукру в 2020-2021 маркетинговому році прогнозується на рівні 1,2-1,3 млн. тонн, що на 15% менше, ніж попереднього року. Даний прогноз зробив відділ НАЦУ «Укрцукор».

Товариство з додатковою відповідальністю «Новоіванівський цукровий завод» (далі – Компанія), код ЄДРОПОУ – 00373178 утворено внаслідок реорганізації шляхом перетворення Відкритого акціонерного товариства «Новоіванівський цукровий завод» та зареєстроване відповідно до законодавства України 24.12.2013 року і є резидентом України.

Місцезнаходження: 63109 Харківська область, Коломацький район, смт Коломак, вул. Перемоги, б. №123.

У своїй діяльності ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» керується діючим законодавством України та Статутом. Зміни і доповнення до Статуту можуть вноситись за рішенням вищого органу товариства і підлягають реєстрації в установленому порядку у відповідних органах державної реєстрації.

Згідно зі статутом ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» основною діяльністю товариства є виробництво цукру. Відповідно до галузі КВЕД досліджуване товариство здійснює такі види діяльності:

- виробництво цукру;
- виробництво вапна;
- постачання пари та гарячої води;
- збирання, очищення та розподілення води;
- діяльність їдалень та послуги з постачання готової їжі;
- операції з нерухомим майном тощо.

Проаналізувавши фінансово-економічні показники діяльності ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» за 2017-2019 роки можемо стверджувати, що товариство на даний момент не має стабільного фінансового становища. Більшість фінансово-економічних показників діяльності досліджуваного товариства мають негативні тенденції. ТДВ «Новоіванівський цукровий завод» необхідно розвиватися у напрямі зміцнення сировинної бази і як наслідок збільшення обсягів та ефективності виробництва.

Дані напрямки на ефективність діяльності підприємства діють різною мірою. На кожному з періодів функціонування підприємства управлінці повинні налаштовуватись до найбільш кращих і суттєвих за результативністю з них. Таким чином, резерви покращення ефективності діяльності підприємства – одна з найголовніших проблем сучасних підприємств. Для позитивного

розв'язання різних економічних і соціальних завдань немає іншого шляху, ніж швидке підвищення ефективності всього суспільного виробництва в конкурентному середовищі. Тільки на основі системного аналізу слід отримати дійсно відповідну оцінку стану справ на підприємстві та розробки ефективні резерви щодо їх покращення.

ГЛОСАРІЙ

З економічної точки зору ресурси – це сукупність окремих елементів, які прямо чи опосередковано беруть участь в процесі виготовлення товарів чи надання послуг.

В поняття ресурси включається все, що сприяє економічній діяльності: природні ресурси (наземні, копалини, підводні); людські ресурси, включно здібності і кваліфікацію; товари виробничого призначення, або вироблені людиною засоби виробництва.

Ресурси - грошові кошти, запаси, цінності, можливості, джерела коштів, доходів (наприклад, природні ресурси, економічні ресурси).

Ресурси економіки – фундаментальне поняття економічної теорії, що означає джерела, засоби забезпечення виробництва.

Ресурси – це активи підприємства, що загалом є правильною думкою, вважаючи активами підприємства майно в його матеріальній і нематеріальній формах.

Ресурси визначаються як природні, сировинні, матеріальні, трудові, фінансові цінності, які можуть бути використані в разі потреби для створення продукції, надання послуг, одержання додаткової вартості.

Ресурси – основні елементи виробничого потенціалу, які має в розпорядженні система і які використовуються для досягнення конкретних цілей економічного розвитку.

Ресурси – усі засоби, запаси, можливості, джерела чого-небудь, включаючи природні, інтелектуальні і технологічні, які можуть бути застосовані в господарській діяльності.

Ресурс - встановлений термін служби технічного пристрою, після закінчення якого воно підлягає ремонту або списанню.

Ресурс – спосіб; засіб; допоміжний засіб; природні ресурси.

1) загальноживане - все, що країна використовує для виробництва товарів і послуг (робоча сила, мінерали, нафта).

2) У торгівлі - виробник або оптовий продавець, у якого роздрібний продавець придбає товари для продажу.

Ресурси – наявні елементи системи, на основі яких вона функціонує та розвивається і які в умовах конкретної ситуації доцільні для застосування як засоби досягнення цілей».

Ресурси – це сукупність матеріальних і нематеріальних елементів, які прямо чи опосередковано беруть участь.

у виробничому процесі. Особливістю категорії ресурси є їхня відтворюваність, яка здійснюється як у формі споживчої вартості, так і у формі вартості.

Ресурси підприємства – елементарні фактори виробництва, що представлені сукупністю матеріальних елементів і виконавчих трудових ресурсів, які формуються «на вході» підприємства з метою комплексного використання в процесі виробництва товарів і послуг.

Власні кошти – це кошти підприємств, які постійно знаходяться в їх обігу й строк користування якими не встановлений.

Позичені кошти – це кошти, які отримує підприємство на встановлений термін, за плату і на умовах повернення.

Залучені кошти- це кошти, які не належать підприємствам, але внаслідок діючої системи розрахунків постійно знаходяться в обігу.

Фінансові ресурси підприємства – це кошти, що перебувають в розпорядженні підприємств і призначені для виконання ними певних фінансових зобов'язань.

Матеріальні ресурси – це складова виробничих ресурсів, які беруть участь у процесі господарської діяльності протягом одного виробничого циклу, при цьому повністю змінюють свою форму та переносять свою вартість на витрати підприємства.

Внутрішні джерела – це скорочення витрат сировини, використання вторинної сировини, власного виготовлення матеріалів і напівфабрикатів, економія матеріалів у результаті впровадження досягнень НТП.

Зовнішніх джерел - це матеріальні ресурси, що надходять від постачальників у відповідності з укладеними договорами.

Реальна потреба в завезенні матеріальних ресурсів із зовні – це різниця між загальною потребою у матеріальних ресурсах і сумою власних внутрішніх джерел їх покриття.

Людські ресурси – сукупність людей з їхніми фізичними і розумовими здібностями та відповідним трудовим потенціалом (як фактор економічного розвитку).

Інформаційний продукт (продукція) – це документована інформація, яка підготовлена і призначена для задоволення потреб користувачів.

Інформаційний ресурс – сукупність документів у інформаційних системах (бібліотеках, архівах, банках даних тощо).

Ефективність – це категорія яка складається на підприємстві під впливом багатьох внутрішніх і зовнішніх факторів: економічних, правових, соціальних та інших.

Ефективність у широкому розумінні - це загальна результативність людської діяльності.

Система управління охороною праці (СУОП) є частиною загальної системи управління підприємством, яка сприяє запобіганню нещасним випадкам та професійним захворюванням на виробництві, а також небезпеки для третіх осіб, що виникають у процесі господарювання, і включає в себе комплекс взаємопов'язаних заходів спрямованих на виконання вимог законодавчих та нормативно-правових актів з охорони праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз ефективності використання трудових ресурсів на підприємстві. 2018. №2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=219> (дата звернення 18.05.21)
2. Астарта Київ. URL: <https://astartaholding.com/> (дата звернення: 1.06.21)
3. Бізнес і менеджмент. Термінологічний словник / [под ред. Д. М. Розенберг]. - К.: ИНФРА-К, 1997. – 464 с.
4. Богацька, Н., & Мельник, Ю. (2018). Інноваційні методи управління трудовими ресурсами на підприємстві. Мистецтво наукової думки, (1), 27-29.
5. Великий економічний словник / [под ред. А. Н. Азриліяна] – 4-е вид., перераб. и доп. – К.: Інститут нової економіки, 1999. – 1248с.
6. Бондаренко О.С. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання. Економіка та держава. 2018. № 11. С. 21—24.
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і доповн.) / Укладач і головний редактор В. Т. Бусел. Київ : Ірпінь: Перун, 2017. 1728 с.
8. Гайбура Ю.А. Концептуальні засади формування фінансових ресурсів підприємств за сучасних умов. Журнал “Агросвіт”. 2020. № 6 2020, Ст 14-21.
9. Гвоздєй Н.І., Бондарук І.С., Вінницька О.А. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. Економічний аналіз: зб. наук. праць. 2018. №1. Ст. 216-221.

10. Довгань О.Д., Інформаційні ресурси: національні та державні, зміст, поняття. Журнал "Інформація і право". 2019. №3. Ст. 85-91.
11. Дослідження та підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://ukrdoc.com.ua/text/41036/index-1.html?page=5> (дата звернення: 19.05.21)
12. Другий рік України у СОТ: тенденції у зовнішній торгівлі товарами та аналіз виконання зобов'язань / Кобута І. та ін. ; за ред. Марчіна Свенціцькі. Київ : Аналітично-дорадчий центр Блакитної стрічки, 2018. 80 с.
13. Економічна енциклопедія. У трьох томах. Т. 3 / Редкол.:... Мочерний С. В. (відповідальний редактор) та ін. Київ : Видавничий центр «Академія», 2002. 952 с.
14. Іващенко В.І., Болюх М.А. Економічний аналіз господарської діяльності: навч. посіб. для студ. екон. спец. К. : ЗАТ "Нічлава", 1999. 204 с
15. Інформаційні ресурси в оптимізації управління персоналом. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/21197/1/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20_%D0%92..pdf (дата звернення: 3.05.21)
16. Калетнік Г.М., Старосуд В.І., Амонс С.Е. Організаційно-економічні засади підвищення ефективності виробництва насіння цукрових буряків. Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики». 2017. №10 (26). С.7–23.
17. Карпенко О. А. Дослідження переваг логістичного підходу при організації систем матеріально-технічного забезпечення підприємств.
18. Класифікація ресурсів підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://studfile.net/preview/5198789/page:5/> (дата звернення 19.05.21)
19. Коденська М.Ю., Сегеда С.А. Закономірності розвитку аграрно-промислового виробництва та ефективність його функціонування. Економіка АПК. 2018. № 6. С. 30–39.

20. Колмакова О.М, Брюховецька Т.В. Фактори, що впливають на ефективність використання матеріальних ресурсів на підприємстві та шляхи її підвищення. 2018. №5. Ст. 42-46.
21. Кравченко М.А., Аналіз ефективності використання трудових ресурсів на підприємстві/ М.А. Кравченко//Ефективна економіка. - 2017 . - № 5.
22. Красняк О.П. Методичні підходи дослідження інтеграційних процесів в бурякоцукровому підкомплексі та структури ринку цукру. Економіка. Фінанси. Право. 2017. № 5(1). С. 36–41.
23. . Кулько І.В. Оцінювання та аналіз основних виробничих фондів підприємств. Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво. 2018. № 3. С. 166–169. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echp_2010_3_3 (дата звернення 16.06.2021).
24. Листопадвий звіт (2019 р.) USDA по виробництву цукру в світі і окремих країнах у 2019/20 МР. Науково-практичний центр цукробурякового виробництва: веб-сайт. URL: <http://sugarua.com/ua/main/lists/5129> (дата звернення: 13.06.2021).
25. Логістика: Термінологічний словник / [под ред. А. Н. Родников]. - 2-е изд., испр. и доп. – К.: ИНФРА-К, 2000. – 352 с.
26. Лозова О.В., Шкіль В.А. Інтелектуальні ресурси: сутність, місце й роль у процесі формування конкурентних переваг підприємства. . Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. 2018. №3. Ст. 53-57.
27. Лозовицький Д.С. Інформаційні ресурси підприємства як новий фактор виробництва XXI століття. Науковий вісник. 2021. №1. Ст. 218-228.
28. Мазур А.О., Кириченко С.О. Методологічні основи ефективності використання ресурсів підприємств. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2018. №17. Ст. 253-257

29. Марутян Р. Інформаційні ресурси: нові підходи до визначення поняття. Ст. 93-103. URL: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/31670/10-Marutyanyan.pdf?sequence=3> (дата звернення: 2.05.21)
30. Михайлюк М.О., Систематизація методичних підходів до оцінювання матеріальних ресурсів на промислових підприємствах. Електронний журнал «Ефективна економіка». 2017. №3. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5499> (дата звернення: 21.05.21)
31. Напрямки підвищення ефективності діяльності підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1499052847543/ekonomika/napryamki_pidvischennya_efektivnosti_diyalnosti_pidpriyemstva#6 (дата звернення: 19.05.21)
32. Напрямки підвищення ефективної діяльності на підприємства [Електронний ресурс]. –Режим доступу : http://pidruchniki.com/1499052847543/ekonomika/napryamki_pidvischennya_efektivnosti_diyalnosti_pidpriyemstva#6 (дата звернення: 2.05.21)
33. Нечипоренко А.В., Рибалкіна А.О. Теоретичні аспекти формування та використання фінансових ресурсів підприємства. Електронний журнал «Ефективна економіка». 2020. №11.
34. Новицький В. Регулятивні стратегії відкритих економічних систем і глобальна конкуренція за ресурси // Економіка України. 2017. № 7. С. 4–14.
35. Огорокова Л. Г. Ресурсний потенціал підприємства / Л. Г. Огорокова. – СПб.: С - ПбГТУ, 2017. – 293 с
36. Оптимізація матеріальних запасів на сучасному підприємстві: економічний аспект. Електронний журнал. 2019. №3. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1279> (дата звернення: 15.05.2021).
37. Організація економічного механізму управління трудовими ресурсами промислового підприємства. URL: <https://www.wunu.edu.ua/pdf/rob/27-106.pdf> (дата звернення: 15.05.2021).

38. Оцінка ефективності використання трудових ресурсів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://buklib.net/books/37199/>(дата звернення: 15.05.2021).

39. . Поповиченко І.В., Спірідонова К.О., Загустіна А.Є. Основні напрями підвищення ефективності використання основних фондів в сучасних умовах господарювання. Економічний простір. 2019. № 145. С. 149–159. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2019_145_14. (Дата звернення 17.06.2021)

40. Персонал підприємства: класифікація, структура та характеристика. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/econom_pidpr/20658/ (дата звернення: 15.05.2021).

41. Підприємництво, торгівля та біржова діяльність: підручник / за заг. ред. д.е.н., проф. І. М. Сотник, д.е.н., проф. Л. М. Таранюка. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2018. – 572 с.

42. Пінчук А. В., Нечипоренко А. В. Формування інвестиційної стратегії підприємства. Механізми економічного зростання і конкурентоспроможності національного господарства : зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 8 грудня 2018 р. Громадська організація «Київський економічний науковий центр». К., 2018. Ч. 1. С. 103–105.

43. Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України «Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру» : Закон України від 04 вер. 2018 р. № 2518-19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 13.05.2021).

44. Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру : Закон України від 15 трав. 2003 р. № 758. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/758-14> (дата звернення: 15.05.2021).

45. Про державне регулювання виробництва цукру та цукрових буряків у період з 1 вересня 2017 р. до 1 вересня 2018 року : Кабінет Міністрів

України Постанова від 19 січ. 2017 р. № 22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/22-2017> (дата звернення: 13.06.2021).

46. Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України від 15 серп. 2018 р. № 1877-15. URL: <https://zakon.help/law/1877-IV/edition15.08.2018> (дата звернення: 15.11.2019).

47. Про забезпечення переробки цукрових буряків урожаю 1997 року : Закон України від 24 вер. 1997 р. № 1063. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 13.06.2021).

48. Про нарощування обсягів виробництва цукрових буряків та цукру у 1998 і 1999 роках : Кабінет Міністрів України Постанова від 07 жовт. 1997 р. № 758. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 13.06.2021).

49. Резерви підвищення ефективності діяльності підприємства в конкурентному середовищі. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/2016-ekonomika-i-menedzhment/1_matvijchuk.htm (дата звернення: 2.05.21)

50. Ресурси підприємства та їх класифікація. URL: https://otherreferats.allbest.ru/economy/00090485_0.html (дата звернення: 2.05.21)

51. Ресурси підприємства як основа формування його ресурсного потенціалу. URL: <http://nz.uad.lviv.ua/static/media/1-54/15.pdf> (дата звернення: 6.05.21)

52. Ресурси підприємства: теоретичні аспекти. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3044> (дата звернення: 12.05.21)

53. Ресурсний потенціал регіону : навч. посіб. / авт.-упор.: Орлатий М. К., Романюк С. А., Дегтярьова І. О. та ін. ; за заг. ред. Орлатого М. К. Київ : НАДУ, 2017. 724 с.

54. Рожелюк В., Семанюк В. Інформаційні ресурси як інструмент ефективного управління. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/24805/1/%D0%A0%D0%BE%D0>

[%B6%D0%B5%D0%BB%D1%8E%D0%BA%20%D0%92.%2C.pdf](#) (дата звернення: 12.05.21)

55. Роль інформаційних ресурсів у розвитку підприємства. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/4491/1/ilov84-86.pdf> (дата звернення: 12.05.21)

56. Ромашко О. М., Бариляк В. О. Теоретичні засади формування механізму управління фінансовими ресурсами підприємства. Бізнес Інформ. 2019. №5. С. 180–184.

57. Саблук П.Т., Коденська М.Ю. Цукробурякове виробництво України: проблеми відродження, перспективи розвитку : монографія. Київ : ННЦ ІАЕ, 2017. 390 с.

58. Світовий ринок цукру може опинитися в дефіциті. УКРІНФОРМ : веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2750680-svitovij-riнок-cukru-moze-opinitisa-v-deficiti-prognoz.html> (дата звернення: 13.06.2021).

59. Селіванова Н.М., Ткаченко Ю.В., Попко Я.О. Особливості методики проведення аналізу основних засобів підприємства. Проблеми ринку та розвитку регіонів України в ХХІ ст. : матеріали VII Міжнарод. наук.-практ. Інтернет-конф., м. Одеса, 05–09 груд. 2017 р. Одеса, 2016. С. 98–102.

60. Сляднева Н.А. Інформаційні ресурси в інформаційному суспільстві: онтологічний статус і методологія // Інформаційні ресурси України. 2019. № 1. С. 8–13.

61. ТДВ Новоіванівський цукровий завод [Електронний ресурс]. – Режим доступу:https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/00373178/ (дата звернення: 2.05.21)

62. Теоретичні основи економічного аналізу. URL: <https://collegenmetau.dp.ua/wp-content/uploads/2020/11/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%96%D0%B9-%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82.pdf> (дата звернення: 16.05.21)

63. Теоретичні та методичні засади оцінки ефективності розвитку персоналу. Електронний журнал «Ефективна економіка». 2021. №5. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8880> (дата звернення: 12.05.21)

64. Товариство з додатковою відповідальністю "Новоіванівський цукровий завод" [електронний ресурс]. – Режим доступу: https://clarity-project.info/tenderer/00373178?_cf_chl_jschl_tk__=ec4d6d61eb3b89e12ffdc79cac5b2227fb8e0ae5-1614883374-0-AdP5Zwqcg82s4mkwJkIzLyQknyg5eXTmgSPtn75egGklAcHo9N_jETRbMhC4Vp48ODPlaTVHhceaooahR33uyMhfiWG7n3z2OU7bNNc_U135THdvwKp9k51HaO25-mZf--4J03agY0cRnX54I7POgJO0MiTRvLBrFGb52IIIF3dCTHNyww7w3x-TLjy5dgj3aUtgE7cDirLoI_A16MMhsLQivN22wsHOY9WLux_Q3sNtau2eflbXRfuqRQzqZ_7Pb0_m6OetK4XZiwQucK13IIIfTkYCSWqmmIgQ_d7RI28bcXdsDmRHDiqltflLyw1pqwS7JCykyjwy_BaAz7Ma4Mgo (дата звернення: 12.05.21)

65. Трудові ресурси підприємства, їх види та характеристика. URL: https://pidru4niki.com/1056041264704/ekonomika/trudovi_resursi_pidpriyemstva (дата звернення: 2.05.21)

66. Трудові ресурси та напрямки підвищення їх конкурентоспроможності в умовах сучасної економіки. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2206> (дата звернення: 2.05.21)

67. Удосконалення кадрової політики підприємства [Електронний ресурс] / Ю. В. Гончаров, Р. М. Федоряк, Ю. Б. Бережна. // Ефективна економіка. - 2017. - № 6.

68. Управління ресурсами підприємства : навч. посіб. / під ред. к.е.н. Воробйова Ю. М. і д.е.н. Холода Б. І. Київ : Центр навчальної літератури, 2017. 288 с.

69. Фінансові ресурси підприємства та особливості їх формування. 2017. №4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3095> (дата звернення: 2.05.21)

70. Характеристика трудових ресурсів торговельного підприємства та задачі управління ними. URL: <https://buklib.net/books/22043/> (дата звернення: 2.05.21)
71. Цукровий тиждень у цифрах. Національна асоціація цукровиків України : URL: <http://www.ukrsugar.com/uk/post/nordzucker-investue-100-mln-evro-v-virobnictvo-cukru-v-svesii> (дата звернення: 13.06.2021).
72. Економіка: Глумачний словник. / [под ред. Дж. Блэк]. – К.: Весь Світ, 2000. - 1840 с.
73. Економічна енциклопедія / [гл. ред. Л. И. Абалкин]. – К.: Економіка, 1999. – 1022 с.
74. Яременко В. Г., Салманов Н.М. Сутність поняття та особливості класифікації фінансових ресурсів підприємств. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Філімоненков О.С. 2018. Вип. 19(3). С. 158–162.
75. Ярчук Т.М. Перспективи та наслідки ринку цукру в Європейському Союзі. Цукор України. 2017. № 2. С.14–20.
76. . Яшан Ю.В. Напрямки підвищення ефективності відтворення і використання основних засобів. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2016. Вип. 22(2). С. 402–407. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2012_22\(2\)__68](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2012_22(2)__68). (Дата звернення 16.06.2021)

ДОДАТКИ